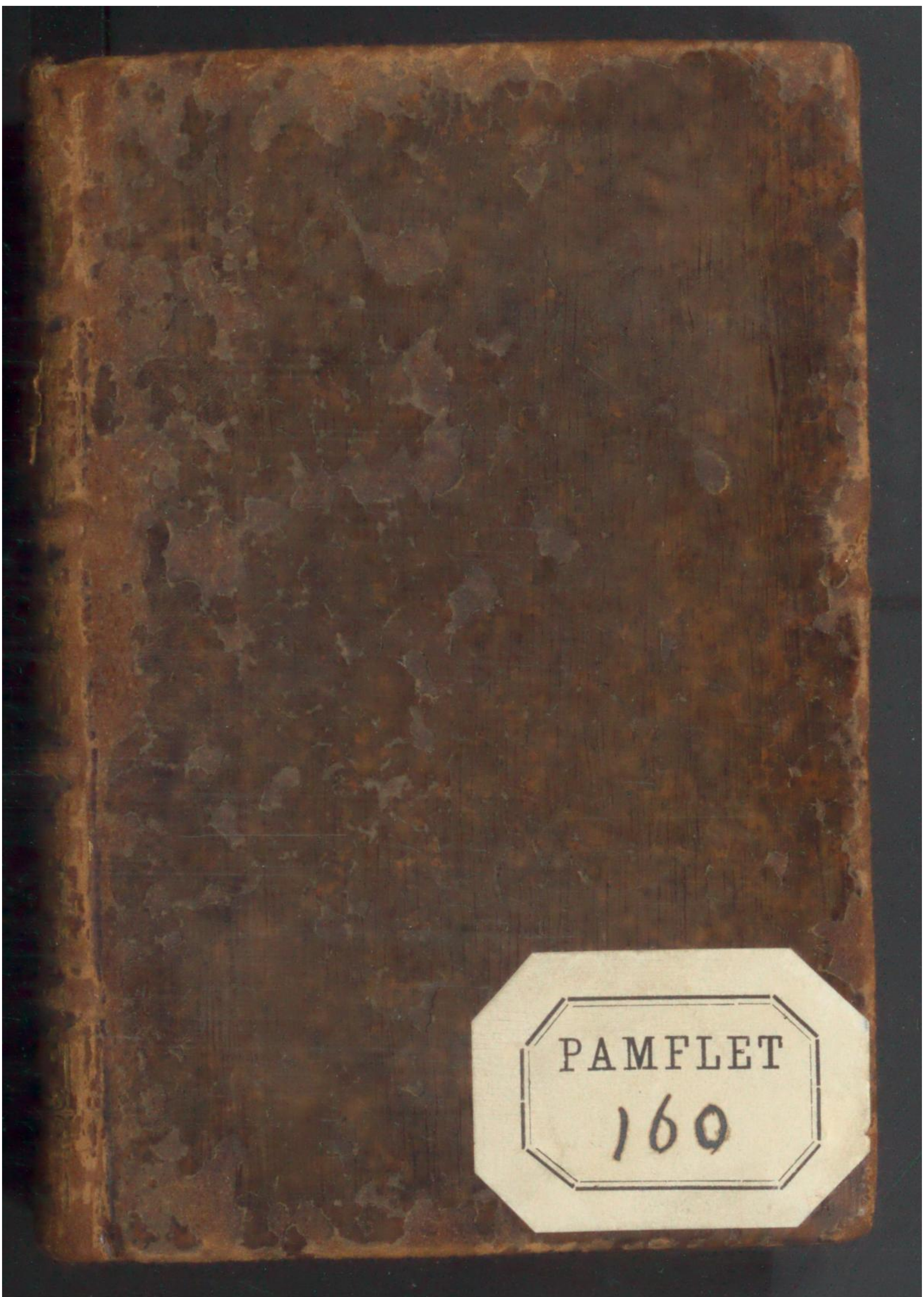
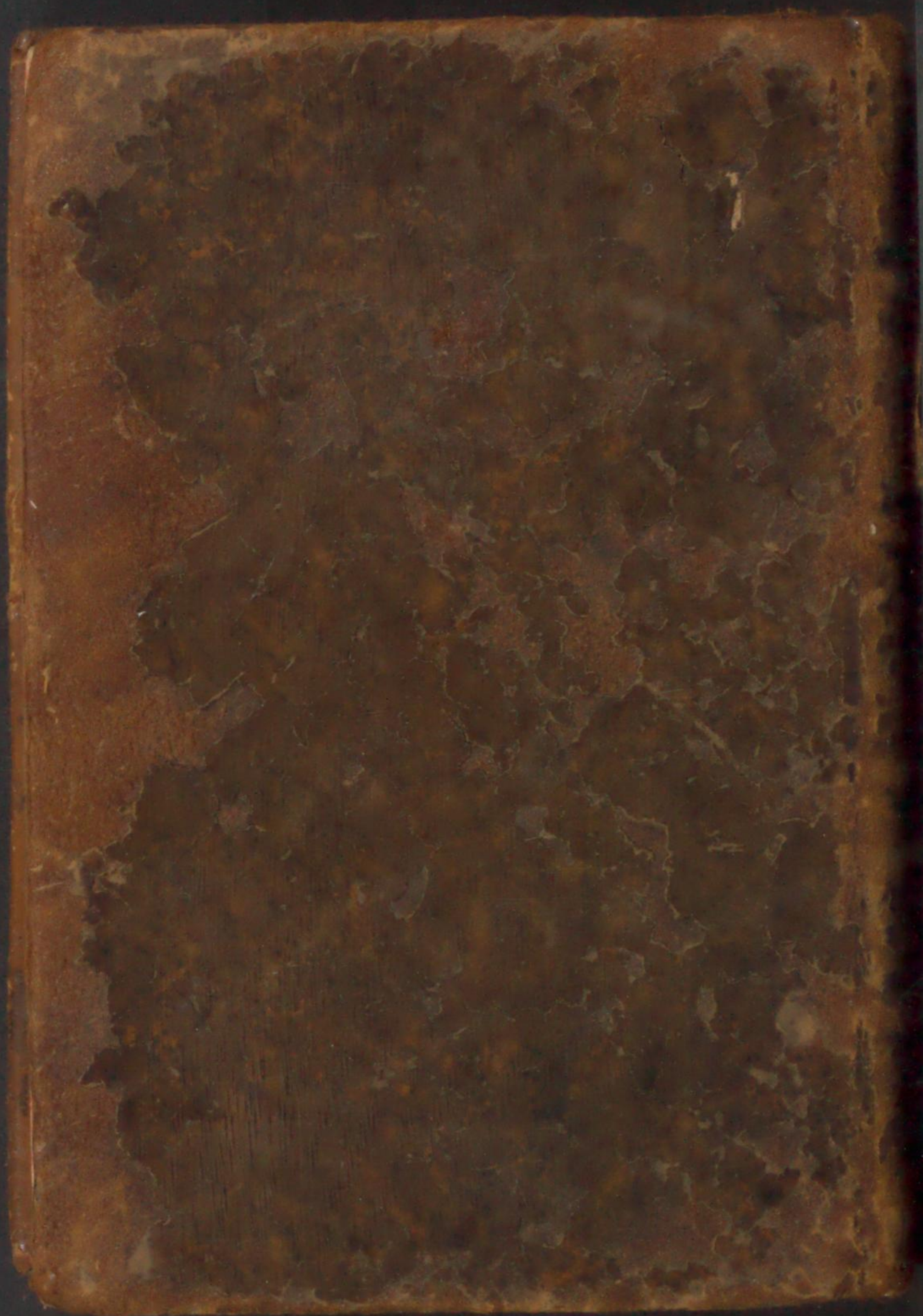

PAMFLET
160

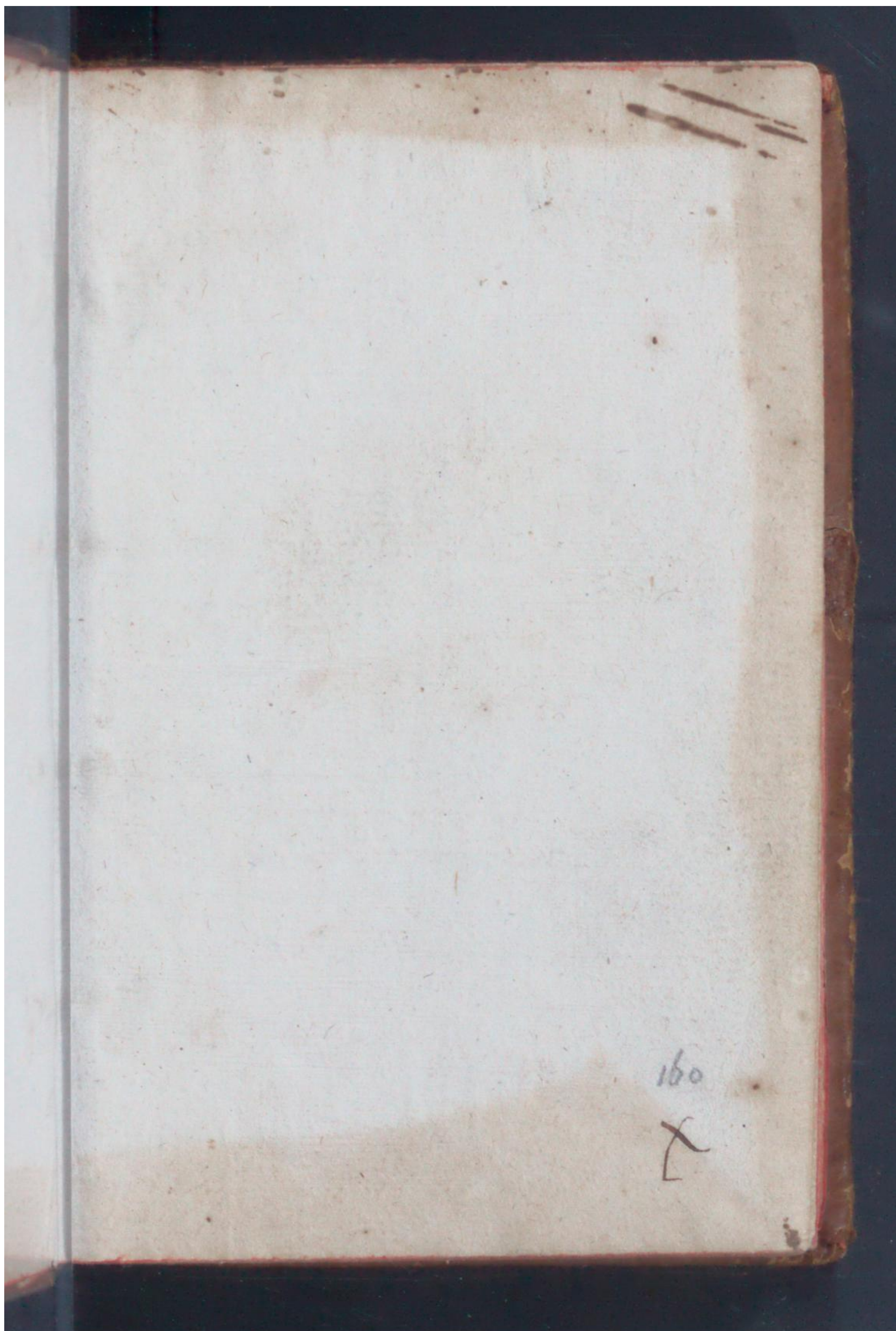

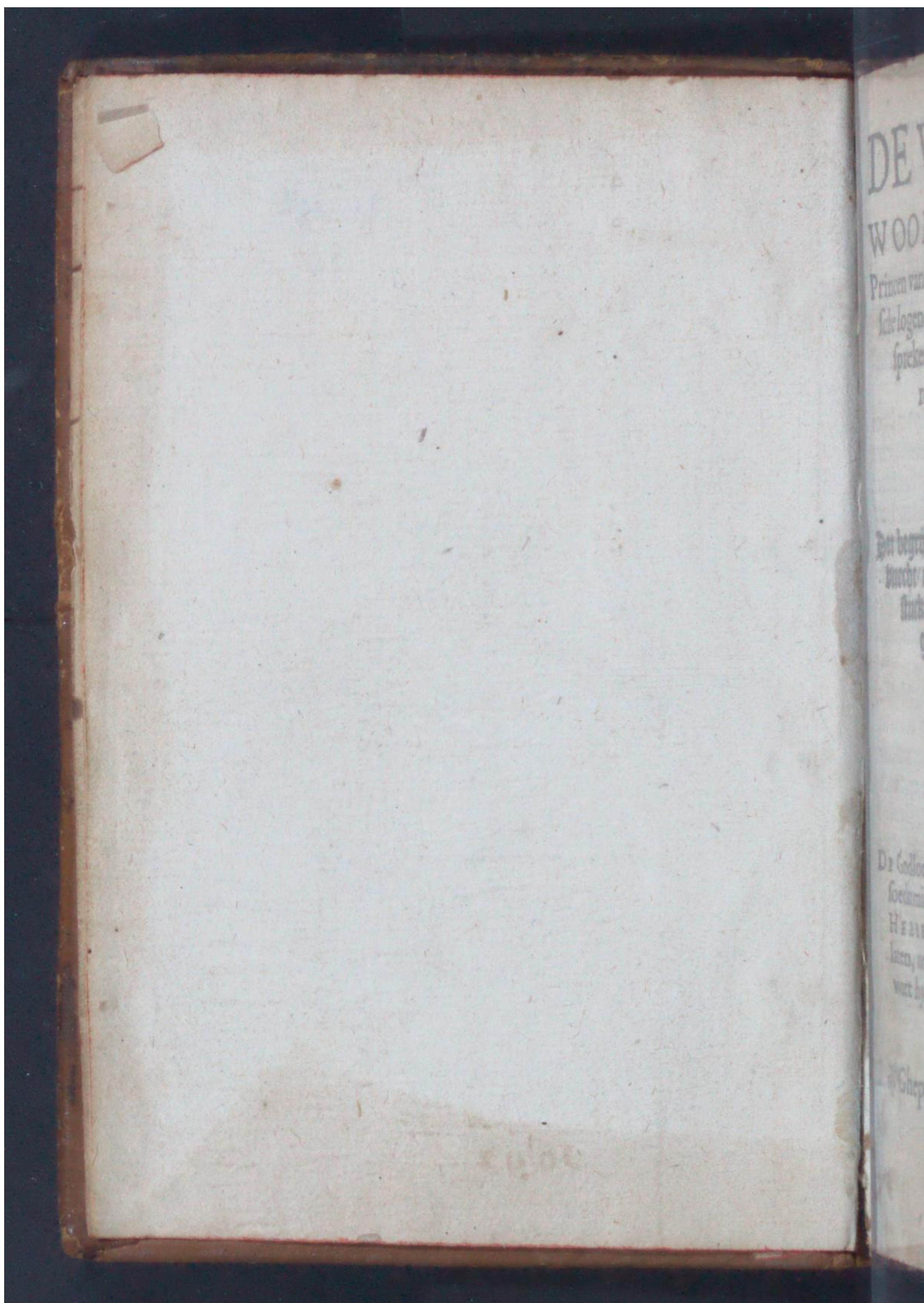

PAMFLET
160

160

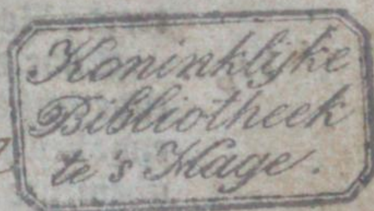

DE VERANT-
WOORDINGE DES

Princen van Oraengien, teghen de valsche logenen, daer mede sijn Wedersprekers hem soecken t'onrechte te beschuldighen.

Het begrijp der stucken daer in ghevuecht/ ende de Tafel der Hooftstucken daer verhaelt/ zijn ghestelt op d'ander zijde.

Seueryn

PSALM 37.

DE Godloose leyt den Gherechtigen lagen, en soeckt middel om hem te dooden, maer de HEERE en sal hem in synen handen niet laten, noch hem voor boos verdoemen, al wort hy sulcx gheoordeelt.

Gheprint in April, Anno 1568.

Jorn: 4 Aug: 1693

DESE VERANDTWOORdinghe begrijpt, Copie

N°.1. Pag. 89. ende 98 VAnden openen brieuen van dagemente/ verworuen by den Procureur generael vanden Coninck/ teghen Heer Wilhelm van Nassou, Prince van Orangien, Graue van Nassou, Catzenelleboge, Vianden, Dietz, &c. Baenderheere van Breda, Dieft, &c.

N°.2. Pag. 100. ende 114. Eensamelijck vandē Brieue by den seluen Heere gesonden/ so wel aen den voorschreuen Procureur/ als aen den Hertoghe van Alue/ Inhoudende de redenen ende oorsaken/ waer om hy niet gehouden en waer te compareren voor den seluen Hertoge van Alue/ Gouuerneur ende Capiteyne generael vanden Nederlanden/ gheordineerde ende ghecommitteerde Rechter in deser saken.

Pag.1. Ende daerenbouen de verantwoordinghe ende ontschult dessels Heeren/ op de lasten ende beschuldinghen/ inden voorschreuen daghemente begrepen: bethoonende opentlijck so wel sijn innocencie/ als wie daer ghewee st zijn de warachtighe Autheurs vanden onrusten/ quaden/ ende inconuenienten inden Nederlanden toeghecomen/ ende dat het selue Lant wt so grooten voorspoet gheuallen is in desen wtersten ellenden ende verdruckingen. (N° 3.4.5.6 7.8.9. Pag. 117. 122. 127. 134. 137. 140. 144.)

Ende voort int eynde/ de Copie van sommighe stucken daer in verhaelt.

CORTE TAFEL VANDEN principaelstē punctẽn, gehandelt inder teghenwoordigher ontschult des Princen van Orangien.

DE oorsaken die ghemeynlijck in onruste stellen de ghemeyne ruste. Pag. 1.
De lanckduerighe oorloghe inden Nederlanden. 2
De groote beden der staten vanden seluen landen. 3
De groote goede toebetrouwinge des Coninck ende syner ondersaten. 3.4.5.28.30
De bewijsinge dat de Prince gheen onderwint ghesocht en heeft. 6.7.9.11.12.15.18.57.84
De redenen waerom hy niet en behoorde ambitieus te wesen. 7.14.84
Dat de soete maticheyt beter dient ghebruyct dan de strafheyt. 7.8
Dat de Prince langhe veruolcht heeft om van allen onderwint ontslaghen te zijn. 9.10. 11.35.36.
De ambitie des Bisschops van Atrecht, naderhant ghenaemt de Cardinael van Granuelle. Pag. 12.13
De practijcken ende voortstellen dessels inden Rijcke, ende elders. 13.85.86
De handelinghen vanden seluen teghen Gonzaga ende Reynart. 13.14
De redenen waerom hy sochte den Prince indẽ Raet te doen blijuen. 14.15

De bekentenisse van de Regente na het vertreck vanden Cardinael. 16
De neersticheyt des Princen, om de authoriteyt der seluer te bewaren. 16
De ghesochte vermeerderinge vanden Raet van Staten. 17
Den grooten treck der ondersaten tot haer ghewoonlicke vrijheyt. 19
Den raet vanden Cardinael, om het landt, met wtlantsche macht, tegen den eedt te regeren. pag. 19.20
De vermeerderinge der Religien in Nederlant, niet teghenstaende de grousame veruolginghen. 20.21.31.32.33
De verbitteringe des volcx teghen de Inquisitie, Placcaten ende executien. pag. 20.21.22.23.24.28.29.34.
De afdoeninghe der Inquisitien, ghescheidt by den Keyser, Anno 1550. 22
De wederroepinge vanden Placcate der Inquisitien, verleent by den Coninck, Anno 1555. pag. 23
De vermetelheyt des Cardinaels na het vertreck vanden Coninck. 23.24.25.34.35.38.39
De ghehaette nieuwicheyt vanden Bisdommen. 26.27.33.37.40
De ghesochte inneminge vanden Abdyen ende Prebenden 26.27
De ouerdringhinghe vander ghehaetter Inquisitien. 27.43.44.45.46.47
De grousame vervolghinghe der Placcaten, teghen die vander Religien. 28.29.41

De seyndingen ende verthooningen daer tegen, van slants weghen aen den Coninck, te meer stonden, ghedaen. 30.31.37.41
De oppositie teghen het inleyden der nieuwer Bisschoppen. 29.31.33.34
De afcoopinge van de incorporatie der Abdyen. Pag. 31.36
Des Cardinaels practijcke tegen de vrijheyt van die van Antwerpen. 36.37
De beloften by den Coninck te meer stonden, aen verscheydẽ, in Spaengien gedaen. 36.46
De wterlicke meyninghe des Coninex, teghen alle hope, ghecomen wt Spaengien, int Iaer 1565. 42.43
De Inquisitie, Placcaten, vervolginge, ende Bisdommen, de oorsaken der nagevolchder onrusten. 27.40.43.45.46.47.85.
De Prince vanden verbonde der Edelen niet ge weten te hebben. 45.48.49.54
Dat het leuen in vrijheyt der consciencien, de ghemeyne ruste niet en belet. 49
De ontschult vanden versoecke ghedaen by den verplichten edelen. 45.46.47.48.49.50.51
De vergaderinghe der Staten, dickwils int lant gheploghen te wesen. 51
De gheleghentheyt der saken, ten tijde van de versochte schorssinghe der Placcaten ende Inquisitie. 53
Den vrijdom der Inquisitie verclaert voor die van Brabant. 54
De versekeringhe van s'Coninex weghen den gheconfedereerden ghegheuen. 55.56

De goede betrouwinghe die de Coninck heeft ghescreuen, te hebben van den Prince, lange na de Requeste. 56
D'ongheliijck den Prince ende synen goeden ghedaen, sonder hem te roepen oft te hooren. 58
De goede middelen die hy hadde om de steden ende stercten in sijn handen te nemen, hadde hy ghewilt. 59
De oorsaken waerom eenighe groote Heeren vanden lande, hen by den anderen geuonden hebben. 60.61.62
De secrete brieuē des Ambassadeurs van Vranckrijck aen de Regente, teghen de groote. 61
D'onschult des Princen op elck punct der valscher beschuldinghen, begrepen in de dachvaerdinghe. 45.57.58.60.63.66.68.76
De redene vander fortificatie van Vianen 64.65
De gifte van dry stucken gheschuts, gedaen den Heere van Brederoede. 67
De ontschult, ruerēde het lichtē vanden crijchsvolcke binnen Antwerpen. 66.67.72.73
De ghetrouwicheyt by den Prince bethoont in alle de plaetsen van synen gouuernementen, pag. 59.60.75.76
De verantwoordinghe desselfs, ruerende de garnisoenē van Zeelant. 68.69.70.71.72.74.75
De nederlaghe des volcx van oorloge, gecomen by Antwerpen. 73
De verdraghinghe des oproers, toegheecomen binnen de selue stadt. 73.74
De voluoeringhe van des Princen laste aldaer, Pag.

Pag. 77.78.79.80.81
De approbatie vanden verdraghe by hem aldaer ghemaeckt. 77
De ghemeyn ruste by hem ghestelt in Hollant, Zeelant, ende Vtrecht. 77.84
De redenē vande conseruatie van Antwerpen, ende vande Preke ende oeffeninghe aldaer toeghelaten. 78.79.80
D'onschult ruerende den penninghen aldaer gelicht. 83
Dat de nieuwicheden by den Cardinael voortgestelt door sijn ambitie, desen onraet hebben ghemaect. 85
De declinatoire ghesonden by den Prince tegen de dachuaerdinghe, die van gheender weerden en can wesen. 87.89
De diensten by den Prince ende syne voorsaten ghedaen. 53.86.101
De beneminghe der vryheden ende Preuilegien vanden lande. 63.87.110.111
Den wensch des Princen dat de waerheyt mach te voorschijn comen. 87.88
De brieuen van dagemente wtghegeuen tegen den Prince, metten exploicte vandē huyssier, N°.1. 89.ende 98
De declinatoire ende deductie vā nulliteyt daer op by den Prince ghesonden aen den Procureur generael, ende Hertoghe van Alue. N°.2. 100.ende 114
De resolutie vanden Coninc, ende beuel van de Regente, wtghesonden int eynde des Iaers 1565. N°.3. Pag. 117.ende 122

De

De Requeste der verplichte Edelen, metter antwoorde van de Hertoghinne. N°.4. pag. 127.134
De brieuen van versekertheyt den Edelen ghegheuen metten accoorde met hen ghemaect, ende den teghenbrieuen by den Edelen gheteeckent, ende de brieuen by de Regēte daer op, aen de steden ghesonden. N°.5. pag. 137.140.144.146.150
De brieuen by de eygen hant van den Coninck geschreuen aenden Prince in Augusto 1566. N°.6. 154
De twee brieuen vanden Ambassadeur des Coninex van Spaengien in Vranckrijcke, ghesonden aen de Regente in Nederlandt. N°.7. pag. 157.159
De brieuen van den Prince aen de Regente, ruerende de inconuenienten die te besorghen waren, op de dry puncten by der laetster resolutien beuolen, met haerder hoocheyt antwoorde. N°.8. 173.181
De Extracten vanden Placcaten opt feyt vander Religien, ghepubliceert in diueersche tijden, Namelick, in Septēber, 1540. In April 1550. ende in September, 1550. N°.9. pag. 183.195.204

Eynde des Registers.

T'VERANTWOORDEN DES PRINCEN VAN Orangen teghen sijn beschuldighers.

DIe veruaren zijn in saken eñ handelinghen van Staten/Landen/ende Steden/ zijn weynich beladen/ om te onderkennen de ghene die door eergiericheyt ende hope van eyghen bate/ soecken te verwerren de ghemeyn ruste eñ eenicheyt: maer houdẽ voor vaste ende sekere teeckenen van sodanigen voornemen/ alle nieuwicheden eñ onghewoonlicke manieren van doene/die voorgestelt worden by lieden van machte/ ende die int gheloone ende hoocheyt zijn. Daerom om te bewijsen wie daer gheweest zijn de Hoofden ende oorsake van de onrusten/toeghecomen inden Nederlanden/ behoeftmen alleenlick te aenmercken/ wie de ghene gheweest zijn/ die door eenich profijt of bate/dat sy daer wt verwachteden/ hadden oorsake/ om inden seluen landẽ nieuwicheden te verhopẽ: ende oock de eerste gheweest zijn om die aen te vanghen/ eñ int werck te stellen.

Om dwelck claerlijck te vertoonen/ ſchijnt wel van noode te weſen/datmen openbare den ſtaet ende gheleghentheyt der ſeluer Nederlanden/ ſulck als die was voor het toecomen vanden ſeluen onruſten/ ende na de oorlogen/ die ſo wel de Keyſer Kaerle hoochloeflijcker ghedachteniſſe/als de Coninck van Spaengien/Heeren der ſeluer landen/ ende Ouerheeren der Vaſſalen der ſeluer/ hebben gheuoert by na thien iaren na den anderen/tegen den Coninck van Vranckrijck : Daer af de ghestalteniſſe ſulcx was/ dat hoewel gheduerende der ſeluer oorloghen/ het volck ghecomen was in wat afkeers/door de Inquiſitie ende Placcaten/diemen in verſcheyden Prouincien aldaer onderhielde/ int ſtuc vander Religie ende gheloone (die daghelicx toenam/door de verbreydinghe der ſeluer Religie/ ende wreetheyt der voorſchreuen gheboden [a] / ſo ſtraf ende ongenadich weſende/ dattet te verwonderen is/ hoemen de-ſelue ſo lange/ met ſulcker lijdtſaemheyt/ in een ſo vrijen lant heeft connen lijden eñ verdragen) ſo hier na verthoont ſal worden/Nochtans beuantmen opentlijck/ dat de ondersaten der ſeluer landen/ waren anderſins ghewillich/ niet alleene om te bewij=

[a] Blijckt by dẽ Placcatẽ vvtgegenẽ indẽ Iarẽ 1521.26 29.31.40. 44.46.50. 56.eñ andere.

bewijsen alle behoorlijcke onderdanicheyt / maer ooc om lijf eñ goet te avontuerē ten dienste van sijnder Maiesteyt.

Want dē Edeldom hadde hem inden seluen oorloghen wel ghequeten / met ouergroote vromicheyt ende ghewillicheyt / ende de Staten der seluer landē hadden vrijmoedelick ende willichlijck gheholpen ende ghegheuen / totten oncosten vanden oorloghen / wtnemende groote sommen van penningen / ia wel totter somme toe van veertich milioenen gouts / met sulcker goethertícheyt / datmen noyt en speurde eenich teecken van afkeer: inder vuegen / datmē sekerlijck conde ghevoordeelen / dat de selue Landen so grooten ghenegentheyt tot sijnder Maiesteyt droeghen / dat sy niet ter werelt en souden sparen / om den dienst ende grootheyt van sijnder Maiesteyt te voorderen: sulcx dat de selue sijn Maiesteyt haer seer wel versekert mochte houden teghen alle gewelt van buyten.

Na dien dan het natuerlijck is / dat alle groote diensten ende weldaden betrouwen voortbrenghen / so en conster niet anders wesen / dan dat de selue landen (ende int besunder den Edeldom) hen latende voorstaen dat door haer pe-

Adel.

40. mill.

rijckel bloet/ende vromicheyt/sijn Maiesteyt hadde vercreghen soo heerlijcke victorien/ ende door hen ghemeyne bystant/ hulpe/ ende geuen/was gecomen tot so eerlijcken eynde/van so langer eñ lastigher oorloghen / moesten hebben een volcomen toebetrouwen dat sijn Maiesteyt der seluer heurer ouergroote diensten ende getrouwicheden soude ghedachtich wesen/alst te passe soude comen/waer door men oock de selue landen waerschijnlijc const versekerẽ/van alle onrusten eñ oploopen van binnen.

Verraghting

Want de ondersaet die niet dan alle goet van sijnen Prince en verwacht/ volherdt met meerdere gewillicheyt in de onderdanicheyt dessels/inder voegẽ dat alsmen ouersach den staet der voorschreuen landen/die floreerdẽ door den toeloop van alderhande manieren van Coopmanschap ende handel / met des dien aencleeft (hoewel die wat waren ghedruct/ door de voorleden oorloghe/ oock belast ende benaut van bedẽ/Impositen/ende schattinghen/ opgestelt ter saken vandẽ voorschreuẽ grooten sommen vanden penningen/ diemen hadde moeten lichten om de oncosten der seluer te veruallen) so en constmẽ anders niet verwachtẽ/dan dat de selue landẽ/

Neeringe

belasting

zijnde versekert van haren vyanden van buyten/ende so vereenicht met haren Prince van binnen / onderhouden wordende met gheboden ende Placcaten/bequame na den tijt/in corten Jarē/ niet alleenlick en souden verlicht / ontlast/ende bevrijt worden van alle schulden/ maer oock comen te gheraken opt hoochste van allen tijtlijckē voorspoet.

Inder voeghen / dat syne Maiesteyt wesende gevreest ende ontsien vanden wtlanders / ende daer neffens gheacht ende bemindt van synen ondersaten / vermochte hemselven te houden voor den grootsten ende gheluckichsten Coninck ende Prince van synen tijde / soo datmen moet belijden/ dat de ghene die sulcken voorspoet ende gheluck hebben belet/ ende soo grooten eenicheyt ghescheurt / mitsgaders sulcken goethertīcheyt afgekeert / so grootelick tot achterdeel van syne Maiesteyt/ende vandē Landen/hebbē misdaen/dat sy wel hebben verdient/ten exempele van anderē/ gestraft te worden. Ende hopen dat alle de ghene die bemercken sullen de wterste cattijvicheden/ellenden/ende slavernijen / daer de selve Landen teghenwoordelick inne gebrocht zijn / in stede van so grooten waerschijnlijckē voorspoet/

's Konings gerücht.

ſpoet / ſullẽ met ons weſen vã gelijcker meyninghe / eñ geuen het ſelue oordeel.

Ende Wy Willem van Naſſau, Prince van Orangien / by den Procureur generael (volghende ſyne opene Brieuen van Daghemente [b]) ghehouden voor de oorſake van deſer veranderinge/en willen niet weygerẽ/ van de ſelue ſtraffe te lijden/ſoo verre het wtgheuen deſſelfs warachtich is : welcke Procureur/ om by te brenghen eenighe redene ende oorſake die ons daer toe ſoude mo ghen ghepoort hebben (ſoo het niet gheloofbaer en ſoude gheweeſt hebben/ dat wy ſulcx ſonder oorſake ſouden hebben beſtaen) is voorhoudende onſe eergiericheyt/ende ongheregheldе begheerte/ van bewindt ende regiment te hebben/ waer wt dat volcht/ dat het eynde ende de oorſake van alle onſe handelinghe/ wercken ende voornemen / ſoude gheweeſt hebben/ hoocheyt/ onderwint/eñ onbehoorlicke grootheyt.

b. Blijckt bydẽ brieuen van den xix. Ianuarij , ende de voortroepinge, gedaẽ dẽ xxiiij. der ſeluer Maẽt, beyde int eynde gheuoecht.

Maer om den ſeluen Procureur te benemen dit fondament / daer hy ſyne beſchuldinghe op wil bouwen / ſchijnt ghenoech te weſen voor den ghenen die van onſen perſoone kẽniſſe hebben/ dat wy verhalen onſe aenghebooren ghene-

ghent=

ghentheyt/gheensins toeghedaen dier-ghelijcken passien ende begheerlijckheden/ en voor allen anderen/ de menichte der goede/ daer mede God/ door sijn genade/ ons hadde voorsien/ de welcke wel regerende ende gade slaende/ wy eer conden verhopen grootheyt ende hoocheyt/ dan door eenich ander bewint: want elckerlijck moet bekennen/ dat wy/ ons houdende op onse huysen/ en gade slaende onse saken/ veel beter middel hadden van ghelt ende rijckdommen te vergaderen/ ende daer door te onderhouden ende vermeerderen onsen staet ende grootheyt/ dan met groot goet te Houe verteerende/ te verhopen sulcken hoocheyt/ door het aennemen van bewinde/ daer af wy noyt eenich profijt verwacht en hebben/ soo het ghenoech kennelijck is allen den ghenen die van onsen saken ende handelinghen eenige
2 condtschap hebben: Het en heeft oock gheen schijnsel ter werelt/ datmen ons wil opleggen/ van ons te hebben willen misgrijpen op de hoocheyt van syne Maiesteyt/ ende syner landen/ na dien de selue Landen/ tot sijnder Maiesteyt/ so waren ghenegen/ ghelijck geseyt is.

3 Te meer/ dat wy altijt verclaert hebben/ dat syne Maiesteyt meer behoorde

Pr: Rijkdom.

sijn ondersaten inder seluer ghenegentheyt ende goetwillicheyt te houdẽ/door versoetinghe der Placcaten / dan door hardicheyt ẽ voortstellinge van nieuwicheden/deselue/afkeer te doen crijgẽ: het welcke het eenighe middel ẽ punct is / daer door men soude mogen voorslaen/ dat wy ghesocht souden moghen hebben / om te comen totter voorschreuen Ouerheyt ende regiment. Nochtans moetmen bekennen/ dat goethertichéyt ende goetwillicheyt / middelen zijn/daer door een Prince sijn hoocheyt ende sijn landen can onderhouden. So datmen belijden moet/ dat door dit selue ons verclaren ende goetduinckẽ/ wy quamen te beuestigen/ de hoocheyt van syne Maiesteyt / ende gheensins die na ons te trecken. Ende al waert dat eenighen anderen bet gheraden ghedocht hadde/ dat de selue bewaert werde met straffichéyt / daer en soude niet anders wt connen gheuolghen/dan dat wy van contrarie opinie moghen geweest zijn/ aengaende de middelen vanden onderhoudinghe van sijnre Ma. hoocheydt/ maer geensins in het punct/vander seluer onderhoudinge ende beuestinghe. Nv bewijst de onderuindinge/ datmen die met straffichéyt niet en conſt bewa-

ren

ren / alsmen de Landen wilde laten in haer oude ghewoonlijcke voorspoet/ daer inne wy wenschen deselue te blijuen / nochtans onder de ghehoorsaemheyt van syne Maiesteyt: Het welcke naest den dienst Gods/ de eenighe oorsake gheweest is/ daerom wy de wreetheyt der voorschreuen Inquisitie ende Placcaten niet en hebben connen goet gheuinden.

Daer af oock alle onse andere handelinghen/ verre verscheyden / ia contrarie vã alle eergiericheyt eñ grootsheyt/ goede ghetuyghenisse connen gheuen: want wy oock te voren hadden opgheseyt de staten/ons gegunt van te wesen Raet van Staten/ ende insgelijcx hooft vanden Financien[c]: de welcke nochtans so seer wel dienden/om te winnen de herten der lieden / ende het aenhanghen van allen Staten (Ja van selfs ons in handen waren ghenoech stellende de Ouerheyt/ ende bewindt van alle saken / hadden wy ghewilt) ende metten welcken sommighe andere hen so wel/tot haren profijte/wetẽ te behelpen: Maer wy dancken God/ dat onse meyninghe so verre van sulcken voornemen is verscheyden geweest / dat wy d'een eñ d'ander der voorschreuen Staten/

c. Blijckt by den commissien daer af gegeuẽ ende beseghelt, die vveder ghesonden zijn, Anno 1558.

R. van Staten en Financien.

ten/hebbē weder gestelt in handen van sijnder Maiesteyt/na dien wy daer inne niet en consten soo goede diensten ghedoen/als wy wel haddē begeert/door de beletten der seluer andere: Niet te min/ na diē sijn Maiesteyt / om het selue ons verdraghen eñ weder seynden van onsen commissien/niet en liet ons dicwils inden raetslaghen te roepen / Soo hebben wy ons ghequeten/na onse vermogen/om te raden tghene ons dochte bequaem te wesen/voor dē dienst van sijnder Maiesteyt/ ende weluaren van den Lande / ende was ons eenen grooten hertsweer/dat wy sagen datter twee oft dry/ de goede meyninghe van sijnder Maiesteyt/so wistē te verdrayen. Euen wel na dien sijn Maiesteyt (ghemerckt hebbende/al dien tijt geduerēde/ de oprechticheyt onser handelinghe / ende de ghewillicheyt ons diensts) wesende in Zeelandt / om te varen na Spaengien/ ons anderwerf grootelijck voorhielt/te willen weder aenveerden den staet van raet van Staten / hebben wy daer inne ons onderdanich ghetoont/na dien wy eerst hadden seer ghesocht/des verdrach te hebben: Maer als wy daer na aenmerckten/dat de saken weder op d'oude ghinghen / ende anders dan sijn Maiesteyt

steyt ons hadde hope ghegheuen / soo hebbē wy omtrent twee iaren daer na[d] / wederō versocht ontslagē te wesen : eñ siende datmē in alle manierē het Landt wilde brenghen in slauernije (dwelck eenighe heeten volcomen gehoorsaemheyt) gelijc hier na verhaelt sal worden / ende om niet veroorsaeckt te wesen op tselue punct (dwelck gantschelijc scheen te comē ten achterdeel van sijnder Maiesteyt / ende vandē lande) ons te thoonen van anderen ghevoelen / hebbē wy oock versocht / om ontslagen te worden van onsen Gouuernementen / om ons gheheelijck te mogen vertrecken / ende tot onsen eyghen saken te mogen verstaene / insghelijck oock om niet begrepen te connen worden vanden quade / dat waerschijnlick geschapen was / daer wt te mogē volgen. Tot welckē eynde wy daer op verscheydē versuecken hebben gedaen / so wel aen sijn Maiesteyt[e] / als aen de Regente / Ja oock noch meer dan eens / na het ouergheuen der requeste vanden verplichtē Edelen / daer op onse wedersprekers nv so seer roepen[f].

Voorwaer hadde men vā onse ambitie eenich quaet vermoeden oft achterdencken ghehadt / is wel te dencken / dat sijne Ma. ons niet en soude gheweyghert

S'laverny.

d. Blijct by brieuen aen den Coninck gesondē den xxiij. Iulij. Anno 1561.

e. Blijct by brieuen aen den Coninck gesondē den xj. Meerte. Anno 1562. ende dē xix. Iulij. 1563.

f. Blijct by brieuen ghesondē aen dē Coninc, den xx. April, eñ xxvij. Mey, Anno 1566.

ghert hebben de voorschreuen versochte ontslaginghe / ten minsten / en soude hy ons niet soo dickwils wterlijck belast ende ernstelijck versocht hebben / inden seluẽ Staten te blyuen [g] / wesende na recht al openbaer / datmẽ alle bewint ende regiment behoort te nemen den genen / dier ambitie men vreest / inder vueghen / dat sijn Maiesteyt / ons houdende inde voorschreuẽ Staten ende diensten / coemt daer mede te betuyghen (gantschelijck contrarie van tgene de Procureur generael nu coemt by te brengen) dat noch voor / noch na sijnre Maiesteyt vertreck / wy eenichsins suspeckt waren / van door grootsheyt oft ambitie te willen misgrijpen oft vsurperen / op de hoocheyt ende autoriteyt van sijnder Maiesteyt oft sijn Landen / na dien daer mede opentlijck bewesen wordt / dat wy gheen dinghen soo seer en sochten / als ontslaghen te wesen van allen onderwint ende autoriteyt.

g. Blijckt by des Conincx brieuen, gheschreuen den 29. September 1561. Den 6. Iunij 1563. ende den 31. Iulij 1566.

Ambitie

So wie oock wil gadeslaen / hoe dat na des Conincx vertreck / alle de saken bleuẽ in handẽ des Cardinaels van Granuelle, eñ hoe grootelijck die Cardinael van syne grootheyt ialours was / ia hoe ghewoon de selue was / van / te sluyten / ende te bannen wt allen bewinde ende regi-

De handelingen des Cardinaels

regiment/ de ghene die hem eenichſins
dochten/ te moghen eenichſins beletten
het onderhoudt ende vermeerderinghe
vander ſeluer ſijnder grootheyt (daer
af tot genoechſame exempelē mach die=
nen/dat hy ten tijde van Keyſer Caerle
hoochloflijcker memorien / ſyner Key=
ſerlijcke Maieſteyt wijſmaeckte/ dat hy
inden ſaken vanden Rijcke/niet en ſou=
de bewint gheuen eenigen Heeren van
qualiteyt / oft die ſijn authoriteyt ſoudē
mogen verdonckerē / oft verminderen/
eñ namelijc ooc / Don Fernando Gon=
zaga/Gouuerneur van Milanen / ende
den Raetsheer Renard / hebbende de
voorſchreuen Don Fernando/ dueren=
de des ſelfs Cardinaels regiment/aen=
gaende den ſakē van Italien/ bedwon=
gen geweeſt te verlaten ſijn voorſchre=
uen Gouuernement/eñ tot ſijnder doot
toe te veruolgen ſeker proces criminel/
dat teghen hem voorgheſtelt was/door
middel vanden voorſchrenē Cardinael/
die daer mede ſochte te winnē d'affectie
vande Spaengiaerden / die alle de an=
dere heerlijcheden van ſijnder Maie=
ſteyt in Italien/onder hen bewint had=
den / Ende de voorſchreuē Raetsheere/
benoodicht geweeſt te verlaten / huys/
hof/wijf/kinderen / ende Staten inden
Ne=

Nederlanden / ende hem te vinden in Spaengien / aldaer hy waerschijnlijck gheschapen is te moeten sijn leuen eynden/ als een ghebannen oft versonden persoon) Die en sal niet beuindē/ dattet eenigen schijn der waerheyt soude connen hebben / datmen ons soude gehouden hebbē inden voorschreuen Staten/ hadden wy ons vervoordert/ om door bewint / na ons te trecken de hoocheyt des Conincks(d'welck wy niet en consten ghedoen sonder de grootheyt des selfs Cardinaels te verminderē) Maer ter contrarien datmen oock ons (volghende het exempel vandē twee voorghenoemde) soude bedwongē hebben/ de voorschreuen Staten te verlaten/eer wy tselue souden hebben versocht / oft ten minsten ons niet en soude geweygert hebbē t'verlof om daer af te scheyden/t'onsen eersten versoeck/ende noch min/ter tweeder eñ derder onser bedē.

Granvelle bedrog

Maer de voorschreuen Cardinael/ kennende onse ingheborenheyt te wesen verre verscheyden van alle ambitie/ ende dat wy metter daet bewesen / dat wy gheen bewint met allen en sochten/ ende vele min eenich groot ende extraordinaris regiment / daer door wy ons souden mogē vervoordert hebben van

op

op sijn hoocheyt te vsurperen/heeft wel willen practiseren/ten eynde wy inden voorschreuen Staten souden worden ghehouden/om het volck te bedriegen/ dwelck hy wel geuoelde/dat hem haet-tede met allen seer/ ende op dat door middel van ons ende andere/ sijn han-delinghen beter geuonden ende geno-men souden wordē/dan die inder waer-heyt waren: Ten exemple van Dyoni-sius/Tyrant van Sicilien/de welcke in synen Raedt behielt de ghene/daer het volck goet geuoelen af hadde/niet (soo hy seyde) om nae hen goetduncken te doene/maer alleenlijck om datmē mey-nen soude/dat hy daer na dede.

Daer en bouen/ als nv/ na den ver-treck des voorschreuen Cardinaels/ de bequaemheyt daer was/om onse ambi-tie te ontdecken/ hadde daer eenighe in ons gheweest/so en heeftmen nochtans noeyt gesien/dat wy ons (oock niet int minste) eenichsins hebben vervoordert bouen d'ander: Maer is aende Herto-ginne van Parme Gouuernante/ gela-ten de hoocheyt die haer toebehoorde/ die de voorschreuen Cardinael na hem ghetrocken hadde ghehadt/ midts dien hy hem hadde beholpē/so wel met haer/ als metten anderen vanden Raede/al-

leen-

Dionys

leenlijck tot een decksel ende schaduwe inder vuegen/dat de selue Gouuernante te naderhandt opentlick verclaerde ende bekende/dat sy in weynich maenden na sijn vertreck / meer hadde verstaen van des Landts saken/ dan binnen alle den tijt / dat den Cardinael by haer geweest hadde.

Als oock daer na/ de selue Gouuernante/ ten tijde van den lestẽ troublen/ verlaten wilde de stadt van Bruessel/ ende vertrecken te Berghen (latende alles gaen soet wilde) ende daer door oorsake ende bequaemheyt gheuen den ghenen die begheerte hadden moghen hebben/om op haer authoriteyt te vsurperen/Soo hebben wy met andere/met grooter vlijticheyt aenghehouden / gebeden/ende versocht / dat sy haer seluen sulcken onghelijck niet en soude willen aendoen / noch oock sijnder Maiesteyt sulcken cleynachtinghe ende ondienst/ dwelck ymmer wel bethoont / dat onse ghedachten ende wercken gantschelijck contrarie ende verscheyden hebben geweest/ van der ambitie/daer af men ons nv t'onrechte coemt beschuldigẽ: want voorwaer hadden wy eenichsins inden sin ghehadt/ van/na ons seluen alle de authoriteyt te trecken / ons en hadde geen

geen meerder bequaemheyt/ noch beter middel daer toe moghen toevallen/ dan te sien/ dat de voorschreven Regente haer voorschreven voornemen hadde volbrocht/ Maer want onse meyninge heel anders was/ soo hebben wy tselue/ na ons vermogen/ belet so voorseyt is.

Na dien ooc sijnder Maiesteyt verthoont is geweest/ dat tot synen dienste 7 voorderlijck was/ dat den Raedt van Staten soude wordē vermeerdert van Heeren ende geleerden/ ende oock dien in eenige stucken macht worden gegeuen/ op dat alle tweedrachticheyt eñ ongheregeltheyt bet verhuet/ op allerhande saken bet versiē/ ende de ordonnantien eñ besluytingen desselfs/ met meerdere eerbiedinghe ende ontsach/ onderhouden ende achteruolcht souden worden/ ende met-eenen ooc elcken bet benomen/ de occasie/ om alleen alle het regiment na hem te trecken/ oft sijn eygen bate te soecken/ tot schade van tgemeyne. Ende wy vande Regente versocht werden/ eenighe te noemen/ die men tot dien State sonde mogen voorderen/ en hebben wy tselue niet willen doen/ op datmen gheen vermoeden en soude nemen/ dat wy daer inne begeerdē te stellen eenige van onser handt/ oft daer wy

verstandt mede hadden/maer hebben al tselue ghestelt ter goeder believe van sijnder Maiesteyt/sonder dat wy oyt bethoont hebben/ ergens inne ons seluen te soecken.

Daer wt dan volcht/datmen niet alleenlijck t'ongheluͤcke / maer oock buyten allē schijn der waerheyt / ons coemt beschuldigen/ als oft wy/ door ambitie ende begheerte van regeringe ende onderwint / hadden willē vsurperen opte authoriteyt van sijn Maiesteyt/ende tot dien eynde int verweert stellen de ghemeyne ruste/ eñ weluaert vanden Lande/dien wy byna so vele schuldich zijn/ als onsen eyghen Vaderlande / sonder noch aenschou te nemen op ons eygen schade eñ verlies / daer wy waerschijnlijck in souden hebben moeten vallen/ door de voorschreuen troublen / ouermidts den goeden die wy inden seluen Landen hadden / so ons eyghen schade ende bate van de gemeyne des Lants/ niet en const ghescheyden wesen.

Ambitieuse Want daer alle eerghierige ende ambitieuse / wter natueren / altijt soecken/ om alleen te regeeren/ ende alle andere daer wt te sluyten / daer hebben wy ter contrarien / niet alleen voorgehouden/ dat den Raet behoorde vermeerdert te

worden/ende de authoriteyt gedeylt in vele/maer oock geoffert ende bereet gheweest/van daer wt te scheyden/ende anderen plaetse te maken: Des de Regente/ende die vanden Raede/ghetuyghenisse souden moghen gheuen.

Mits allen den welcken/moetmen elders vaster eñ waerschijnlijcker oorsaken der voorschreuen onrusten soecken/ende om tselue wel te doene/aenmercken/Dat de voorschreuen Nederlandē/wtnemende groote sorge waren dragēde/ voor de bewaringe eñ onderhout vanden vrijhedē ende liberteyten/ die sy haddē wt cracht/so wel van contracten gemaect met haren Princen/als van Priuilegien vercreghen van outs/ soo vanden seluē/ als vanden Keysers: ende waren bevreest/datmen hen daer af sochte te berooven/door het inbrenghen der Vreemdelingen/ende sonderlinghe der Spaengiaerden/wt dien dat de voorschreuen Cardinael hadde ghe- seyt/ dat de Coninck de selue Landen niet en conste wel ghehouden/ sonder aldaer macht vā Spaengiaerdē te hebben/ende door den Paus hem te doen ontslaen vanden eedt/dien hy int aenveerden der seluer Landen hadde ghedaen/ende voort die op een nieuw inne

Nederl: Priuileg:

De voortstellinghen vandē Cardinael.

te nemen/om voort die gantschelijck tē regeren na synen wille/te niete doende alle de voorschreuen contrackten ende Priuilegien / daer by ooc verclaert hebbendē / datmen daer toe niet en soude connen gheraken / sonder vier oft vijue vanden principaelstē Hoofdē te corten.

Waer door men te meer achterdenckens hadde/ eñ meer vyandt was allen nieuwicheden : daer by ghevuecht datmen / duerende de voorschreuē leste orloge / hadde genoech versuet ende gheschorst / de wterste strafficheyt vander Inquisitie ende Placcaten/Ja oock bouen dien / door het innebrenghen des Crijchsvolck van Duytschlandt/(daermen hem mede behelpen moeste) ghenoech toegelatē de vrijheyt der prekinghen/ die onder hen openbaerlijck ghedaen werden / soo wel inden steden/als inden legher/ende onder de andere/ secretelijck in menighe plaetse. Daer by gevuecht / dat in allen den omliggēden Landē/ alreede was aenveerdt andere leere dan de Roomsche / waer door de sake vander Religien/ allenskens/ende binnen den tijt van soo vele Jaren/ in dien Landen/die so vol volcx/ ende van allen canten so seer ghehandelt waren/ so seere was vermenichvuldicht/datmē

eyndelick eenen afkeer eñ walginge al=
daer hadde/ vandē name der voorschre-
uen Inquisitien / ende insghelÿcks der
Placcaten / (door de welcke een ontal=
lÿcke menichte der inghesetenen/ iae ouer De grousame veruolginghe.
de 50. M. persoonen / deerlÿck waren
gheexecuteert/ende ter doodt ghebrocht
geweest) ende ooc van alle andere dier=
ghelÿcke bedwanck/ daer door men be=
noodicht werde te verlatē / Landt ende
goet/ vrienden ende magen / ende voort
sÿn leuen buytē in iammerlÿcker ellen=
den te eynden / alleenlÿck om datmen
niet en hadde willen verlaten de ghe-
boden Godts/ ende volgen de instellin-
ghen der menschen / somen tselue dage=
lÿcks meer ende meer verstonde / ende
ghewaer werde.

D'welck maecte onder het volck/niet
alleenlÿck eenen afkeer / maer oock/ wt
vele redenen / so grooten verbitterheyt
tegen de voorschreuen Inquisitie ende
Placcaten/dat in vele plaetsen/de Offi-
ciers de selue niet meer en dorsten te
wercke stellen/noch executeren / dan by
nachte/eñ al heymelic/ eñ dat noch niet/
sonder vreese eñ sorghe van onruste eñ
oploop / de welcke ooc goede getuyge=
nisse sullen connē geuen/oft sy niet me=
nich reyse/met grootē gelucke/ leuēdich

zijn connen ontcomen den handen van den ghemeynen volcke/ontstelt gewor-den zijnde/ door het deerlijck aenschou-wen van soo wreeden doodinghen.

Waer wt dat alle de ghene die ver-standt ende experientie van saken had-den/oordeelden ende voorsaghen/ dat eselue poinckt alleene/ soude oorsake wesen van beroerten/ so verre daer op/ in tijts niet wijsselijck versien en wer-de/ dwelck/ende meer andere inconue-nienten vreesende/alreede in haren tijt/ de Coninghinne Marie/ Regente der seluer Landen/ heeft haer inden Jare 1550. gheuonden in persoone/binnen Ausburch/by hoochlosflijcker memorien Keyser Caerle/ om te doen versoeten ende veranderẽ de Placcaten/ doen ge-maeckt [h]/ ende vander voorschreuen Inquisitien vrij te laten de stadt van Antwerpẽ/met d'Landt van Brabant/ ende andere Landen/die der seluer niet onderworpen en waren gheweest/ het welck zy oock neffens sijn Keyserlijcke Maiesteyt vercreech [i]. Maer dien niet teghenstaende/soo en hielen de Cardi-nael met synen aenhanghers/ende den Inquisiteurs/niet op/ van hen veruol-gingen ende listighe practijcken/dies het volck seer morde.

De Coninginne reyst na Duytsch lãt, om der Inquisitie wille.

h. Blijckt by den Placcate van April. Int Iaer 1550

i. Blijckt by den Placcate van Septẽber, int Iaer 1550

Jae

Iae wisten seer wel te wercke te legghen een groote behendicheyt / inden Iaer 1555. ende alsdoen opten name van sijn Maiesteyt (int beghinsel sijns rijcx) te doen wt seynden / brieuen van Placcate / op dat den Inquisiteurs alom alle bystandt ghedaen soude worden [k]. Ende hoe wel de selue Placcaten terstondt daer na werden herroepen / als sijn Maiesteyt was bewesen / tgene der Inquisitien aengaende / te voren hem toegedragē hadde / nochtans maecte dat een groote verbittertheyt onder tvolc / dwelc daer wt verstōt haer meyninge.

k. Blijct by de Brieuē vā Placcate, int Iaer 1555. wt gegeuē: ende by dē Brieuē van wederbiedē terstōt daer na verleent.

Midts den welcken sy ten vertreck vanden Coninck / sonderlinge acht namen / wie totten generalen gouuernemente vandē Lande soude gestelt worden / te meer dat de generale Staten / ten seluen tijde / met grooter swaricheyt / van sijnder Maiesteyt hadden connen vercrijgen / dat de Spaensche knechten ende soldaten wten Lande souden vertrecken / door middel vanden welcken / de voorschreuen Cardinael hadde verhoept hem seluen te versterken. Maer de voorschreuen Cardinael (alsdoen Bisschop van Atrecht) tselue loosselijck voorsiende / hoe wel hy voor hem hadde ghenomen / metter daet / alle tregi-

ment alleen te hebbē/ nochtans maeck-te so vele/ Dat den tijtel ende naem van Regente/ werdt ghegheuen der Hertoginne van Parma (de welcke alsdoen gheen experientie met allen en hadde/ vandē saken oft genegenthedē der Nederlanden/ mits sy haer altijt hadde gehouden in Italien / op dat daer door/ sy ghenoech bedwonghen soude wesen / haer te ghedraghen aen tghene hy haer wijsmaken soude/ ende te verstaen ghe-uen) ende (om sijn handelinghen beter te doen vindē) dat sijn Maiesteyt voor sijn vertreck stelde / eenen Raedt van Staten/ daer toe werden gecosen eenighe vande principaelste Heeren vander Ordre des gulden Vlies/ ende ooc (onder d'ander) wy/ niet tegenstaende onsen weygheren/ soo voor verhaelt is. Want mits dien hy gewaer was worden/ dat hy werdt ghehouden voor een vyandt van alle vrijheden / voordeelen ende Priuilegien / die sijn voornemen mochten belettē/ ende voor het Hooft/ oorsake eñ voorderer der Inquisitien/ ende executien der Placcaten/ So wiste hy seer wel / dat de ingeseten des Lants nyemmermeer en souden gheleden hebben sijn regiment/ maer eer vander eerster uren hen daer tegen hebben gestelt.

Als

Als nu de ruste ende stillicheyt des Lants/alleen stont op dit schijnsel/ schaduwe ende decksel / dat de saken werdē gehandelt by authoriteyt van de voorschreuen Gouuernāte/ ende aduijs van den Rade van Staten / Soo werdt seer corts daer na / dese huycke ende momaensicht wechghenomen ende ontdect/ door de ambitie ende onuoorsichticheyt desselfs Cardinaels/ mits dien dat terstont na het vertreck van syne Maiesteyt/hy bestont te handelen int bysonder/alle saken van importancien/ alleene/oft met eenighen alleen/die van syne hant gestelt waren / sonder die behoorlijcken te verthoonen der seluer Gouuernante / oft te ontdecken inden Raet van Staten / segghende wel opentlick totten gedeputeerden vanden Landen ende Steden / datmen synen toeganck moeste nemen tot hem / ende nerghens el/ om haest te gheraken tot eenen goeden eynde van haren saken/ende nochtans euen wel sustinerende/ dat alle die van den Raet van Staten/ behoorden ghelijckelijck te verantwoorden van de inconuenienten/soo verre daer eenighe toequamen / dwelck sommigen vanden seluen Rade seer onredelijcken dochte/ ende vreemt in viel / die des oock haer

Granvilles Ambitie.

verthooninghe / by brieuen / aen syne Maiesteyt ghedaen hebben/ soo hy hen oock hadde belast / in sulcken gheualle te doene.

Viglius. Ende want hy daerentusschen / van Bisschop hem dede maken Cardinael/ ende den President Viglius (een van synen principaelstẽ) Priester/ daer mede toeuallende den roep vanden nieuwen Bisdommen/ ende innenemen der Abdyen/ ende Prebenden[1]/ mitsgaders de besluytingẽ des Conciliums van Trenten (al saken geslotẽ by syne Maiesteyt/ voor syn vertreck / by Rade vanden voorschreuen tween/ ende sommige dry oft vier andere / die alle sochten te versaden haer eyghen eergiericheyt ende gheltghiericheyt) is het volck seer verbaest / ende verbittert daer in ghewor- den / also dat onder den Ingheseтenen/ gheenen staet noch lidt en was/ dwelck hem daer by niet en gheuoelde bescha- dicht/ende vercort. Want de Heeren eñ Edelen lieten hen duncken/ dat dese authoriteyt vanden Cardinael/ ende nieuwe inbrenginge der Bisschoppen / (die alle van hem waren hanghende) tenderde tot haer verdruckinge/ ende om het bewint eñ regiment van dẽ Lande/ te stellen in handen vanden Gheestelicken/

nieuwe Bisdommen

1. Blijckt bydẽ Bullẽ vandẽ Pausen, Paulus 4. ende Pius 4.

De nieuwicheyt der Bisdõmen.

Edelen

ken/ ende om alſo (inder waerheyt) het ſelue te ontnemen ſyner Maieſteyt(der welcker de ſelue gheeſtelijcke ſegghen/ niet ſchuldich te weſen/ noch te moghen draghen eenige ghehoorſaemheyt) ende allen anderen. Van gelijckẽ lieten haer voorſtaen/ de Abten/ Prelatẽ/ Conuenten ende Collegien/ dat de voorſchreuẽ Biſſchoppen henſeluen wilden met haren vederen ende pluymen vercieren/ ende rijckmaken/ inſghelijcx door het innemen vanden Abdyen ende Prelaturen/ hen beroouen van alle electie eñ hope/ van te gheraken totten gewoonlijcken digniteyten. Het volc oock nam tſelue te weſen eenẽ warachtigen wech ende middel/ om alle vrijheden / voordeelen/ eñ Priuilegien te niete te doen/ de Inquiſitie inne te brengen/ de oude ſtraffe der Placcaten te vernieuwen/ ende hen der ſlauernije vanden gheeſtelijcken te onderworpen. Het welcke zijn gheweeſt de warachtige oorſaken/ gront / ende oorſpronck vanden miſvertrouwen/ onraet/ onruſte/ ende quaden daer na geuolcht/ (alſmẽ int werck heeft willen brenghen / het ghene deſe fijne Raetslieden/ ſyner Maieſteyt hadden wijſghemaect/ die oock dieshaluen behoorden geſtraft te wordẽ) de welcke men

Incorporatie der Abdyen.

Het inbrẽgen der Inquiſitien.

men nochtans als nv gheerne soude
schuddē van des Cardinaels halse / om
Ons daermede te belasten / hoewel son-
der eenighe verwe oft schijnsel.

Ende hoewel by vele hystorien wort
beuonden / dat dickwils door veel min-
dere oorsaken toeghecomen zijn vele
veranderinghen / onrusten ende oproe-
ren / soo ist nochtans ghebeurt / dat dese
selue oorsakē / onder een volck / so gene-
gen ende toegedaen synen Heere ende
Prince / alnoch niet en volbrochtē haer
ghewoonlicke eñ ghemeynlijcke werc-
kinghen eñ operatien / wt dien datmen
verhoepte dat de Staten vanden Lan-
den (aengename wesende door de dien-
sten ende ghetrouwicheden / ghethoont
inden voorgaenden oorlogen) sulcken
meyninghe ende voornemen van syne
Maiesteyt souden moghen omkeeren /
ende dat de Coninck / voeghende sijn
raetslaghen / na den tijt / ende volgende
hare Contracten ende Priuilegien / eer
soude beletten eñ verlaten / ter bede van
synen so goeden ende getrouwen On-
dersatē alle nieuwichedē / eñ int byson-
der den voortganc vanden Bisdōmen /
Inquisitie / eñ strafficheyt der Placcatē /
dan / ten appetijte ende ingheuen van
eenen vreemdelinck / ende eenighen on-
be-

bekenden liedẽ/op stellen/so ongehoor-de nieuwicheden/teghen de ghelegent-heyt des tijts/tegen de Priuilegien van den Lande/tegen sijn geloften/ ende in effecte tegen de natuere seluer/ gemerct de onrusten inden seluen tijde opghe-resen in Vrãckrijck/wt oorspronck van ordonnancien ende Placcaten/genoech ten seluen eynde loopẽde/hoewel noch-tans Vranckrijck niet en is so seer ghe-hanteert / noch van allen canten beslo-ten ende betinghelt van Landen / vol-gẽde andere Religie dan de Roomsche/ als zijn de voorschreuen Nederlanden. Vranckrijk.

Te meer oock dat alreede wtlandige Eertsbisschoppen eñ Bisschoppen van den Rijcke/ haer begondẽ van de voor-schreuen nieuwicheden te beclagen/ wt dien/ dat sy door de oprichtinghe der nieuwer Bisdommen/ werden vercort in hare Jurisdictie eñ Bisdommen/by-sonder oock dat syne Ma. gheen ander voordeel daer by en conde ghenieten/ dan dat hy sijn Ouerheyt/stelde in han-den der geenre/dier professie opentlijck wtwees/ hem niet te willen bekennen.

Om dese ende meer andere redenen/ die elck hentseluen voornam/na het be-grijp sijns verstants/eñ bysonder/door de hope/die so wel de Landen int gene-

rael/

rael/als elck int particulier/hadden in der goetheyt des Coninckx/ wt dien dat sy/soo wel by syne Maiesteyt/ als syne voorsaten/altijt hadden gehandelt ghe-weest met recht ende redelijcheyt/ ende na wtwijsen der Rechten vanden Lande/ mitsgaders oock dat sy ghewoonlijck waren/ by clachtē ende requesten/ te verthoonen/ het ghene daer sy haer in beswaert vonden/ So hebben sy wederom den seluen voet wel willen volghen/ende syne Maiesteyt waerschouwen vanden voorschreuen nieuwicheden/ ende te kennen gheuen het quaet datter waerschijnlijck gheschapen was wt te volgen/so verre corts daer in niet versien en werde.

Midts den welcken/ van wegen der Regente ende der Heeren/ wesende in den Rade van Staten (de welcke de Cardinael altijt instineerde/ soo voorschreuen is/ dat ghelijckelijck met hem behoorden belast te worden van allen inconuenienten/ dier mochten ghebeuren) aenden Coninck/ te poste ende in haesten is gesonden[m]/ de Baenderheere van Montigny/Ridder vander Orden/met last ende instructie/van te verthoonē den Staet ende benauthevt van den Lande/ mitsgaders den generalen

m. In Augusto. 1562.

afkeer

afkeer/ diemen hadde teghen de voor-
schreuen nieuwicheden/ het welck dede
schorssen alle voordere eñ particuliere
clachte eñ verthooninge vanden Ede-
len / wesende vanden Staten vanden
Lande/ midts dien sy verhoepten / dat
door het ghene dat syne Maiesteyt opte
selue verthooninge soude ordonneren/
voldoeninghe soude worden gegeuen/
oft ymmers ten minsten / verlichtinge/
cuerende den puncten/daerinne sy haer
vonden vercort eñ beswaert. Te meer/
ghemerckt/dat/om te beletten de incor-
poratie der Prelaturen ende Abdyen/
alsdoen vacerende in Brabant / de Pre-
laten ende andere staten dessels Lants
hadden alreede te voren [n] gesonden ha-
re ghedeputeerde in Spaengien/ Ghe-
lijck oock hadden gedaen die van Ant-
werpen [o] / om te verhueden de Inqui-
sitie/ ende inbrenginge van haren nieu=
wen Bisschop/ Het welcke ooc de Lan-
den/voor eenen tijt bewaerde ende op-
hiel van alle onruste ende beroerte / op
hope dat de selue gedeputeerde/ souden
vercrijgen eenighe goede remedie/ende
sulckẽ antwoorde / als de gelegentheyt
der saken wel vereyschte/hoewel noch-
tans daerentusschẽ het feyt vãder Reli-
gien aen allẽ oordẽ seer vermeerderde.
Inder

De Heere van Montigny in Spaẽgien.

n. In Februario, 1562.

o. In Mey, Anno 1562.

De Predicatiẽ ende Vergaderinghen.

Inder voeghen datmen op sommige plaetsen/ de predikingen bestonde te houden/ niet alleene secretelijck (het welcke men noyt met gheenderleye veruolghinghe en hadde connen beletten) maer oock int openbare/ ende namentlijck oock te Valenchijn/ te Doornicke/ ende in sommige andere plaetsen/ daer toe oock oorsake gaf (oft ymmer de selue seer vermeerderde) de vrijheydt der Religie/ toegelaten in Vranckrijck/ bysonder/ want sy hen lieten dunckẽ/ niet min neffens haren Coninck eñ Prince verdient te hebbẽ/ dan de Franchoysen: na de exempelen vanden welcken/ wordende ghehandelt in velen anderen saken/ dochte hen oock dat sy mede wel verdient hadden/ om te vercrijghen de vrijheydt haerder consciencien. Ende sachmẽ wel opentlijck/ dat het voortaen niet moghelijck en was meer te onderhoudẽ de oude ordinancien ende Placcaten int feyt vander Religien inden seluen Landen/ soo beringhelt wesende van andere/ die alle volchden andere leere (soo voorschreuen is) ende die hen moesten onderhouden door den loop vander coopmanschappe/ hanteringhe/ ende conuersatie der naghebueren. Te meer datmen by experiencie beuonde/ dat/

dat/hoe wel men door de voorschreuen Placcaten hadde gesocht / de voorschreuen Religie wt te roeyen / ende te vernielen / de selue nochtans / oock inder grousaemster veruolginge/was toegenomen/ende verbreyt/ende dattet alsoo heel onmogelijck is / datmē met wreetheyt/soude de conscientie connen fortseren/oft de Religie bedwingen/ymmers niet voorder de menschen connen brenghen/dan tot eenighe gheueynstheyt.

Religie

Desen al niet tegenstaende / soo vervoorderde hem altijt de voorschreuen Cardinael/om de voorschreuē Bisschoppen in te brengen / eñ in possessie te stellen / hebbende voor hem seluen gepractiseert het Eerdtsbisdom van Mechelen (wt crachte vanden welcken sijn voornemen was / te blijuen Metropolitaen ende Primaet/ ende in te slocken de Abdije van Affligem / wesende de rijckste van Brabant / bouen die van sinte Amands / die hy alreede gheclaut hadde/) ende de Landen wtgedeylt onder persoonen/ so weynich daer toe bequaem zijnde/ datmē openbaerlijck den spot daer mede hielt. Ende hoe wel de inleydinge der voorschreuen Bisschoppen/in sommige steden geschiedde/sonder wtwendighen teghenstoot/ Noch-

Granvelle practycque.

tans sachmen seer wel / hoe ongheerne tselue werdt geleden. Ja eenige opponeerden hen daer teghen opentlijck genoech / als namentlijck / die van Antwerpen / Groeninghen / Leeuwaerden / Deuenter / ende Remunde.

Oock wast goet te verstane / waer de saken henen wilden / na dien de Cardinael (die daer domineerde ouer alle de Raden / Jae bouen de Regente seluer / ende ouer sulcx hadde alreede volcomẽ macht eñ authoriteyt) werdt daer mede ghemaeckt Thooft van allen den Bisschoppen / De welcke oock andersins / door hen onbequaemheyt eñ cleyn veruaringhen / nootelijck van hem souden moeten hangen / waer door hy quam te vsurperen meer authoriteyts / dan oyt Prince inden seluen Landen hadde gehadt / ende om de selue te onderhouden / stercken / ende vermeerderen by straffe middelen / so voorderde hy het feyt vander Jnquisitien / eñ d'executie der Placcaten / Ende om elck na hem te trecken / hadde hy middel / om / tot synen versoecke te doen ghenen / wtdeylen / ende confereren alle de Officien / Beneficien / eñ Ghiften vanden Coninck / ende vande Regente / sonder noch den middel / die hy daer en bouen daer toe hadde / so van
sijns

Granvelle 't Hooft der Bisschoppen

sijns selfs wegē / als door de voorschreuen Bisschoppen. Door alle dwelck hy hem seluen hadde gheopent / de rechte bane / om te crijghen / houden / ende bevestigen / authoriteyt ouer den Coninck ende sijn Landen.

Daer en bouen / ten eynde / hy altijt sekerlijck ghewaerschout soude wesen van alle tgene dat alom gebeurde / ende om te onderhouden de Coningen ende naghesceten Princen / hadde hy op sijn handt ende van sijnder zijden byna alle de Ambassadeurs / Agenten / ende gedeputeerde van sijnder Maiesteyt / eñ onder andere / synen eyghen broedere / de welcke de sakē van Vranckrijck in sulcken state bracht / dat de Coninginne / om de ruste ende weluaert desselfs rijcks / ernstelijck versocht aen sijn Maiesteyt / den seluen van daer te willen nemen.

Wie nv wil ooge nemē op des voorschreuen is / sal lichtelijck connen ghe-oordeelē / wie de ghene was / die pretendeerde opte authoriteyt vanden Coninck / weder wy / die gheene van dien middelen en hadden / eñ seer ongheerne eenighe nieuwicheden saghen / Ja meer dan eens ons hadden verdragen / vanden Raet van Staten / ende hooft vander Financien / eñ anders niet en sochten /

Syn gesagh

Sijne Broeder.

ten /

ten/dan wederom ontslagen te worden vanden Raet van Staten/ende insghelijcx daer na van onsen gouuernementen: Oft de voorschreuen Cardinael/de welcke door nieuwicheden ende door so onghehoorde middelen / metter daet verclaerde/ sulcken authoriteyt te hebben/eñ sochte daer door / hem inder seluer te houden ende beuestighen/ iae die grooter te makẽ/dan oyt Prince in dien Landen ghehadt hadde.

Voorwaer wy hopen / dat de ghene die sullen insien ende oordeelẽ de saken voor verhaelt/sonder passie oft affectie/ sullen wel soo vremdt vinden datmen ons deshaluen soeckt te beschuldighen/ als oftmen den voorschreuẽ Cardinael des wilde ontschuldighen.

De Abdyẽ afgecocht.

Nae dien nv de ghedeputeerde der Prelaten/by middel van gelde eñ rentgeuinghe / hadden vercreghen datmen niet voort en voer metten innemen der Abdijen/ende die van Antwerpen verworuen/datmen hen metter Inquisitie niet en soude quellen / eñ met hen door den vinger sien / ruerẽde het innebrenghen van hunnen nieuwen Bisschop/ Ende dat de Heere van Montigny weder ghecomen was/sonder resolutie/ de welcke genoechsame mochte wesen om te ver-

De oochluyckinge vercregen voor Antwerpen.

te verhuedē de andere inconuenienten/ datter oock voordane cleyne hope was van goede ordre daer in te stellē/ besonder/mits diē door middel vander voorschreuen rentgeuinge gevoordert werde/het feyt der voorschreuen Bisschoppen (d'inleyden vanden welcken / niet anders en was/ dan de rechte Inquisitie)ende datmen bouen dien/den voorschreuen van Antwerpē/sochte/by omwegen/te benemen het geniet der voorschreuen oochluyckinghe / de selue willende brengen ende stellen inder handt vandē Cardinael/ eñ onder het Eerdtsbisdom van Mechelen / Soo bevandt de Regente in harē Rade gerequireert/ dat sy anderwerf sijnder Maiesteyt dede verthoonē den staet van allen saken/ ende onder andere ooc van Walenchijn ende Doornick / daer het onmoghelijck scheen/het volck langer te houden vander oeffeninge der Religien/sonder gedurighe wachte ende garnisoen . Tot welckē fijne/haer hoocheyt afveerdichde na Spaengien/ harē Raetsheere Armenteros p/ ende alsdoen wert eyndelijck by sijn Maiesteyt ghesloten/ dat de Cardinael apparent autheur van allen den afkeeren ende verbitteringen/soude vertrecken wten Lande/ d'welck het

Armēteros gesondē in Spaēgien. p. Int Iaer 1564.

Het vertreckvandē Cardinael.

 volck

volck weder wat stilde / ende hope gaf/ dat de saken tot beterẽ state souden comen/ende was in effecte oorsake/dat de Landen weder werden suspens gehouden/eñ niet voort en voeren tot meerder onruste.

Maer na dien des Cardinaels creatueren / voort door wilden metten selnen nieuwicheden/ende in synen afwesen de saken handeldẽ/ inder seluer manieren/als hy ghedaen hadde / soo quamen oock wel haest wederom de voorschreuen onrustẽ: Daer tegen niet moghelijck en was / te voorsien/ door den misverstanden/wesende tusschẽ den dry principale Raden / Te weten / tusschen dien van Staten / Secreten eñ Financien/de welcke alle dry genoech waren/ onderworpen den voorschreuẽ Cardinael/ende den synen: Maer soo/ dat sy onder malcanderen niet en consten gerakẽ tot goeder correspondencien: waer inne wel te mercken staet/ de openbare quade handelinghe/ende onbehoorlijck voortstel des Cardinaels / de welcke/ om te beletten dat de andere vanden Raet van Statẽ/sijnder Maiesteyt niet en souden connen ghedoen de goede diensten / die sy begheerden / hadde den selnen gantschelijck benomen allen toeganck/

Staten
Secreten
Financien.

ganck / ende onderwint der Financien ende Justitien / (daer nochtans alle ordinantien van Politien eñ andere ghemaeckt werden /) wel wetende dat het niet mogelijck en was / sonder den staet ende gelegentheyt van dien / te kennen / wel te delibereren / ende resolueren op vele saken van importanciẽ / om dat hy daer door ooc te meer soude onderhouden ende beuestighen sijn grootheyt. Ende des niet te min / soeckt ons ende andere te beschuldighen de crimine lesæ Maiestatis, om dat wy tot dienst vã sijnder Maiesteyt / wenschsten / dat de secreten vanden Financien / souden te kennen worden ghegeuen inden Raet van Staten / als nootelijck / om aldaer hem wel te quijten in synen dienste / hoe wel nochtans hy / ende naest hem / den President Viglius / hebbẽ de Ouerheyt gehadt ouer alle dry de voorschreuen Raden / Al oft van rechts wegen / hem ende den synen alle hoocheyt eñ authoriteyt toebehoorde / ende dat ter contrarien / voor den anderen / een groot quaet feyt ende misdaet waer / te versoecken / dat een deel vander seluer autoriteyt werde medeghedeylt / niet aen ons / die presenteerden wten Raet te scheyden / maer eenen gheheelen ende ouersten Raet /

Het voortstellen des Cardinaels eñ vanden President Viglius.

dwelck is de oprechticheyt diemen nv tegenwoordelijck gebruyckt indē Nederlanden / om te onderhouden (soo sy wtgheuen) des Coninckx hoocheyt.

Wesende dan de saken sulcx gedeylt/ dattet onmoghelijck was dien vanden Raet van Staten (diemen nochtās/soo geseyt is / wilde belastē van alle tquaet datter soude moghen gerijsen) by faute van authoriteyt ende verstande metten anderen/op alles ordre ende remedie te stellen / ende daer door den dienst van sijnder Maiesteyt te voorderen/insghelijcx het volc/merckende dat de nieuwe Bisschoppē/mits haer onbequaemheyt/ leuen ende ongeschicktheyt/ (so groote dat oock de Regente was benoodicht gheweest/hen te ontbieden ēn te begrijpen) niet en dienden / om eenich goet inden Landen te doene. Bouen dien hem claerlijck ontdeckēde/ door de verwaentheden/ dreygementen/ēn manieren van doene/ die sy liedē/met die van haren geuolge/bewesen/dattet te Roomen was ghesloten [q]/dat elck Bisschop soude hebben negen Prebenden/toegeeygent tot onderstant der Inquisitien/ ia de twee daer af/ voor twee Inquisiteurs oft Kettermeesters / ende dat sy alsoo nerghens toe en dienden/dan om te voor=

q. Blijckt bydē voorschreuē Bullē vandē Paus, ende den raet van seuen Cardinalen.

te voorderen ende verstercken de voor-
schreuen Inquisitie.

Om dan door middel van syne Ma-
iesteyt/te moghen voorcomen den on-
rusten/die door tgene des voorschreuen
is/ waerschijnlijck waren te beureesen/
wert inden Rade goet gheuonden/ dat
aender seluer soude worden ghesonden [r]/De Prince vã Gaure/ Graue van
Egmont/ de welcke/tot sijnder weder-
coemste/groote hope ende goet betrou-
wen gaf/dat de saken wel gebetert ende
gheaddresseert soudẽ worden/aengaen-
de de versuetinghe der Placcaten / ende
achterblijuẽ der Inquisitie: Van welc-
ken twee saken / men opentlijck sach/
ende beuonde by experiencie ende met-
ter daet (so by dẽ exemple van Vranck-
rijck / ghelijck voor verhaelt is/ als an-
dersins) dat ghelegen was / ende gant-
schelijck hinck/ de onruste oft stillicheyt
des volcks / den welcken oock daerom
(ende niet onser ghepretendeerder am-
bitie)behoort toegeschreuen te worden/
al tghene dat daer na ghevolcht is. Tot
welcken eynde oock hebben vergadert
gheweest [s] dry Bisschoppen / dry Theo-
logiennen / dry Rechtsgheleerde / ende
dry Canonisten / de welcke oock hen
aduijs hebben gegeuen opte voorschre-

r. Int beghin des Iaers 1565

De reyse des Heeren vã Egmont na Spaengien.

Vranckrÿk.

Vergaderinge.

s. Indẽ somer Anno 1565.

nen versuetinghe / maer het selue hen goetduncken ghesonden wesende aenden Coninck / hoewel het noch seer rigoreux was / Nochtans soo en heeft syn Maiesteyt / door ingeuē vanden Cardinael voorschreuē / ende andere / omtrent syn ooren wesende / totten seluen / noch totten voorgaenden verthooninghen / gheen acht met allen ghenomen.

De resolutie des Conincx An. 1565.

Maer heeft int eynde vanden Jare 1565. expresselijck ghewilt / ende beuolen / datmē sonder voorder swaricheyt / soude voort varen tot inleydinghe der
1. voorschreuē nieuwer Bisschoppen / die noch niet in haer possessie en waren ge-
2. stelt / eensamentlijck tot vercondinghe der besluytingen des Conciliums van
3. Trenten / Insgelijcx den Inquisiteurs ende Kettermeesters gunnen ende geuen de macht ende authoriteyt / die hen na den geestelijcken ende wereltlijcken
4. Rechten toebehoorde / ende daerenbouen procederen tot executie vanden Placcaten / metter daet / in aller strafficheyt / eñ na het inhoudt vanden seluen. Waer af ter stont aen allen den stedē werden ghesonden Copyen ende Extracten[r] / inhoudende des voorschreuen is / ende hen belast ende beuolen / hen te voeghen nae den wille ende beuel van syne

r. Blijct by d'extract van des Conincx brieuē alom

syne Maiesteyt/het welcke is ghewCeest de tweede ende Principaelste oorsake van de veranderinghen/onrusten/ende inconuenienten sedert gheuolcht/ hebbende voor harē oorspronck/ so de ambitie vanden voorschreuen Cardinael/ (ende geensins de onse) als het misuertrouwen by den seluen Cardinael/ onder het volck ghestroyt/ door de voorschreuen nieuwicheden/ghelijck opentlijck ghenoech is blijckende by het gene dat voor verhaelt is/ende wort stercke-lijck beuesticht door de clachten der steden van Brabandt/ ende leden van Vlaenderen/ ende anderē [u] daer na geuolcht/ eensamentlijck door het verbont/ corts daer na aenghegaen/ door eenighen Heeren ende Edelen/ teghen de Inquisitie eñ rigueur der Placcaten. gesonden by brieuen vander Regente, den 18. Decemb. 1565. beyde int eynde gheuecht. Het beuel vander Regente. u. Blijct by den clachten eñ verthooninghen te Houe ouergheghen.

Soo dat gheen verwe met allen en heeft/ dat de Procureur generael hem veruoordert te segghen/dat wy souden hebben gheweest de oorsaken van dien verbonde/ door dien wy eenighen sonden wtjsghemaect hebben/ dat de meyninghe van sijnder Maiesteyt was/ in den Landen te brenghen de Inquisitie van Spaengien/ als of de qualiteyt eñ maniere van Inquisitien de liedē meer soude doen beroeren/ dan het werck eñ Woorden gheuomen wtē dagemente. Dwerck der Inquisitie.

voluoe=

Het werck der Inquisitie.

volvoeren der seluer/het welcke te segghen/so vele te slechter is/datmen weet dat het niet en is / de qualiteyt vander doodt / die het volck doet veranderen ende verschricken/ maer de eygen vreese der seluer doot / bysonder oock in dit propoost/daer/door het toevoeghen des woorts / van Spaengien , noch qualiteyt / noch maniere van doot en wort verandert / maer alleen het generael woordt vander Inquisitie / ghetrocken op die van Spaengien / het welcke gheen ghenoechsame redene en is/ om eenighe veranderinghe oft beroerte te maken.

Des niet te min/om naerder daer op te antwoorden/ segghen wy /dat het in der macht van ons / noch van anderen/ niet en was/den volcke wijs te maken/ dat de Coninc de Inquisitie vā Spaengien int Landt wilde brenghen / mits dat te voren gheen vermaen en hadde gheweest van sulcker Inquisitien/ende dat daer na/by sijnder Maiesteyt brievē (inder manieren voorschrevē verbreyt) opentlijck was verclaert / hoedanighe Inquisitie men wilde inbrengen/ waer door terstont conste den mondt gestopt worden den ghenen / die door middel des woorts/van Spaengien, souden hebben

ben ghesocht / tvolck te beroeren oft verwecken.

Na dien dan de Inquisitie/ verclaert ende ghespecificeert inde voorschreuen brieuen van sijnder Maiesteyt / is gheweest de oorsake vande ghevolchde onruste/ Soo volcht dan / datmen der seluer/ eñ niet anderen saken/ moet wijten/ alle tghene / des daer na ghevolcht is/ (mits dat alsdoē alle voorder hope van remedie failleerde) eñ dat alsoo gheensins warachtich en is / dat door diergelijcke / onse wijsmaecken oft ingheuen/ vele ondersaten souden wesen gerebelleert/ oft hen hebben ghethoont teghen sijn Maiesteyt / eñ dat wy eerst souden hebben verleyt / ghecorrumpeert/ ende opgherupt een goet ghetal der Edelen/ inder vueghen/ dat sy gemaeckt souden hebben/ verbonden/ conspiratien/ ende coniuratien/ eñ daer by gheswooren/ hen te beschermen/ ende sterck te maken teghen sijn Maiesteyt ende sijn ordinancien/ van allen tijden onderhoudē ende achtervolcht/ wesende de vergaderinge daer af ghemaeckt in onsen huysen / soo wel tot Breda / als tot Bruessel / ende dat wy alsoo souden hebben gheweest/ Thooft/ oorspronck / voorderer/ gunstighe ende ontfangher vanden wederspanni-

De ghedreychde Inquisitie, oorspronc der veranderingen.

Woorden inden daghemente begrepen.

spannighen / rebellen / gheconiureerde / Machinateurs / ende verwerders vande ghemeyne ruste ende weluaert.

Want daer en blijckt niet van eenige rebellie oft oproericheyt / die tegen syn Maiesteyt soude wesen voortsgekeert / ende vande welcke wy ghehouden souden zijn te verantwoorden / Oock en is het voorschreuē verbont niet gemaect / ter oorsaken van ons / maer wt redenen vande swaricheden / ghesproten wter voorschreuen Inquisitie ende Placcaten / ende om datmen quam / teghen den beloeften ghedaen inden Jaren. 1550. 55. 62. 65. ende andere / ghelijck bouen is verhaelt / Sulcx dat den seluen / ende der ambitie vanden Cardinael (als voorschreuen is) moet gheweten ende toegheschreuen worden / de onruste ende perturbatie vande ghemeyne weluaert ende eenicheyt / ende niet sulcken slechten persuasien eñ propoesten / als vande Inquisitie van Spaengien ende diergelijcke / welcke allegatie wel so plomp is / als het segghen vanden ghenen die alle dese verbitteringhe meynde te remedieren / mits verkeerende / dat tgene des de Coninck wilde instellen / niet en was de Inquisitie / maer alleen een Visitatie / als oftmen meer acht name opte

woorden /

woorden/dan opte daet/eñ als oftmen meer beruert soude worden door dese woordẽ/de Inquisitie, oft/ van Spaengien, dan door de strafficheyt eñ wreetheyt/ diemen hadde ghesien / ende vreesde/ door het volvoerẽ ende executeren der Placcaten.

Segghen daerom/dat door de voorschreuen clachten ende verbintenissen/ mitsgaders alle tghene des daer na gevolcht is / hem alleenlijck heeft ghethoont/het effeckt van tghene dat wy te voren inden vollen Raet van Staten hadden voorseyt aen Me-vrouwe de Regente / dat wy sorchden / datter wt volgen souden/Te weten / dat de voorschreuẽ resolutie van sijnder Maiesteyt/ wel eenighe groote beruerte soude mogen maken/te meer ghemerckt de hope die vele hadden genomen/door het wedercomen ende verclarẽ des voorschreuen Grauen van Egmont/Ja dat meer is/als wy daer na / tselue in substãtien/ harer hoocheyt hadden gheschreuen [x]/ So heeft sy ons by haer antwoorde bekent/dat sy opentlijck ghewaer werde/ dat de selue sijnder Maiesteyt resolutie/ was de oorsake van allen den onrustẽ/ der welcker daerom oock moet toegheschreuen worden de voorschreuen confederatie/

x. Blijckt by desen tvvee missiuen aen vveer sijden ghesonden, int beghint vanden Iaer 1566.

De confe- deratie der Edelen.

federatie/ die ooc andersins is geschiet sonder onsen weten oft aduoy/ia/so wy vander seluer werdē gewaerschouwet sekeren corten tijt (als van 14. daghen oft daer omtrent) te voren/ eer de ver- plichte Edele hen te Houe vonden/soo hebben wy opentlijck eñ rondt wt ver- claert / dat die ons niet aen en stondt/ noch ons en dochte te wesen den waer- achtighen voet/ om de ghemeyne ruste ende stillicheyt te onderhouden.

Wel is waer/dat wy de-selue niet en hebben gehouden voor eenige rebellie oft conspiratie / wt dien dat de ghecon- federeerde vastelijc bleuē op het poinct/ dat hen meyninghe gheensins en was/ yet te doene oft aen te vangen tegen de hoocheyt vanden Coninck / oft welua- ren sijnder Landen [y] (de welcke na on- sen duncken / niet onderscheydelijck en zijn) ende dat de ghemeyne opinie/be- uesticht door de experientie/ ghedroech/ dat wt de voorschreuen Inquisitie ende wreetheyt der Placcaten / gheen deucht en const comen : Bouen dien / dat wy door de exemplen/ te voren ghesien in Duytschlandt/ Vranckrijck Engelant/ ende Schotlandt/ waren bedwonghen te bekennē/ dat sijnder Maiesteyt reso- lutie/ desen aengaende ghenomen/niet

y. Blijck by dē expressen text vanden geteeckendē cōpromisse des verbōts.

en

en conste voortbrenghen dan groote bederffenisse/verstroyinghe / ende achterdeel vandẽ Lande/sonder noch te voorderen sijnder Maiesteyt intencie/ daermen ter contrarien claerlijck sach / dat de Landen / ghenietende den vrijdom der Religien / ymmer ten minsten der conscientien / ende inden welcker sulcken Inquisitie/ eñ wreetheyt der Placcaten/gheen plaetse en hadden/ hen onderhielden in goedẽ vrede ende eenicheyt / d'welck opentlijck bewijst/ dattet verre een ander dingen is/te leuen sonder Inquisitie/in vrijheyt der conscientien / dan te leuen in alle ongheschicktheyt/ende sonder wet oft regel (soo het eenige valschelijck eñ t'onrechte gheerne souden noemen) d'welck de Vorsten van Duytschlant ende andere/ die voor de ruste ende weluaren van haren Landen / soo grooten sorghe draghen/ als sijn Maiesteyt/geensins en souden willen toelaten / besonder soo verre te besorghen waer/ dat daer wt eenighe ongehoorsaemheyt soude volghen.

In welcke onse opinie / wy des te meer werden ghesterckt / wt dien/dat de voorschreuẽ geconfedereerde hen geensins en thoondẽ hardtneckich / ofte om met ghewelt wterlick te willen vercrijghen

ghen hen begeerte/maer baden [z] alleen/ dat sijn Maiesteyt (die sy seyden ghe-abuseert te zijne door eenige/die/ onder den name eñ decksel vander Religien/ sochten te versaden hen eyghen grootsheyt ende giericheyt) soude willen verstaen hen clachte ende versueck / ende daerop hooren het aduijs van syuen Staten/ende presenteerden hen te vueghen ende draghen / na tghene dat alsdan opt stuck vander Religien by sijn Maiesteyt (behoorlijck wesende gheinformeert) soude worden gheordineert.

z. Blijckt by de requeste van den Edelen, metter antwoorde, beyde int eynde ghevuecht.

Het versueck der Edelen.

1 Inder vueghen/dat soo verre daer inne
2 rebellie oft coniuratie was/tselue moeste wesen/wt dien dat de gecõfedereerde versochten/ datmẽ op hen verthooningen soude willen letten/ oft/ dat sy versochten/dat de voorschreuẽ Staten souden wordẽ gehoort/Oft/ dat generalijc/ eñ sonder onderscheyt / alle confederatien voor sulcx zijn te achten eñ houdẽ/ welcken aengaende / wy bekennen/dat wy geen van dryen en connẽ goet vinden/want/na ons begrijp / soo can hem een Prince abuseren / ende is daerom gefondeert/dat een Vassael / ondersaet/ oft wie beswaert is / hem des verthooninge mach doen/Jae de Keysers ende Coninghen worden ghepresen/ die hen van

Confaederatien te achten etc.

van priuate persoonen hebben laten be-
rispen/ wt dien sy hen lieten duncken/
dat sy niet genoech en luysterdẽ na hen
clachten ende versoecken / ghelijck de
ghene die verdroech / datmen in volder
straten tot hem seyde : En wilt ghy na Alexander
onse clachten niet hooren / soo en wilt
oock niet regneren: eñ d'ander/de welc-
ke/hoe wel dat hy was Coninck ende
Ouerheer/ nochtãs leet dat eẽ weduwe
van hem appelleerde/ om dat hy (soo sy
seyde) haerder saken geen acht en nam.
Te meer / na dien men ghewoon is
gheweest / inden Nederlanden/ hem te
ghedraghen in saken van grooten ghe-
wichte / ende daer de eere eñ weluaert/
soo van tghemeyn als particulier / aen
was hangende/aendẽ Staten/ de welc-
ke te dien fyne/ van allen ouden tijden/
volgende hen Priuilegien/ia oock noch
by hoochloflijcker memorien Keyser
Caerle/ te meer stonden om dierghelicke
ende mindere ghelegentheden(oock int
feyt vander Religien) vergadert heb-
ben gheweest(de welcke oock by hennen
aduijse/indẽ Jaer van 31. heeft gemaect
de ordinantien ende Placcaet / alsdoen
ghecondicht / soo byden text ende ver-
claren vanden seuen claerlijck blijckt)
so en docht ons niet verbodẽ te wesen/

 datmen

datmen versochte tghene men beuandt in ghelijcken saken ghedaen/ ende ghe-
3 ploghen te wesen / Oock heeftmen bevonden vele goede ende heylighe verbonden/ en confederatien/ ghelijck was

Machab.
die vanden Machabeen en andere/ ghedaen/(ende diemen noch soude moghen
4 doen)ter eerē Gods/tot dienste vanden
2 Prince/ende weluaren des Lants. In-
3 der vuegen datmen wten voorschreuen puncten/na onsen duncken / gheen wederspannicheyt oft rebellie en can oordeelen oft infereren.

beloften der geconfeder.

Want aengaende tghene/dat de gheconfedereerde hadden geloeft ende ghesworen / malcanderen daer en tusschen by te stane/ ende te beschudden / ende te helpen/ teghen de voorschreuen Inquisitie ende Placcaten/ gemerct men door sulcken middelen / als bouen verhaelt zijn de voorschreuen beloefte lichtelijck conste doen cesseren/ende dat zy by haer requeste ghenoech presenteerden / daer af te scheyden/ so verre bleke dat de selue teghen synder Maiesteyt dienst soude wesen/ ende onderdanich te wesen den ghenē/ dat/ by aduijse vandē voorschreuen Staten/ soude worden gheordineert/ Soo docht ons vreemdt te wesen/dat/na dien iagers ende andere/ die

Jagers pligt

hen

hen onderwindẽ van onredelijcke beesten te temmen/ arbeydẽ om den seluen hen fellicheyt eñ wiltheyt te benemen/ eer met spijse/ neersticheyt/ eñ gewoonte / dan met geesselen ende straffïcheyt/ De Coninck (door de quade ingheninghen des Cardinaels ende sijnder aenhangers) soude teghen soo goeden ghetrouwen ondersaten eer te wercke stellen rigeur ende straffïcheyt/ dan eenighe soeticheyt ende goedertierenheyt/ om de selue te houden in hen ghewoonlijcke goetherticheyt/ schorssende (ten minsten voor een weynich tijts) d'executie der voorschreuen Inquisitie ende Placcaten/ te meer dat elcken dochte / datmen de selue executie niet en conste voorderen/ noch in dien tijde continueren/ sonder merckelicke schade/ achterdeel/ ende vercortinge van sijnder Maiesteyt ende sijnder Landen/ besonder oock aenghemerct/ dat door de voorgaende orlogen men alreede (soo voorseyt is) hadde in effeckte / het voorschreuen rigeur eensdeels gheschorst ende ghematicht / sulcx dat de straffïcheyt was wat achterbleuen/ ende dat de veranderinghen/ sedert aen allen canten toegecomẽ / ghceensins en schenen toe te laten / dat die weder vernieuwt oft hernomen werde.

quaden Raedt.

Regente Verklaring

D'welck oock schene der Regente ge-
voelen te wesen/ de welcke/ oock voor de
coemste der voorschreuen Edelen / ver-
claerde / alreede gepeyst te hebben opte
versuetinghe der voorschreuen Placca-
ten [a]/ Ja hadde alreede wten name van
sijnder Maiesteyt verclaert/ die vã Bra-
bant vrij ende onbelast vander voor-
schreuen Inquisitien [b]: Bouen dien soo
en gheliet sy haer noyt / noch vanden
beginsel noch daer na (ymmers niet tot
onsen vertreck toe) van/ de selue confe-
deratie/ oft requeste/ dien volgẽde/ ouer-
ghegheuen/ te houden voor eenighe re-
bellie / d'welck wy wel hebben willen
verthoonen / niet om de verantwoor-
dinghe des voorschreuen verbonts op
ons te willen nemen/ ghemerckt tselue
(soo gheseyt is) ons niet aen en gaet/
maer alleenlijck om te bewijsen/ dat wy
gheen redene en hadden/ om alleene/ de
voorschreuẽ verplichte/ te houden voor
rebelle/ ende hen voor sulckẽ te verbie-
den de ghewoonlijcke hanteringe ende
verkeeringhe in onsen huysen / inden
welcken wy wel versekert zijn / dat/ by
1 onsen weten/ gheen vergaderinghe ge-
2 beurt en zy / tegen de hoocheyt/ eere/ oft
3 dienst van sijn Maiesteyt.

a. Blijct byde voorgehouden concept van eenen nieuwẽ Placcate.

b. Blijct byder appostillẽ gegeuen den 24. Meerte 1566. na ghemeyn schrijuen, dwelcmẽ schrijft, 1565. nae de maniere van Brabant.

Pr: excuse

Mits den welcken / ende dat de Re-

gente/by beuele vanden Coninck/ ende aduijse van allẽ den Raden/ haer vuechde totten voorschreuen geconfedereerden/ Ja soo verre dat sy / by brieuen geteeckent van haerder handt/ ende beseghelt met haren seghel [c] / hen beloefde/ dat hen/ ter saken vanden voorschreuen verbonde / ende wes daer na gheuolcht was / niet ghewet en soude worden. Soo en hadden wy gheen oorsake / om hen anders te handelẽ oft te estimeren. Ende te seggen dattet de Regente soude ghedaen hebben tot eenen anderen eynde/ eñ alleen om hen te paeyen/ ende te wercke te stellen teghen de ghene die hen hadden verloopen int afworpen der beelden / dat en doet gheensins teghens onse intencie.

c. Blijct by de brieuen van versekerheit, de data 25. Augu. 1566. hier na by ge vuecht.

Want hoe wel daer wt soude mogen volghen/dat ons verstant so verre niet en hebbe gestreckt / nochtans so comen wy te vallen van eender opinien mettẽ Coninck ende Regente/ opt punct van de selue te onderhouden in conuersatie ende hanteringhe / midts den welcken verstaen moet wordẽ/ dat wy daer mede hebben ghenordert / ende gheensins belet oft verachtert/ den dienst van syne Maiesteyt/ oft ymmers ten minstẽ / dat wy souden hebben geabuseert geweest

door de voorschreuen verclaringhe van
sijnder Maiesteyt ende harer hoocheyt/
dwelck genoechsame is/ om ons te ver-
ontschuldigē vander voorschreuen ge-
pretendeerder ontfanginge ende voor-
deringhe/ ghemerckt de selue ghecónfe-
dereerde gheensins en zijn / noch ghe-
weest en hebbē / rebelle/ oft ten minsten
en hebben voor sulcke niet ghehouden
gheweest/ noch by de Regente noch by-
den volcke / te meer dat een ghemeyne
dwalinghe / sonderlinghe als daer toe
oorsake gegeuen is/ byden Coninck oft
Prince/ macht heeft van recht eñ wet.

Gemeene dwalinge excusabel.

Tot versterckenisse vandē welcken/
so heeft sijn Maiesteyt aen ons geschre-
uen by sijn eyghen handt / inde maendt
van Augusto [d] / ende alsoo na dien het
voorschreuen verbont ende presentatie
der requesten / tot sijnder kennisse ghe-
comen was / dat hy seer goet contente-
ment hadde van onsen diensten / noch
ons gheenē ondanck en wiste van tge-
ne daer ghepasseert was/ ende dat wy/
ons/ het contrarie niet en souden laten
wijsmaken/ ia dat hy hem gantschelijck
op ons betroude/ noch eenich ghelooue
en gaf/ vā dat eenige quaetwillige ons
blameerden/ die hy seyde quaden dienste
te doene/ met meer dergelijcke woordē.

d. Blijckt by des Coninex brieuen, de data 1. Augusti, 1566. daer af de trāslacie achter gheuoecht is.

Dock

Oock ouerleggende dese sake/somen behoort/ en hadde sijne Maiesteyt vut redenen voorschreuen / gheen oorsake/ om anders daer af te oordeelẽ/ gemerct dat oock langhe voor het voorschreuen verbondt / wy ghenoech verclaert hadden / dat onse goetduncken ghedroech/ datmen de Inquisitie ende herdicheyt der Placcaten / niet en soude weder int werck connen brenghen/sonder veranderinge ende inconuenienten / Ja oock veruolghens versocht [c] om ontslaghen te wesen van onsen Staten ende Gouuernementen. want nv sijn Maiesteyt daer door ghenoech was geaduerteert/ dat wy dergelijcke verbont / voor geen rebellie en souden houden/eñ ons enen wel dede blijuen inden voorschreuen onsen Staten ende Gouuernementen/ soo liet hy ons ghenoech toe (ymmer in effecte) dat wy vermochten te blijuen inde voorschreuen opinie/ende des daer af dependeert.

c. Blijckt by brieuẽ gesonden aen den Coninck, den xiiij. Iunij. Anno 1566.

Waerom oock het geen schijnsel met allen en heeft/ datmẽ ons soeckt te noemen/Thooft/autheur/faulteur/promoteur/ende ontfangher der rebelle / ghemerct nymmermeer blijcken en sal/ dat wy oyt eenige/voor sulcke/hebben ontfangen/gevordert/ geholpen oft gelast.

Woorden des daghements.

Pr: heydt gevoerdt onder de naem van Justitie.

Oock en sal niet blijcken / dat wy op eenige der voorschreuen verplichte oft andere / hebben genomen in ons eygen beschuddinge ende sauuegarde / hoewel men ooc soect ons des te beschuldigen waer wt men wel verstaen can / hoe fraeyen recht men teghenwoordelijck inden Nederlanden ghebruyct / alsmen om oorsaken so notoorlijck onghefondeert / ende min dan warachtich / niet alleen en heeft opgheteeckent ende aengeslaghen onse goeden / maer oock die verbeurt ghemaect / ia eensdeels wech ghevoert / beghinnende also vander executien / teghen alle ordre van rechte / waer door oock men wel opentlijck bewijst / datmen van gheender meyninge en is / ooghe oft regard te nemen / tot eenigen ontschuldingen oft verantwoordingē / maer wel / van onder het decksel ende naem van Justicien / te wercke te leggē alle manieren van ghewelde / ende metter daet te administreren / Pro summo Iure, summam iniuriam.

of de Edelen na dato hebben gerebelleert.

Op welcken voet / men ons oock beschuldicht / dat eenighe geconfedereerde haer souden in diueersche plaetsen te velde ende in wapenen gestelt hebben / sonder datmen aenmerct / dat wy ongehouden zijn / van te verantwoorden het

feyt van andere / ende datmen ons niet en can belasten / dat eenighe der seluer gheconfedereerde / namaels souden moghen rebel ghewozden zijn / na dien sy sulcx niet en waren / noch voor sulcx en werden ghehouden / ten tijde sy in onsen huysen verkeerden oft hanteerden. Te meer dat alle het gene / desen aengaēde / ghebuert is / is geschiet / niet alleenlijck sonder ons aduoy / maer oock tot onsen ouergrootē leedtwesen / ende verre van ons / so wy alsdoen waren in Hollandt / alwaer wy hadden behoozen volck te maken / ende niet elders / hadden wy met macht willen vsurperen op de authoriteyt vanden Coninck / ghemerckt de steden ende sterckten aldaer / stonden tot onsen ghebiede.

Maer want wy gheen ander ghepeys en hadden / dan om te volgen / onse Commissie / ende den expressen last vander Regente / ende het selue landt / mitsgaders de landē van Zeelant / ende Utrecht (alle onder onse gouuernemēt wesende) te stillen / ende in syner Maiesteyt ghehoorsaemheyt te houden / So hebben wy onse wterste neerstichheyt ghedaen / om den seluen last wel ende getrouwelijck te volvoeren / waer af de Presidenten / Raden / Staten / Officiers ende

ende Wethouders van de ſteden derſe
uer Landen/ons goede ghetuyghenis
ſullen connen gheuen/ende oock/of w
hen/oyt ander propooſt hebben gehou
den/dan om hen te ſtercken totter ghe
hoorſaemheyt/getrouwicheyt/eñ dien
van ſijnder Maieſteyt/ gelijck wy ooc
ghedaen hebben alle andere / daer w
eenich bewint oft geſach gehadt hebbẽ

Het welcke oock wel claerlijck blijc
wt dien/dat/niet tegenſtaende allen de
beroerten / wy metter gracien Gods
hebben ſoo vele ghedaen / datter gheen
1 ſtadt/ſtercte noch plaetſe vã onſen gou
2 uernemente/en is gedeſtrueert/ geplon
3 dert/noch bedoruen/inſgelijcx oock nie
afgeweke̋ van de behoorlijcke onderda
nicheyt des Coninex noch der Regẽte.

Pr: goede gouvernem:

Wt gelijcken hoecke wort ooc voort-
gebrocht/het ghene dat verhaelt ſtaet in
den Dagemẽte des Graue̋ van Hooch=
ſtraten(die t'onrechte beſchuldicht wort
van hem te hebben ghenoecht tot onſen
ambitieuſen voornemen) van dat wy
ſouden tot Hoochſtratẽ gehouden heb=
ben verſcheydẽ ſuſpecte communicatien
ende practijcken / ende dat wy oock te
Denremonde/met hem/eñ den Grauen
van Egmont/ende Hoorne/ſouden ge-
ſloten hebben/ van ons te wapenen te=
gen

Gr: van Hoogstraten

Egmond. en Hoorne

gen den Coninck/ende te beletten syner Maiesteyt coemste met machte/ inden Nederlanden/ want wy gedragen ons totten Heeren die tot Hoochstraten ge weest zijn/ als wy daer waren / of daer vermaen was anders dan van goede chiere te maken/ eñ malcanderen te besoecken/ ende te feesteren sommige wtlandtsche Heeren/als vrienden ende ge allieerde onder malcanderẽ/ ende en sal nemmermeer blijcken/ datter yet zy gesloten/des men achterdenckẽ soude mo ghen hebben/ of yet gepractiseert tot on dienste van syne Maiesteyt.

Oock en salmen niet beuinden / dat wy oyt te Denremonde/oft elders heb ben gehandelt/van te beletten de coemste van syne Maiesteyt / het ware met machte oft andersins/ Ja/hoewel wy ge waerschout warẽ/ datmen neffens syne Maiesteyt onbehoorlijcken verkeerde alle onse daden/ Om te doen afkeerẽ de goede genegentheyt die syne Maiesteyt tot onswaert droech/ Ende bouen dien/ dat tot onsen handen was gecomen het dobbel van sommige brieuen/ die Don Frãcisco d'Alaua/ syner Maiesteyt Ambassadeur in Vranckrijck/ hadde gheschreuen aen de Regente [f]/ inhoudende dat de dry/ daer beteeckẽt (de welcke wa ren

Amb: d. Fr. d'Alaua Brieven.

f. Blijckt by twee syne brieuen ghe-sondé in Augusto. 1566.

ren/ de voorschreuen Grauen van Eg-
mont/ende Hoorne / ende wy) souden
in tijdē eñ wijlen / na onse verdiensten
ghecastijdt worden/ eñ datmen tot dien
tijde toe/ons alle goede ghelaet moeste
toonen/ende in effecte/ dat wy den wijt
hadden / van alle het gene int lant toe-
gecomen was: (het welcke was de prin
cipale redene / waerom wy te Denre-
monde by den anderen quamen) noch-
tans so wy onser onschult so gātschelick
betrouden/ soo en werdt aldaer anders
niet ghesloten/dan datmen de selue brie-
uen soude thoonen der Regente / ende
haer plat wt vragen / wat daer af was.
Wel is waer/dat daer oock ghehandelt
waren eenighe andere saken/ de welcke
int particulier aenghinghen sommigen
die daer waren/ende haren handelingē/
welcken aengaende/ wy wel dencken/
dat de voorschreuen Heeren (nu ter tijt
gheuangen)sullen ghenoechsame ver-
claringe gedaen hebbē: mits den welc-
ken/eñ want die impertinent zijn/ende
dat te vermoeden is/datmen desen aen-
gaende/hem voor ghepaeyt houdt/ ym-
mer so vele het ons aengaet/na dien vā
den seluen vergaderingen niet met al-
len en wordt vermaent inden openen
brieuen van onsen daghemente / soo en
willen

De tsamen sprekinghe tot Denremonde.

willen wy des oock gheen breeder ver-
naen maken.

Daer by alleenlijck voegende/ dat de
gene die voorsien hadde de fortsen ende
ghewelden/ diemen als nu int Neder-
landt voortstelt/ ende sijn neersticheyt
hadde ghedaen/ om die te beletten/ vol-
ghende den Contracten des Hertooch-
doms van Brabant/ ende synen eedt/ eñ
verbintenisse/ niet en soude by audtuere
gheblameert connen worden van eenige
rebellie/ Ende om tselue te doene/ son-
demen lichtelick meer middels hebben
geuonden/ dan onse wederspzekers hen
latē danckē/ en hadde/ het goet betrou-
wen dat wy haddē inder goedertieren-
heyt des Coninckx/ ende dat hy/ ten ap-
petijte van eenē Cardinael niet en sou-
de willen bederuē/ vernielen ende rui-
neren een lant/ so toeghedaen tot synen
diensten/ eñ by consequente/ hemseluen
mede/ ons/ diergheliijcken gepeysen niet
benomen.

Hier mede comende totten anderen
puncten van onsen daghemente/ name-
lick/ totten genen die luydt dat wy sou-
den gheholpen ende gheraden hebben
den Heere van Brederode/ thooft (soo
men pretendeert) vandē rebellen voor-
schreuen/ om te stercken sijn stadt van

Brederodius.

Woorden des daghements.

Vya-

Vyanen teghen syne Maiesteyt/beken
nen wy wel / dat also wy sekere Jaren
voor dese veranderinghe/gecomen wa
ren binnen Vyanen / de voorschreuen
Heere ons verclaert heeft / dat hy den
Testamente ende wtersten wille van
De sterc-kinghe van Vyanen. synen ouerledẽ Heere ende Vader/hem
was belast eñ beuolen te continuerẽ de
begonste fortificatie van syne voorschre
nen stadt ende huys/ende oock ons ver
socht/ te willen gheuen ons aduijs der
seluer sterckinge aengaende / het welc-
ke wy gedaen hebben. Daer wt volgen
mach / dat wy den voorschreuen Heere
hebben aduijs ghegheuen/om te execu-
teren den wtersten wille van synen va-
der/maer gheensins/dat wy souden ge-
holpen eñ gheraden hebben den hoofde
van de rebellen/van te sterckẽ sijn stadt
teghen den Coninck.

Midts den welcken/ eñ want aduijs
gheuen op de sterckinghe van eenigher
plaetsen/niet en is Crimen læsæ Maiesta-
tis, sietmen claerlijck/ dat door dese be-
schuldinghen / niet anders ghesocht en
wort / dan om de waerheyt met calum-
nien te verkeeren/ende de ontschuldige
te verdrucken/te meer oock/want in dẽ
Nederlanden van allen tijden toegela-
ten is geweest/allen Heeren ende Ede-
len/

sen/hebbende de macht ende bequaem-
heyt / van hen plaetsen te stercken ende
fortificeren/ghelijckmen daer oock vele
vindt/niet alleen opte frontierẽ / Maer
oock middel int herte vanden Lande/
die van outs / ende oock onlancks/wt
crachte der voorschreuen vrijheyt / ghe- 1° Particul: mog
sterckt zijn gheweest/was oock de selue den Fortifi
beuestinghe soo vele te meer gheoorlooft
den voorschreuen Heere van Brederoo-
de/mits dat hy de voorschreuẽ stadt van
Vianen hielt ende besat in alle Ouer-
heyt / ende hoe wel sijn ouders / op dat
punct/ van ouerlanghe hadden gheweest
in processe/Nochtans was hy/dien niet
tegenstaende/gebleuen inde possessie eñ
saisine vander voorschreuen Ouerheyt.

Alsmen oock ons voorschreuẽ aduijs
nauwer wil insien/ so salmen beuinden
de groote, onghefondeertheyt ende on-
redelijckheyt / van datmen daer op wil
fonderen een sulcken misdaet van ghe-
quetster Maiesteyt / ghemerckt het niet
en is ghegheuen opt principael punct:
Te weten/oftmen de benestinge maken
soude oft niet / waer in de voorschreuen
Heere van Brederode gheen swarich-
heyt oft twijffel en maecte/maer alleen-
lijck opte maniere ende forme vander
seluer vestingen / d'welck niet en conste

E ghe-

ghevolcht worden / d'ander punct e
moeste te voren ghesloten ende gearre-
steert zijn: welckē aengaende/ alleen d
Heere van Brederode soude hebben t
verantwoorden: oock en doet teghe
ons niet/dat de selue fortificatie/ mach
eerst na desen veranderingen te werck
gheleyt zijn/want mits dien/het aduijs
te voren was ghegheuen/soo moetme
opten tijt van doen/ regard nemen.

Dit zijn woorden wten dagemente.

Brederode werft volck te Antwerpen

Aengaende datmen seyt/dat wy sou-
den gheleden hebben/ dat de voorschre-
uen Heere van Brederode soude bin-
nen Antwerpen knechten ingheschre-
uen hebben/ten aensien ende welweten
van elckerlijck/teghen de expresse ordi-
nantie/ alsdoen nieuwelijck ghemaeckt
ende ghepubliceert/ende die tschepe be-
stelt na sijn voorschreuē stadt van Uia-
nen/met alderhāde munitie van oorlo-
ghe/dient voor antwoorde/dat/ hoewe
wy/binnen der voorschreuen stadt va
Antwerpē alleenlijck waren gecomen
om de selue te houdē in eendrachtichey
ende gehoorsaemheyt van sijnder Ma-
iesteyt/ gelijck blijcken mach byde brie-
uen vander Regente met ons/ghesen-
den aende regeerderē der voorschreuen
stadt[g]/insghelijcx oock byder bekente-
nisse des fiscaels begrepen inden voor-
schreuen

g. Blijckt byde brieuē gedateert den 12. Iulij 1566.

schreuen dagemente/ Nochtans als wy verstaen hadden vanden voorschreuen inschrijuen der knechten / so hebben wy tselue/ dē Magistraet vander stadt aengeseyt/ ende oock aenden Marckgraue/ wesende principael Officier aldaer/ den welcken toestonde / tot sulckē ende dergheliicken saken te versiene/ ia hem beuolen (volgēde den laste die haer hoocheyt/ ons / by haer brieuen had ghesonden) te vanghen ende aen te tasten de ghene die sulcx deden: maer alsoo de selue Marckgraue/ daer op/ van ons was gescheyden/ ende oock ten huyse dat wy hem hadden gheseyt/ hadde gheuonden aen tafel / de gene diemē seyde/ de voorschreuen knechten aen te nemen: Soo heeft hy hem / neffens d'ander/ ter tafelen ghestelt / ons daer na comende verclaren / dat hy niet beuonden en hadde/ datmen volck daer inschreef/ waer door de selue/ bequaemheyt creghen/ om heymeliick te vertrecken.

Marckgr:

Het inschrijuen der knechten binnen Antwerpē.

Het is oock wel waer/ dat langen tijt voor dese alteratien / wy gheschoncken hebben den voorschreuen Heere van Brederode / drij stucken gheschuts / de welcke wy daer na hebben/ ten aensien van alle der werelt/ doen ghietē binnen sijnder Maiesteyt stadt van Utrecht/ eñ

Gheschut geschonckē dē Heere van Brederode.

daer na den voorschreuẽ Heere gesonden/ maer langen tijt eer de voorschreuen aennemingue gheschiede / ende ter wijlen de voorschreuẽ Heere noch was inden dienst van sijnder Maiesteyt/ eñ hielt vander seluer/een Bende van ordonantie: inder vuegen/ dattet wel soo slecht is / ons te willen beschuldighen vanden voorschreuen schenck ende present vanden geschutte / als oftmen wilde belasten de ghene/die den voorschreuen Heere van Brederode hebben ghevoordert totter voorschreuen Benden. Te meer ooc/ dat de voorschreuẽ Heere van Brederode gheen redene en hadde om hem te stercken teghen sijn Maiesteyt / na dien hy vander Regente (des last hebbende vanden Coninck/so gheseyt is/) was versekert / dat hem niet en soude worden geweten/van alle tgene/ tot dien tijt toe / ghepasseert was / noch ooc wy/ oorsake/ om hem te weygeren de voldoeninghe van onser gheloeften ende ghiftẽ/ te voren hem geschoncken/ die hy wiste ghereet te wesen/ende voor hem ghemaeckt te zyne/soo na by Vyanen / als Utrecht is.

Woorden begrepen inden dagemente.

Comende voort opt punct des voorschreuẽ dagements/inhoudende dat wy eenighen plaetsen ende steden van sijnder

der Maiesteyt souden verbodē hebben/ garnisoen inne te nemen / ende onder andere / in Zeelandt / alwaer wy souden hebben gesonden volck exp̄res/ om d'Landt inne te nemen/ ende alsoo sijnder Maiesteyt passaige ter Zee / te beletten / eerst aengaende het punct vanden garnisoene/en meynen wy niet/oyt propoostē gehouden te hebben/die oorsake souden hebben moghen geuen/ om dese accusatie te versieren. Is oock wel te dencken / dat/ soo verre onse teghenpartije des ghenoechsamen thoon hadde / sy niet laten en soude / van den tijt ende plaetse te verclaren/ ghemerct alle betichters / na recht/ tot sulcker specificatien zijn ghehouden ende verbonden: niet te min / soo onder andere / is ghenoemt Zeelandt/willen wy wel bekennen/dat wy/kennende/eñ te meer stonden inden Raet verthoont hebbende/ d'importancie van dien Lande/ eñ ghewaerschout wesende/datmen trackteerde van eenighe entreprinse teghen den seluen / aldaer hebben ghesonden den Heere van Bocxtel / op datmen aldaer niet en ontfinghe volck van oorlogen/ sonder ons beuel/ (ghelijck het de maniere is inden prouincien vandē seluen Nederlanden/datmen niet en doet son-

Aengaende Zeelant.

om geen guarnisoen in te nemen

Ned: Patente.

der ordinantie vandẽ Gouuerneur van dien) insghelijcx dat wy / hebbende ghewaerschout geweest vanden Capiteyn van Zeeborch (wesende een stercke inden Eylande van walcheren / een deel van Zeelant / d'welck geheel onder ons gouuernement was) dat tweehondert ghesellen daer waren ghecomen van wegen der Regente / om int Casteel te comẽ/ende dat hy die niet en const ontfanghen/ soo wt dien hy vreesde eenige muyterije van synen volcke / mits dien sy niet betaelt en waren / ende daerom (soo te beduchten ware) niet en souden lijdẽ/ dat andere/ stercker dan sy zijnde/ daer binnen souden comẽ/als oock om het ghebreck van victaillie/ ende cleyne ruympte vander plaetsen / hem daer op hebben ontboden / dat wy sijn redenen goetvonden/ ende dat hy de voorschreuen knechten niet en behoorde inne te nemen sonder naerderẽ last vande Regente/ oft van Ons / als Gouuerneur/ welcke Regente/door den voorschreuen Capiteyn oock ghewaerschout zijnde vander voorschreuen swaricheden/ haer ghenoech conformerende metter seluer opinien/hem heeft doen bestellen betalinghe voor sijn soldaten/ ende gheordineert/dat hy vanden anderen tweehondert/

Van al dit blijct by vele brieuen ouer ende weder ghesondẽ, inden Meerte 1567.

dert/maer en soude ontfanghen de vijfs-
tich/de welcke oock daer binnen gheco-
men zijn / soo wy den seluen Capiteyn
by ons brieuen oock beualen.

Daer en bouē/ wy/ verstaen hebben-
de dat der Regente was qualijck ouer-
ghedragen/dat wy/door den voorschre-
uen Heere van Bocxtel / hadden belast
ouer het heel Eylandt gheen garnisoen
inne te nemen/al werdet oock van haer
ghesonden / hebben des by brieuen/ aen
haer ons onschult wel willen doen/ al
en soude ooc alsdoen sulcke onse beuel/
niet onghefondeert ghewee st zijn/mits
dien wy waren Tantwerpen / ende de
Regente tot Bruessel / de welcke oock
in sulcken saken / onsen gouuernemen-
ten aengande/niet gewoon en was yet
te doene/ sonder ons des eerst te waer-
schouwen / mits den welcken wy ons
versekert hielden / dat sy na den seluen
Eylande gheen volck seynden en sou-
de/sonder ons de waerschouwinghe te
doene/ na dien dat die conste gheschieden
sonder eenich belet oft verachteringhe.
Daer ter contrarien / onder het decksel
vanden voorschreuen garnisoene/ men
soude mogē ingecregen hebbē de voor-
schreuen fortresse (gelijckmen meer dan
eens aen andere heeft weten gebueren)

Regent neem
advis van Gou

vander welcker men ons daer na sonde hebben doen verantwoorden / met bet ghefondeerden redenē/danmen ons nv beschuldicht. Sulcks / dat om de selue sterckte ende Landt gheheelijck te versekeren / wy goede redene hadden/om te ordineren den voorschreuē Capiteyn ende anderen / gheen garnisoen inne te nemen/besonder / oock na dien de selue sterckte genoechsaem was voorsien/eñ dat het gebreck van victaillie / door het meerderen vandē garnisoen / oock soude ghemeerdert hebben.

de Ingesetn Zyn gehoorsa me onderdan
Mits den welcken / eñ dat de andere steden eñ plaetsen vanden seluen Lande/altijt hebben ghepresenteert / van lijf ende goet / ten dienste van sijnder Majesteyt/ te employerē / ende daer neffens verclaert/gheen garnisoen van doen te hebben/ (tot dien sijnz / oock ghedeputeerde aende Regente ghesonden hebbende)so en heeft gheen apparencie met allen / dat wy daer mede het voorschreuen Landt souden hebbē innemen willen/ende alsoo des Coninckx passaige ter Zee/benemen/ te meer / datmen metter daet / de contrarie ghesien ende beuonden heeft.

Want also voor den seluen Eylande/ hen verthoonden seker schepen / ghela-

den met knechten(die wy/by openbare wtroepingen/hadden doen vertrecken wter stadt van Antwerpen/om de ruste der seluer stadt/bet te versekerē)so hebben de Inghesetene hen daer tegens ter weere ghestelt/ende het wtcomen wten schepen/hen belet: inder vueghen/dat de selue knechtē/by gebreke van victaillie/ wapenen ende andere dinghen/wederom gecomē zijnde / de riuiere opwaert/ ende Landt genomē hebbende by Antwerpen / (hoe wel sy den roep hadden laten gaen / dat sy ghinghen ter hulpen vanden Heere van Brederode) zijn aldaer/daer na/ter neder gheleyt/ d'welck binnen der stadt van Antwerpen voorschreuen / een seer groote beruerte ende oploop ghemaect heeft. Inden welcken de Heere van Hoochstraten/ ende wy/ te meer stondē waren in groot dangier van onsen lijue(dē Officierē eñ wethouderē hen niet dorrende daer en tusschen bloot geuen/de welcke ooc groote oorsake totter seluer onrusten hadden ghegeuen/ mits sy hadden ghesocht te breken de accordaten/aldaer gemaeckt) wt dien sy hen lieten duncken / dat wy belettē/het secours dat eenige van binnen/ dien knechtē buyten wilden gaen doen/ ende insgelijcx verhueden de onghere-

P. ende Hoogstr in gevaer.

De beruerte vā Antwerpen in de Meerte. 1567.

 ghelt-

gheltheden/die de quaetwillige sochten voort te stellen/ hebbende oock int eynde/metter hulpen Gods / al tselue ghestilt sonder eenighe bloetstortinghe: Dwelck ymmer wel verre anders is / dan dat wy het voorschreuẽ volck souden ghesonden hebben om Zeelandt in te nemen/soo oock alle onse daden contrarie gheweest zijn.

Want hadden wy sulcx inden sin ghehadt / soo en souden wy den voorschreuen Capiteyn / ende dien vanden Eylande / gheensins belast hebben / dat zy gheen oorloochsvolck en souden aenveerden/maer wel ter contrariẽ / dat zy de selue toelaten ende ontfanghen soudẽ. Ja dat meer is/wy haddẽ dien van Antwerpen oock gepresenteert / in persoone wt te trecken metten Vendelen knechten/die daer binnen waren / ende de voorschreuen knechtẽ buyten by een liggende/te gaen slane/ Dwelck niet geraden en werde beuonden/ van vreese van beruerte van binnẽ/de welcke haer oock terstont/ na den afworpen der seluer knechten / gheopenbaert heeft / soo voor verhaelt is.

Na dien oock de coemste van sijnder Maiesteyt / niet en werde verwacht lancx de Zee/so en heeftet geenen schijn dat

dat wy/ door d'innemen van Zeelandt/ wilden wtsluyten ende beletten de passaige der seluer/ d'welck wy oock andersins niet en souden connē doen hebben/ (na dien de steden ende stercktē al waren ter gehoorsaemheden vander Maiesteyt) door het seyndē van volck/ sonder hooft oft Capiteyn van autoriteyt/ die oock geen expres beuel van ons en haddē: Ja die wy/ by onse voorschreuen ordinantien/ hadden beuolen/ niet in te laten noch te ontfanghen/ Maer als wy dat hadden willen doen/ so hadden wy seluer in persoone/ ons int voorschreuē Eylant behooren te vinden/ vastelijck wetende/ datmē ons/ als Gouuerneur/ alom openinge ghedaen/ ende alle ghehoorsaemheyt gethoont soude hebben/ soomen ghewoonlijck was van doene: d'welck men oock soude ghedaen hebben/ aen onsen persoon/ in allen den anderen steden ende sterckten van onsen gouuernementen.

D'welck wel een beter ende sekerder middel daer toe soude geweest hebben/ dan van daer te seyndē een deel geraept volcx/ sonder conduycte/ sonder ordre/ ende sonder wapen (die wy ten minsten daer af/ in sulcken gheualle souden hebben doen versien/ hebbende so grooten

be-

Antw: bey: om Zeelant te occuperen.

bequaemheyt om tselue te doene / by middel van de voorschreuen stadt van Antwerpen / als eenen yegelijcken kennelijck is) die oock daer na / by na / sonder were en resistencie / ombrocht zijn / ende den welcken / niemant / eenige heruaringhe vander oorloghen hebbende / en soude hebben derren betrouwen / in eenich exploict van importancien / ende vele min / wy / die verre andere ende sekerder middelen hadden / om ons te doen versekeren vanden voorschreuen Eylande / hadden wy ghewilt / des wy niet en deden: Soo dat wy seer verwondert zijn / dat lieden van Rade ende van gheleertheden / comen by te brenghen diergheliicke allegatien / vanden welcken / sy / niet alleene niet en hebben oft nymmermeer crijgen en sullen eenich blijcken / maer die oock / in hen seluen / gheen waerschijnlijcke apparencie ter werelt / en hebben.

De beschuldinge roerende Antwerpen.

Comende dan opt punct vanden voorschreuen dagemente / begrijpende / dat wy / ghesonden wesende binnen Antwerpen / om de troublen ende oproerige ghemeynte te stillen / aldaer souden hebben toeghelaten ende geaccordeert / het volle exercicie van allen seckten / sonder onderscheyt / soo staet eerst te aenmercken /

ten/dat wy opentlijck/inden vollẽ raet van Staten/hebbẽ verclaert/ al eer wy den voorschreuen last wilden aenueerden/ dat in onser macht niet en was/ noch oock t'onswaert en wilden nemẽ/ van aldaer te willen doen achterblijuẽ de Predicatien/ die van doen al beuestïcht ende verghesellschapt waren van de exercitie der Religien (als nootelijcke volghinghe der Preke/) Insghelijcx dat wy onsen last/ sulcken als wy aenueerdt hadden/ hebben volbrocht ende voluoert/ met onwtsprekelicke moeyte/ arbeyt/sorge/ ende neerstïcheyt/ ende by aduijse van die vander Wet/ leden vander Stadt/ ende Natien der Cooplieden/ die allegader bekenden [h]/ dat/ door onse middelen ende ordinancien/ sy hielden de ruste vander Stadt verseKert/ ons seer bedanckende vanden goeden debuoir/daer in ghedaen.

h. Blijckt by haer verclaren, ghedaen den 4. Septẽbris. 1566.

Het welcke oock in effecte quam te beuestigen/aduoyeren/ ende bekennen/ de voorschreuẽ Gouuernante/ hebbẽde in onsen afwesen/eñ ter wijlen/wy/onledich waren/om te stillen de landẽ van Hollant/Zeelant/ende Utrecht/ gecommitteert/tot bewaringhe vander ruste der voorschreuen stadt van Antwerpẽ/ den Graue van Hoochstraten/ hem beuelende

Conserneren de Religie

i.Blijckt by briuen vanden 4. 5. eñ 8. Octobris 1566.

nelende ende expressel ijck ordinerẽde [i], te volgẽ den voet/ dien wy aldaer hadden ghehouden/ dwelckmen nv soeckt/ om te keeren/ende te blamerẽ/ Ja oock/ teghen allen schijn der waerheyt/nv te veranderen in een misdaet van gequetster Ma. tgene alsdoen opentlick is geapprobeert/eñ goet gevonden geweest.

Want wy en hebbẽ binnen Antwerpen/noyt eenige Religie geaccordeert/ maer alleenlijck toegelatẽ eñ gedoocht/ de gene die voor onser coemste/ hadden openbaerlijck begonst te prekẽ/ volgende ons verclaren/ voor verhaelt / ia hoe wel dat de Regẽte genoech verclaerde/ dat sy alle de Religiẽ / niet accorderende metter Roomscher/hielt in gelijcken graet/eñ namelick/oock de Wederdoopers (tegen de welcke/wy begeerdẽ een openbare verbot te doene / hadder haer hoocheyt goet gevondẽ) nochtans hebben wy belet/ alle die na onser coemstẽ/ hen wilden opworpen/ om eenige preken van nieuws aen te vanghen.

de Regente hoüt alle Relig in gelijke graet

Oock en zijn de Predicatien/die buyten der voorschreuen stadt gedaen werden/by ons niet toeghelaten/ noch ontfangen binnen den besluyte der seluer/ maer ter wijlen wy absent / eñ te Houe geroepẽ warẽ/ (sonder te hebbẽ connen

verckrijgen/dat daer en tusschen een ander in ons plaetse soude gestelt geweest zijn/ om/ totter ruste vander voorschreuen stadt/toesicht te nemen/ oft/ dat wy gestelt hadden eenen Stadthouder(hoe wel wy/dat beyde/ expresselijck hadden versocht) Soo hebben hen/ daer en tusschen/eenige vervoordert/ van aldaer/ aen allen cantẽ aen te grijpẽ/ af te worpen / ende te breken de statuen eñ beelden/ende daer en bouen/de ghene die te voren buyten der stadt predickten/inne te nemen eenighe Kercken/ binnen der seluer. Ja oock eenighe / by authoriteyt vanden Magistraet/ Ende hoe wel de selue/daer na/ als het verdrach was gemaect tusschen de Regente (geauthoriseert byden Coninck) ende de geconfedereerde [k]/ eyndelijck te vreden waren/ vanden seluen Kercken te scheyden/ eñ (volgende den seluen accorde) hen Predicatien voort te houdẽ buytẽ der stadt/ op hen oude ghewoonlijcke plaetsen/ Soo heeft nochtans de Magistraet der seluer Stadt/ door verscheyden redenen/ bequamer ende bet geraden vonden [l]/ hen daer toe plaetsen te gunnẽ eñ consenteren/ binnen der Stadt: na dien dan partijen daer in eens waren/soo en vermochten wy/om te voldoene onsen laste/

Beeldenstorm

k. Blijct bydẽ accorde ghemaeckt den 23. Augusti, 1566.

l. By hen verclaren, ghedaen dẽ 24. Aug. 1566.

laste / niet min ghedoen / dan hen verdrach te volghen.

Want na dien wy aldaer waren ghesonden/om die stadt te bewarē in eenicheyt/ende inder ghehoorsaemheyt vanden Coninck/ so verheyschte onsen last/ dat wy ons souden conformeren / met tgene / dat wy sagen dat partijen alreede in ruste ende eenicheyt hadde gestelt/ te meer/ghemerckt den ghewichtighen oorsaken / de welcke die vander Stadt/ ghepoort hadden / om tghene des voorschreuen is / te accorderen / waer af wy alsdoen hebbē geaduerteert/ so wel sijn Maiesteyt/ als haer hoocheyt[m]/mitsgaders hoe dattet onmoghelijck was / de stadt inde selue eenicheyt te onderhouden / sonder/ met/ eñ neffens den voorschreuen Predicatien / oock te lijden de oeffeninghe oft exercitie vander seluer Religien/wt dien/dat/mits der grooter menichte der gheenre die de selue Predicatien volchden/de selue oeffeningen/ t'allen uren van noode waren / welcke exercitie/ men oock alom ghedoochde: Jae hadde te voren / binnen den Kercken van Antwerpen/openbaerlijck geoeffent gheweest : waer door oock/ den Magistraet aldaer gheoorsaeckt was/ van goet eñ noodich te vinden / het gedoogen/

m. Blijckt by de brieuen gesonden in Septemb. 1566.

doogen / niet alleen vanden voorschreuen exercitie/maer ooc/van het bouwen haerder Kercken oft tempels. Te meer oock/om dat den winter naeckte / ende dat daer door andersins weder te besorghen was/eenighe tweede innasie ende innemminghe vanden anderen Kercken/ Dwelck dẽ Magistraet dede/ niet alleen toelaten/maer oock wenschen de voorderinge van dien Kercken : ende want wy saghen / dat de andere des gheenen minderen sin en hadden/en vonden wy gheensins geraden/dat wy souden hebben belet / tghene ons mochte verseke-ren het volvueren van onsen laste.

Dwelck ooc dient voor antwoorde/ aengaende den Consistorien / gemerckt dat de selue Consistorien daer gheweest waren voor ons coemste. Ja oock al eer de Predicatien aldaer int openbaer ghedaen werden / (ghelijck die vander Religien/van allen tijden/alomme hen Consistorien ghehadt hebben) oock en consten wy niet gemercken/ dat tot haerer oorsakẽ(hoe wel die/by ons niet en waren geaduoyeert) eenige apparencie was te besorghen van onruste. Wel is waer/dat wy / om te belettẽ de tsamenloopinge der gemeyntẽ/ t'allen uren eñ toevallen / hebben goetgevonden ende

Consistorien.

gheapprobeert / datter eenighe souden wesen ghedeputeert / om inden name van allen den anderen/te handelen/soo wy gheen ander middel en vonden/om onsen last te volvueren / ende de ruste ende eenicheyt vander stadt te bewaren / ende te bevestighen / mitsgaders teghen alle onruste ende bloetstortinghe te versien.

Wy en connen oock niet begrijpen de sorgelijcheden ende inconvenienten/ diemen wil segghen/ ghevolcht te zijne door het oprechten der Kercken / ghemerckt/ dat een Kercke gheen meerder quaet en can wercken / dan een ander huys oft plaetse / ende na dien wy daer waren ghesonden/om de ruste eñ eenicheyt der voorschreuen Stadt te bewaren/ so stonde ons meer toe/om alle inconvenientẽ te voorcomẽ/ dat wy wten weghe namen alle oorsaken ende ghenegentheden/om daer toe te comen/dan dat wy / met het belettẽ van het maken eender Kercken/ oft door andere particulier middel/ partijen meer verbittert/ ende ghetercht souden hebben / eñ daer mede oorsake gegeuen / tot andere wegen van onruste ende troublen/ die wy namaels niet en souden hebben connen stillen noch remedieren / sonder te comen

men

Kercken.

nen teghen onsen last/ende alle dinghen in desordre te stellen.

Dwelck oock eensdeels dient voor antwoorde/ opt leste punct vandē voorschreuen Dagemente/ inhoudende/ dat wy souden ghedoocht hebben/ datmen aldaer ghedaen hadde lichtinghen ende vergaderingen van gelde ende penninghen/ die namaels souden bekeert zijn totter soudijen eñ onthoudt van volck van oorlogen. Want wy en wisten van gheen sulcke lichtinghe oft vergaderinghe van penninghen/ niet te spreken/ dan alleenlijck vanden ghenen/ diemen van voor onser coemste dede/ tot oorbore vanden armen/ ende onderhout der Predicanten/ ende naderhandt ooc totten bouw vanden voorschreuē Kerckē/ Eñ en sal nymmermeer beuondē worden/ datter eenige collectatie zy gedaen tot onsen profijte/ oft bestaet in lichtingen oft onthoudingen van volcke/ van onsen wegen gemaeckt/ eñ ten respecte vanden welcken/ wy eenighe oorsake souden moghen ghehadt hebben/ van te ghedooghen de voorschreuen vergaderinghe van gelde.

Na dien oock wy hebben geweygert ghehadt/ ende niet willen aenveerden/ de somme vā vijfen vijftich duysent gul-

Gheldt lichtingen

Collectatie

Weygeringe van 55000 f.

den / die ons in ghereeden penninghen
byden Staten van Hollant werdē ghe-
presenteert/voor de goede diensten/den
Coninck ende den seluen Lande / ghe-
duerende dien troublen/ gedaen/ so wy
alomme hadden ter neder geleyt de be-
roerten dessels Landts / dunckt Ons/
dat wy daer mede ghenoech hebben be-
wesen/dat onse meyninge niet en was/
van sulcken collectatien ende vergade-
ringhen van gelde te ghedoogen. Oock
onmogelijck is het onmoghelijck datmen lichtingen
van gelde soude beletten in coopsteden/
soo Antwerpen is/ inden welcken byna
anders niet omme en gaet/ dan opbeu-
ren van gelde/tot verscheyden eynden.

Het slot. Wy tghene des voorschreuē is/hopen
wy wel claerlijck bewesen te hebbē/dat
onse quade ende ongeregelde affectie eñ
begheerlijckheyt/ om na ons te trecken
de authoriteyt vanden Coninck/so alle
onse wercken/daden/ eñ handelinghen/
soo verre daer af ghescheyden / iae dier
contrarie gheweest sijn / niet en is ghe-
weest den oorspronck noch oorsake van
eeniger veranderinghe / wter welcker
wy oock geen voordeel en consten ver-
hopen / insghelijcx dat wy gheen occasie
en hebben ghegeuen tot eenigen nieu-
wicheden/ die het volck mochtē verbit-
teren

teren ende beruëren. Maer dat ter contrarie / de voorschreuen Cardinael van Granuelle, ouermidts der onghewoonlijcker authoriteyt die hy tot hem nam/ bouen alle Raden / ia ooc bouen de Regente / ende door de hope die hy hadde/ van de selue syne authoriteyt te onderhouden/beuestighen/ eñ vermeerderen/ metten instellen der Bisschoppen / versterckinghe der Inquisitien / ende vernieuwinge der Placcaten / wort opentlijck beuonden/ gheweest te zijne den oorspronck ende oorsake vanden seluen nieuwicheden/ eñ vanden misvertrouwen/daer na by hem ghemaect tusschen den Coninck ende synen ondersatẽ/om sijne eyghen grootheyt ende giericheyt te versadẽ/welcke passien hem eertijden so hebben vervuert / dat hy tweedrachticheden eñ diffidencien heeft ghestroyt tusschen vele groote Potentaten / Ja oock tusschẽ hoochloflijcker memorien den Keysers Caerle / eñ synen broeder Ferdinand/ende desselfs Sonen.

Mits den welcken wy niet en twijffelen / maer vastelijck meynen/ dat alle de ghene/die kennisse/wetentheyt/ende experiencie van saken hebben / minder swaricheyt sullen maken / van ons onschuldich te verclaren eñ te absolueren/

Granvelle.

1, 2, 3, 4, 5, 6,

Grootsh &c.

tweespalt.

1, 2, 3.

vanden teghenspoeden / ende inconue=nienten inden Nederlanden toegheco=men/ ende van dat den schoonen groo-ten voorspoet der seluer / is verandert ende ghebrocht inde wterste slauernije/ armoede/ ende catijuicheyt: dan daer af te beschuldigen den voorschreuen Car=dinael: den welcken men soeckt weder-om te stellen in sijn autoriteyt / metter verdruckinghe ende bederffenisse van=den Lande / om hem te vergelden / niet van synen dienstẽ/ (der welcker al had=de hy vele eñ seer groote gedaen/ noch=tans souden hy/ende de syne/hen seluen des/ meer dan ghenoech gheloont ende versien hebbẽ/ na hen treckende al dat-ter viel / sonder yet ter vrijer beliefsten van sijnder Maiesteyt te laten) maer vanden quaden ende inconuenienten / bouen verhaelt / ende daer mede ande=ren oorsaken te gheuen / om van ghe=lijcken te doene.

Granvelle

Daer ter contrarien/ men is verghe=tende alle onse groote diensten / tot on=ser onergrooter schade ende achterdeel ghedaen/ eensamentlijck die van onsen voorsaten. Ja oock vanden ghenen die ghestoruen zijn inden dienst ende voor den voeten vander Keyserlijcker Ma=iesteyt, Ende bouen dien ons wt val=

Pr.[ie] klagten

schen/

schen / versierden / ende onghefondeer=
den redenen / oorsaken / ende voortstel=
len / ende by manieren van procederen /
allen wetten / rechten / ende costuymen
contrarierende (soo hier voor / ende by
sekeren anderen onsen gheschrifte [a] / is
bewesen gheweest) berooueude / niet al=
leen van onsen goeden / maer oock van
onser eeren / en van onsen Sone / dwelck
beyde dingen zijn / die ons weerder zijn /
dan ons eygen leuen / ende dat altemale
ten achterdeele / ende in preiudicie / niet
alleene van Ons: maer oock van syne
Coninckliicke Maiesteyt / totten con=
tracten / verbintenissen / geloeften / ende
Eeden vander welcker / men geen achte
met allen en is nemende / dwelck zijn so
ongehoorde / odicuse / ende onrechtueer= 1, 2, 3, 4
dighe saken / dat het niet moghelijck we=
sen en can / sy en sullen / ende moeten
(tsynen tijde) noch oorsaken van vele
quaets / ende inconuenienten voortsl=
brenghen / de welcke / wy Godt bid=
den / dat sijn Maiesteyt / verlicht metten
Goddelijcken lichte en claerheyt / mach
in tijts verhueden ende voorcomen / en=
de inder waerheyt verstaen / de hande=
linge ende daden van synen goeden en
getrouwen dienaers ende ondersaten /
de welcke als nv t'onrechte beloghen /

a. Blijckt by den redenen van nulliteyt ende declinatoire, gesondeen aen den Procureur generael, ende Hertoge van Alba, den derden Martij 1568.

verbolcht / ende ghestraft worden: Op dat de gantsche werelt mach mercken / dat het ghene / des tot noch toe / voortgheftelt ende gheschiet is / niet en procedeert wter ingheborenheyt van sijnder Maiesteyt / maer door den quaden valschen rapporten / aenbrenghen / ende ingheuinghen vanden ghenen / die / tot noch toe / hem de waerheyt hebben verdraeyt ende verswegen.

Het

HET DAGHEMENT, GHEgheuen teghen den Heere Prince van Orangen. N°.1.

PHILIPS, by der gratien Gods/ Coninck van Castille / van Leon/ van Arragon/van Nauarre/etc. Den eersten van onsen Deurwaerder of Sergant van wapenē/hier op versocht/ Saluyt: Van wegen onsen lieuen ende getrouwen den Procureur generael/ is ons verthoont gheweest/ hoe dat Heer willem van Nassou/Prince van Orangien/ van wijlen hoochloflicker memorien Keyser Caerle/ den vijfsten / onsen Heere ende Vader (dien God genadich zy)eñ van ons/vanden tijde af van onsen aencomen tot onsen Landen van hertwaertsouere/hadde ontfangen vele eeren ende gunsten / als ghecozen gheweest te hebben voor medebroeder van 1
onser ordre/ ghenoemt ende gestelt raet 2
van onsen Rade van Staten / eñ voort meer versien van vele ende schoone staten/ gouuernementen/ ende officien/ te weten / vanden gouuernementen van Bourgoengien/Hollant/Zelandt/ende Utrecht/insghelijcx van een Bende ordinaris van onsen ordinancien / bouen

meer andere groote gunſtẽ/ daer wt hy mocht mercken het groot betrouwen ende eſtimacie die wy altijt van hem ghadt hadden / waerom hy oock te meer onghelijcx ſoude ghehadt hebben/ van hem te voeghen/ anders dan eenen getrouwen Vaſſael toebehoorde:

Nochtans de ſelue Prince/cleyne achtinghe genomen hebbende op ſijn eere/ ende den eeden van hulde eñ ghetrouwicheyt/die hy hadde gedaen aen Ons/ als ſynen Ouerheere/ende ter ſakẽ van der Ordre/ende van ſynen voorſchreuẽ ſtaten eñ dienſtẽ/hem ſoude geſtelt hebben/thooft/autheur/ vorderer/ gunſtige eñ ontfanger vanden wederſpannigen/ rebellen/ gheconiureerde/ oproerighe/ muytmakers ende verweerders vã der ghemeynder ruſten ende weluaert:

Want alſo terſtont/ na ons vertreck wt onſen landẽ van herwaertſouer/ na onſen Rijckẽ van Spaengien/het voornemen van hem/ende ſommigen anderen/gheweeſt was/in handen te nemen ende te vſurperen het geheel bewint eñ regiment van onſen voorſchreuen landen van herwaertſouer/ Soo hadde hy tot dien eynde daer na te wercke geleyt ende voortgeſtelt/vele heymelicke ende ſchadelijcke practijcken / tot hemſeluen

ſy

so verre vergeten te hebben/ als van te nemen resolutie om de wapenẽ te aenveerden tegen ons/ende ons te sluyten wten voorschreuen landen / d'welck hy niet en soude ghelaten hebben te doene/ dan by faute van den middel niet ghehadt te hebben:

Doende onder de handt alle officien/ neffens onse goede ondersaten/om haer af te keerẽ van de affectie ende trouwe/ die sy altijt gethoont hebben / ons ende onsen voorsaten/ia ooc (dat wel booser ende afgrijselijcker is) onder den mantel ende pretext vander Religien / ende by valsche persuasien/dat onse meyninghe was (d'welck sy noyt geweest en is) van de Inquisitie van Spaengien inden seluen onsen landen te brenghen:

So dat door sijn verleydinghe ende diergelijcke impressien/ vele vanden sel nen onsen ondersaten haer souden hebben geroert/eñ tegen ons gerebelleert:

Sonderlinge oock/dat de voorschreuen Prince soude eerst hebbẽ verleydt/ ghecorrumpeert/ ende verweckt/eenen grooten deel vandẽ Edeldom/sulcx dat sy hadden ghemaect verbonden/conspiratien/ ende coniuratien / ende daer by gheswoꝛen van malcanderẽ te beschudden/eñ sterck te maken tegen ons ende

onse

onſe ordinancie/die van allen tijden inden ſeluen onſen landen onderhoudẽn eñ achtervolcht waren geweeſt/weſende de vergaderingẽ/ tot dien eynde/gemaect in ſijn eygẽ huyſen/ſo wel te Breda/als in deſe onſe ſtadt van Brueſſel:

5 Ja dat hy oock/daer na de voorſchreuen rebelle hadde ontfangen in ſijn beſchut ende ſauuegarde/ met belofte van alle byſtandt/ De welcke oock hen hadden gheſtelt in wapenen teghen ons/in verſcheyden plaetſen te velde:

Dat oock de voorſchreuẽ Prince had de gheraden ende bygeſtaen den Heere
6 van Brederoede/ hooft van de rebellen voorſchreuẽ/om te ſtercken de ſtadt van Vyanen/ tegen ons/hem hebbende gedoocht/ het inſchrijuen van volck van wapenen/ in onſer ſtadt van Antwerpen/ten wel weten ende aenſien van eenen yegelijcken (contrarie den claren ordonnancien alſdoen nieuwelijck ghemaeckt ende ghepubliceert) ende het ſchepen der ſeluer na de voorſchreuen ſtadt van Vyanẽ/ met alderhande munitie van oorloghe: verſiende oock den ſeluen van Brederoede/van ſommighe ſtucken gheſchuts:

7 Daer toe genoecht/ dat de voorſchreuen Prince/hadde verboden ſommigen van

van onsen steden eñ plaetsen/ van geen garnisoen te ontfangen/ van onsent weghen/ende onder andere / in onsen lande van Zeelant/aldaer hy hadde gesonden volck expres/ om dat inne te nemē/ ende daer door ons wt te sluyten / ende te beletten onse passaige ter zee:

Ende dat de voorschreuen Prince/ ghesonden zijnde in onse voorschreuen stadt van Antwerpen / om te stillen de troublen ende oproericheděe des volcx/ soude inder seluer stadt/ wt sijn eyghen autoriteyt/ende buytē synen last/toegelaten ende gheaccordeert hebben de geheele oeffeninghe van allen secten/ sonder onderscheydt/eñ den Sectarisen geconsenteert het bouwē van vele kerckē eñ Consistorien/die ooc metter daet zijn gemaect/ waer wt gheuolcht zijn de inconueniēten eñ dangierē/ die elck weet:

Ghedooghende oock datmen dede lichtinghen/ vergaderingen/ende Collecten van Penninghen/die daer na souden gheemployeert zijn tot betalinghe vanden onthoudinghen eñ soudyen der voorschreuen lieden van oorloghen:

Doende voort meer andere acten/die onse voorschreuen Procureur/ in tijden ende wijlen/ breedere sal verclarē / ende doen blijcken/ ist noot/ Alle gader/ten-

deren.

derende tot synen voorschreuẽ voorne-
men/ende om door dien middel te vsur-
peren op onse voorschreuen landen / eñ
na hem te nemen de autoriteyt/ die ons
alleen toebehoort/ het welcke notoorlijc
ware crimen lesæ Majestatis, niet ver-
drachbaer onder dissimulatie/maer ver-
dienẽde straffe/ ende exemplare iusticie/
so hy seyde / versoeckende dat onse be-
liefte zy/ hem te gunnen prouisie crimi-
nelle/in sulcken saken dienende/teghen
den voorschreuẽ Prince van Orangen/
met clause van autorisatien:

Waerom so ist, dat wy/dese saken
onergehemerckt/ v
beuelen ende committeren by desen/ dat
ghy/ ten versoecke van onsen voorschre
uen Raet eñ Procureur generael / ver-
thoonder / ende met alsulcken hulpe eñ
bystant als ghy sult vindẽ behoorende/
vangt, ende grijpt by den halse den voor-
schreuẽ Prince van Orangen/waer dat
ghy den seluen/in den voorschreuen on-
sen landẽ van herwaertsouere/sult con-
nen vinden. Ende den seluen voert, ende ge-
leydt onder vaste ende sekere bewaer-
nisse/ inder gheuanckenissen van onsen
Houe / in onser voorschreuen stadt van
Bruessel / om te recht te staẽ voor onsen
seer lieuen/ende seer getrouwen Neue/
ende

eñ Ridder van onser Ordre / voor ons
Gouuerneur ende Capitaine generael
van onsen voorschreuẽ landen van her=
waertsouere/ den Hertoghe van Alba/
Marquis vã Coria etc. daer toe by ons
specialick ghecommiteert/ ende te ontfan-
gen straffe ende correctie vanden voor=
schreuen synẽ feyten/delicten/ende con=
spiracien/na gheleghentheyt der seluer/
eñ gelijck na recht eñ redene/ in sulcken
sake sal beuonden worden behoorende.

Ende so verre ghy den seluen niet en
condt vanghen noch aentasten/ Daecht en=
de roept hem by edicte ende openbare
voortroepinge/op de pene vandẽ eewi-
gen ban/ ende verbeurte van goede/ Te
compareren in persoone binnen dry vijf-
tien dagen naestcomende/vanden welc-
ken ghy Hem sult assigneren d'eerste 1
vijfthien dagen / voor den eersten dach: 2
d'andere vijftien dagen/voor den twee- 3
den dach: eñ de derde vijfthien daghen/
voor den lesten / eñ peremptoiren dach
van rechte/ sonder anderen te verwach
ten/ voor onsen voorschreuen Neue, den
Hertoge van Alba/ in onser voorschre=
uen stadt van Bruessel / ofte in alsulcke
andere plaetse / als hy als dan in den
voorschreuen onsen landen van her-
waertsouere wesen sal/Om te antwoor

den op alsulcke eyndē ende conclusien/ als de voorschreuen onse Procureur generael teghen hem sal willen nemen eñ kiesen/ Mits den voorseyden feyten eñ anderen die hy / ten daghe dienende/ tot synen laste / sal willen proponeren ende by brenghen / ende voort te procederen / ende sien ordonneren soo behooren sal/ Hem waerschouwende/dat/ so verre hy niet en coēt ten eerstē/tweeden / noch derden ende lesten vijfthien daghen /men in sijnder absencien sal procederen, gelijck in sulcken saken sal behooren/ eñ ten seluen dage behoorlijck/ certificerende onsen voorschreuē Neue den Hertoge van Alba/ tghene ghy gedaen sult hebben / den welcken wy beuelen, ende mits den redenē voorschreuen specialijck committerē dat hy parthijen/ die gehoort / doe ende administrere goet/ cort recht/ende Justicie/soo in gelijcken saken behoort/ ende dat hy , inghevalle van defaute ende cōtumacie des voorschreuē Princen van Orangen / voortsuare totter verclaringhe vanden voorschreuen ban / ende declaratie vander voorschreuen confiscatien eñ andersins/ soo hy na recht ende redene/ in sulcken saken sal vinden behoorende . Ende van tselue te doene, geuen wy v volle macht/ autho-

authoriteyt / ende sonderlinghe beuel: Ordinerende ende beuelende allē onsen Iustitiers / Officiers ende Ondersaten / dat sy v / tselue doende / ernstelijck verstaen ende obedieren / ende v gheuen Raedt / hulpe / bystant ende geuanckenisse / eest noot / eñ sy des van v versocht worden: VVANT ONS ALSO BELIEFT.

Ende want de voorschreuen Prince van Orangen (soo wy verstaen) hem heeft vertrocken ende gheabsenteert wt onsen voorschreuen Landen / So willen wy in dien gheualle: Dat het voorschreuen Daghement ende exploict / d'welck by v ghedaen sal worden / by edicte ende openbare wtroepinge / opte ballien van onsen voorschreuē Houe / In dese voorschreuen stadt van Bruessel / plackende opte poorten vanden seluen Houe / Copie van desen teghenwoordighen / mitsgaders van uwen exploicte / ende doende de insinuatie ter lester woonsteden des voorschreuē Princē van Orangen / in desen onsen Landen / ende oock plackende gelijcke Copien / opte Kerckdeuren / ende portalē vander principaelster Kercken / aldaer / op dat hy des gheen ignorancie en can pretenderen: Zy van sulcker cracht / macht / ende weerden / als oft het

ghedaen waer aenden persoon vanden
voorschreuen Prince van Orangen. Eñ
voor sulcx hebben wy het voorschreuen
Dagement eñ exploict geautoriseert / eñ
autoriseren by dese teghenwoordighe:
Ende want andere zijn gecommitteert
om te procederen totter opteeckeninge
der goeden des voorschreuẽ van Orangen / so en sult ghy v des niet moeyen.
Ghegeuen in onser voorschreuẽ stadt
van Bruessel den 19. dach vã Januario/
int Jaer ons Heeren duysent/ vijfhondert/seuenentsestich/ van onsen Rijckẽ/
te weten/van Spaengien/Sicilien/etc.
het derthienste / ende van Naples/etc.
het vijfthienste. Onder stondt gheschreuen aldus/Byden Coninck/Ende gheteeckent/Mesdach/ Ende beseghelt met
rooden wasse op enckelen steerte.

N°. 1. COPIE VANDEN EXploicte des Doorweerders ende Executeurs.

VUT crachte vandẽ openen
brieuen van Daghemente /
personel / daer af de Copie/
van woorde te woorde bouen gheschreuen is / heb ick
Franchoys de Knibbere /

Voorweerder ordinaris vanden secreten ende grooten Raden/ op heden den 24. Januarij/ 1567. ten versuecke ende ter instancien van mynen Heere den Raet/ ẽn Procureur generael van sijnder Maiesteyt impetrant van dien/ my geuonden opte baillien vanden Houe/ binnen Bruessel/ ten elf uren voor middach/ alwaer ick/ eerst/ hebbende doen blasen de trompetten/ heb met luyder stemmen ende openbare wtroepinghe/ gelesen de voorschreuen opene brieuen. Ende wt crachte van dien, van weghen sijnder Maiesteyt/ gedaecht ende geroepen, Willem van Nassou/ Prince van Orangen/ te comen ende compareren in persoone, binnẽ drij vijfthien dagen/ daer af d eerste zijn sullen/ den 9. dach Februarij/ de tweede 15. daghen den 25. der selner maent/ ẽn de derde ende leste 15. dagen/ peremptoire van rechte sonder andere te verwachtẽ/ optẽ 11. dach van Meerte daer naevolgende. Ende dat, voor den hooghen ende moghenden Hertoghe van Alba, Marquis van Coria/ etc. Riddere vander Ordre/ Gouuerneur ende Capiteyne generael voor sijnder voorschreuen Maiesteyt/ Inden seluẽ sijnder Nederlanden/ binnen deser voorschreuen stadt van Bruessel, oft in sulcken andere plaetse als de

selue Heere Hertoghe dan wesen sal: Opte pene vanden eewighen ban / ende verbeurte vanden goedẽ / dessels Princen van Orangen. Om te antwoorden op sulcken eynden ende conclusien als de voorichreuen Procureur generael impetrant / teghens hem sal willen nemen ende kiesen. Ende voorts meer / als breeder inden voorschreuen openen brieuen is verhaelt. Ghedaen onder mijn hanteeckẽ / ten dage / maende ende Jaer voorschreuen / Onder stondt gheschreuen aldus: Ghecollationeert ende beuonden accorderende / By my / ende gheteeckent / Knibber.

N°.1. D'ANTWOORDE DES Princen van Orangen, opte brieuen van Dagemente vanden Procureur generael.

MYN Heere de Procureur / Jck heb ontfanghen de Copie vanden Daghemente / dwelck ghy / tot mynen laste / by openbare wtroepinge hebt doẽ executeren ende vercondigen / Ende ter herten nemende de beschuldingen / daer inne

inne ghestelt / ghelijck een Heere van mijnder qualiteyt behoort te doene: En begheere ick gheen sake soo seere (ghelijck ick oock / metter daet noch hope te doen blijcken) als van my daer teghen wettelijck/ende soo dat behoort / te stellen/ ende te verantwoorden/ eñ en ben oock van gheender meyninghen / van inde herten der onwetende eenich achterdencken te laten / van dat ick mijn eere ende der verbintenisse die ick den Coninck schuldich ben / niet ghenoech en soude ghedaen hebben / oft dat ick my soude qualijck gequeten hebben inden Staten/lasten ende diensten/daer af sijnder Maiesteyt eertijdẽ belieft heeft/ my te voorsien/oft in andere saken. Eñ verhope wel te bewijsen / met goeden redenen/ende verclaeringen van mijnder ontschult ende verantwoordinghe/ dat myne goede lanckduerighe eñ ghetrouwe dienstẽ/ oncosten ende schaden/ daer in ick ter oorsaken vanden seluen diensten gecomen ben/ verre zijn te bouen gaende mijn verbintenissen / ende de gunsten my ghedaen.

Mits den welckẽ ic goede redene eñ oorsake hebbe / om gheen mindere begheerte te hebben / datmẽ in dese calculatie trede/dan de ghene die / door afre-

kentinghe eñ sluytinge van rekenschappen / verhoept eñ verwacht syne saken te voorderen ende raddresseren. Maer / alsoo tghene dat wy meest begheeren / ende voor ons nemen / dickwils is het leste datmen te wercke can ghestellen / willende behoorlijck ende by ordre / soet beraemt / voortvaren / gelijck oock daerom de Medecijn oft Cirurgijn niet en soeckt de wonde / (hoe groot oft sorchelijcke dat die zy) te ghenesen ende toeheelen / hy en hebbe eerst den grondt eñ humueren der seluer / daer toe bequaem ghemaect. Noch oock de bouw-meester en bestaet het werck te makẽ / hy en hebbe tselue eerst wel ghefondeert. Soo ben ick van gelijcken / door de qualiteyt van uwen voorschreuen Dagemente / benoodicht ende bedwonghen / van de verclaringhe ende bewijsinghe vander voorschreuẽ myne ontschult / alnoch wt te stellen / ter tijt toe dat uwe voorschreuen beschuldinghen sullen wesen ghedaen voor competente / bequame / eñ niet suspecte Rechters / daermen sal mogen verhopen / dat behoorlijck regard sal worden ghenomen / opt ghene men sal connen allegeren / eñ oock geprocedeert worden tot absolutie oft condemnatie / na den heysch eñ gelegẽtheyt der saken.

Waer

Medecijn Chir: pligt

Boumr

Rechters. 1 2 3

waer en tusschen ick my seluen sal moeten vertroosten mette exempelen (daer de Historien vol af zijn) vanden ghenen/ die/ om met perijckel van haren lijue ende verlies van hennen goeden/ te hebbē bewaert ende vermeerdert de Staten/ Landen ende incomingen van haren Coninghen/ Princen eñ Heeren/ hebben gheweest/ niet alleen schandelijck voortgheroepen ende geblameert/ maer oock (crijgende in stede van loon ende bekentenisse/ lichamelijcke ende openbare straffe) ghedoot/ gheexecuteert/ gebannen ende veriaecht/ eñ hebben moeten sien dat de verdiensten ende vergeldinghen van henne goede diensten/ sijn toegeworpen geweest den ghenen/ diet alderminst hadden verdient. Troost.

Het welck ick min vremdt vindende ben in desen onsen tijden/ na dien men nv oock den alder onnooselstē/ can lichtelijck/ niet alleene suspect/ maer oock odieux ende abominabel maken/ mits doende alleenlijck soo vele/ door eenige toegemaeckte persoonen/ dat hy worde gheacht ende ghehouden voor een Ketter/ want tielue punct/ gewonnen sijnde/ sal hy beninden/ niet alleene dat alle syne diensten/ weldaden ende verdiensten zijn vergeten: Maer oock dat alle Suspect.

goede presumptien ende geuoelen/ hem benomen wesende / hy is blijuende suspect ende in vreese van beschuldicht te worden van rebellien/ oproer ende muyterije. Ja int generael van alle den specien van misdadē ende delicten diemen mach begrijpen onder den tijtel ende name van gequetster Maiesteyt. Ende dat meer is / mits dien dat alle accusatien vander ghepretendeerde Ketterije/ soo grootelijck inden haet sijn in dese teghenwoordige tijden / so eest by na van noode / om de selue te straffen / sonder daer mede eenighe verbitteringhe oft afkeer te maken inden herten vanden ghenen / diemen in dienste begheert te houden / datmen tselue bedecke metten mantel der misdaden ende delicten van gequetster Maiesteyt/ vanden welcken nochtans sulcke beschuldichde / te vergeefs arbeyt hem te verantwoorden eñ ontschuldighen/ voor den ghenen/ dien hy voelt hem suspect te houden vander seluer Ketterije. Want na dien de selue misdaden niet en sijn de oprechte oorsake / noch redene / waerom dat hy veruolcht/ aenghetast/ gheuangen/ ende beschuldicht wordt/ so en can hy niet verhopen eenighe absolutie oft ontslaginghe/ al dede hy oock opentlijck blijcken

van

van sijnder onschult: Maer moet lijden/ dat/ onder het decksel ende pretext der voorschreuen delicten/ hy worde gecondemneert/ oft/ soo verre sijn onschult te seer claer is/ dat hy door vertrecken ende wtstellinghen van procederen / verwachte een eewige ende deerlijcke ghevanckenisse.

Het welck alleen / genoechsaem soude moghen wesen/ om my gheexcuseert te houden/ dat ick niet en cōparere voor den Hertoghe van Aluen/ Gouuerneur ende Capiteyne generael vanden Nederlanden : en dede / oock datmen met vele redenen beuindt / dat uwe voorschreuen verworuen Dagement/ is/ na recht/ nul / ende sulck dat ick gheensins ghehouden en ben / den seluen ghehoorich te wesen.

Want bouen dien dat de Doorweerder geen wete / sommatie oft insinuatie van synen exploict/ gedaen en heeft aen mynen persoon / daer ick my nochtans (na voorgaende wete/ der Hertoginne van Parma/ als doen Regente / daer af gedaen) my maer en heb vertrocken in desen mynen Graefschap van Nassou/ om eenighe myne sonderlinge affairen/ ghelijck ick oock aen sijnre Maiesteyt/ van langhe te voren / hadde verclaert/

excusen.

van meyninghe te wesen van doene/ eñ niet om te verloopen oft te latiteren/ so v mandement houdt. Soo zijn noch de Termijnen/ Dilayen ende Interuallen so cort/ dat het onmoghelijck soude wesen/ datmen daer en tusschen soude wesen gewaerschout vander wtroepinge/ ghedaen te Bruessel / ende hem connen vinden inder seluer stadt / eñ vele min in andere noch voorder ghelegen / daer den Hertoghe van Alue / binnen middelen tijde soude moghen reysen/ want/ midts dien dat elcken termijn/ ende dilaye / sijn cracht ende effect heeft/ soo ist notoir datmen regard moet nemen op elcken vanden seluen / ende niet op de drij der seluer dilayen/ tsamen geuoecht ende by een ghehoopt. Ende te willen prefigeren ende stellen termijnen van vijfthien daghen / in sulcker distancien als is vã hier tot Bruessel/ en is anders niet/ dan te proponeren geboden/ mandementen ende daghementen/ den welcken onmoghelijck waer te voldoene.

Ende ophoopende de voorschreuen dilayen/ ende dier drij voor een nemende/ so wort beuonden / datmẽ in saken van so grooten ghewichte / ende tegen persoonẽ vander qualiteyt als ick ben/ pretendeert te procederẽ/ by een eenich daghement/

ghement/teghen alle ordre van rechte/ ghemerckt men in ghelijcke saken/na recht/noch sommierlijck ghenoech pro- sommierlijk
cedeert/oock onderhoudende de ghewoonlijcke maniere/de welcke houdt/ datmen na drij verscheyden daghementen/verworuen/ten minsten na het Interual van thien daghen na elck/eyndelick eerst come ten peremptoire/ eñ dat daer nessens/de Rechter/hem volcomelijck hebbende gheinformeert vander stadt oft plaetse daer de absente/diemen wilt doen daghen/hem houdt/ordinere de dilaeyen/na aduenant van de distancie der seluer/d'welck niet wesende gedaen by uwen voorschreuẽ dagemente/ moet nootelijck volghen/dat het is nul/ nulliteyt.
ende van geender weerden/welcke nuliteyt wordt begrepen/in alle acten van rechte/onbehoorlijck ende by incompetente ghedaen.

Ende so vele te meer/In desen/mits dat uwe ghepretendeerde daghement geen plaetse noch macht en can grijpen of hebben/als ghedaen ende voortghestelt tegen eenen/die hem houdt buyten den Landen eñ iurisdictie vanden Co- 1,2,3.
ninc/binnen den palen vandẽ Rijcke/ia is een lidt eñ staet vandẽ seluen Rijcke/ Aen het welcke men na recht behoort
te

Renvoy" te versoecken renuoy vanden ghenen die daer zijn vertrockē / sonder datmen de selue mach wtroepen met dagementen / ghedaen buyten den voorschreuen Rijcke / door gepretendeerde publicatie eñ voortroepinghe / dwelck eertijden so grootelijck is geweest gheweghen / dat meest wter seluer redenē / voor nul ende van gheender weerden is verclaert / het
exempel — vonnisse gegeuen by Keyser Henrick / tegē Robrecht / den Coninck van Secilien / daer by geuoecht / dat de selue Keyser was vergeselschapt van een machtige heyrcracht / de welcke suspect was dē
— voorschreuen Coninck Robert / gelijck teghenwoordelijck den voorschreuen Hertoghe van Aluen oock versien is van een armeye van Spaengiaerden / de welcke tonswaert zijn dragende sulcken herte / als elcken kennelijck is.

Het welcke ymmer wel behoort ge-
nullitey" noech te zijn / om te bewijsen de nulliteyt van v voorschreuen daghement eñ
— impetratie / te meer / dat de voorschreuen Hertoge / in mijn respect / is notoorlijck meer Rechter incompetēt / dan was de voorschreuen Keyser / ten aenschou van den voorschreuē Coninc van Secilien /
Vlies Ridders Ghemerct dat de Ridders vander Ordre / volghende de Rechten / Statuten / eñ

Contracten vander seluer ordre/niet en moghen ghedaecht worden ter causen van quade/leelijcke ende boose stucken/ die sy souden moghen bedrijuen/dan alleen voor den Deken oft Hooft / ende haren medebroederen: Ja dat meer is/ men en mach niet procederen tot aentastinghe/bewaernisse/ oft vanghenisse vanden seluen Ridders/ sonder dat het selue eerst zy ghesloten eñ gedecreteert/ ten minsten by aduijse van sesse hen medebroeders/in welcken gheualle/sy behooren terstont gestelt te worden inder bewaernisse vanden Collegie/eñ vriendelijck geselschap vander voorschreuen Ordre/ende niet gehandelt met sulcken rigueur/ alsmen voortstelt teghen onse Neuen ende medebroeders/die alreede gheuanghen zijn.

Het welcke oock versterckt de voorschreuen nulliteyt van uwer impetracien/ende sonderlinghe oock van de rigoureuse clausule van vangenisse / daer rigoureusen. in gestelt/want also de mensche natuerlijck genegen is tot sijns selfs bewaernisse/ so en heuet gheenen schijn oft apparencie/datmen ons wilt doen compareren/tusschen lieden/eñ voor Rechters heel suspect / ia oock in geuanckenissen/ straffer ende rigoureuser zijnde/dan wy

zijn

zijn ghehouden oft verbonden/ende na recht behoorlijck is / na het welcke / het gheuanckenisse alleenlijck is dienende/ om hem te versekeren vanden persoon des ghevanghen / ende niet om hem te benemen alle conuersacie/ communicatie / raedt ende aduis/ sonder de welcke niet moghelijck en is / dat eenighe sake van importancien / soude connen wel ende behoorlijck beleydt ende verantwoort worden / d'welck men nochtans (soo wy verstaen) metter daet heeft ghebruyckt/ ende noch doet/aengaende onsen voorschreuen Neuen ende medebroederen:

De welcke wy oock sien ghevoert te zijne buyten den Lande van Brabandt/ niet teghenstaende de expresse contrarie voorwaerden/rechten/ende contracten/ volgende/ ende onder den welcken/dat selue landt maer en is ghehouden ende verbondē ter onderdanicheyt van syne Maiesteyt. Bouen dien/dat oock het selue is gebeurt inden persoon van onsen Sone / de Graue van Bueren/ sonder eenich regard ghenomen te hebben aen sijn groote ionckheyt/ende notoire onnooselheyt / het welcke ons dient voor een waerschouwinghe/dat de voorschreuen Hertoge van Aluen/gheenen wille

oft

oft meyninge en heeft/van hem te voe-
ghen na eenighe contracten / verbinte-
nissen/rechten/wetten/of costuymen/eñ
dat also ons onmogelijck soude wesen/
vanden seluen eenighe absolutie te ver-
crijgen/Al deden wy oock volcomelijck
blijcken van onser onschult / door dier-
ghelijcke allegatien.

Midts den welcken/ ende dat so wel
na recht/als wt crachte van de conuen-
tien ende verdraghe/ ghemaeckt byder
blijder incoemste / begrijpende de voor-
waerden ende voordeelen/ onder/ ende
midts den welcken/ het voorschreuen
Hertoochdom van Brabant / alleenlijc
onderdanicheyt schuldich is / Zijn wy/
die ons wooninghe ghehouden hebben
inden voorschreuen Hertoochdomme/
ghefondeert/ te verhouden/ ende schorf-
sen alle ghehoorsaemheyt / die wy den
Coninck schuldich zijn / totter tijt toe/
dat syne Maiesteyt / beter gheinfor-
meert wesende / sal hebben ghebetert
ende ghereparert/ het ghene/ dat te-
gens / ende in preiudicie der voorschre-
uen blijder incoemste / is ghedaen ende
voortghestelt gheweest.

Waerom wy v wel hebbẽ willen ad-
uerteren/ende by desen oock verclaren/
dat midts den redenen voor verhaelt/
wy

Conventien

Nulliteyt wy uwe voorschreuen daghement ende citatie/houden voor nul/ eñ van gheender weerden/ vander seluer nulliteyt/ wel expressel ijck protesterende/ Oock in respecte vã alle het gene/ dat wt crachte ende volghende den seluen/ ghedaen eñ verclaert sal worden. Te meer/gemerct de notoire incompetencie vandẽ voorschreuen Hertoghe van Aluen/aen den welcken de commissie van deser saken inder qualiteyt van Gouuerneur ende Capiteyn generael vandẽ Nederlande/ gheaddresseert is/willende dat in synen respecte/ eñ voor so vele het van noode zy/ dese tegenwoordige ons diene van onschult/ ende by ordre oock van weygheringhe/ want wy metter daet/eñ by experiencie beuindẽ/ dat wy midts den redenen voorschreuen / niet en souden connen verhopen/ van hem te obtinerẽ het recht/ dat onse sake mach meriterẽ.

Offererẽde ons te representerẽ voor de Keyserlijcke Maiesteyt / de Cuervorsten/ Vorsten/ Staten/ ende andere vanden Rijcke/ oft voor andere bequame/ ende niet suspecte Rechters/ ende die waerschijnlijck/ sonder partialiteyt oft affectie/ souden kennisse nemen/ eñ wijsen na de ghelegentheyt der saken. Anderwerf protesterende vander nulliteyt/

Marginal notes (handwritten): Nulliteyt — onschult — bequame Rechters — Protest.

liteyt / van al tghene dat hy den voor=
ſchreuen Hertoghe van Aluen/rechtere
(ſoo voorſchreuen is) incompetent/ſu= 1,2,3.
ſpect/ende ghereculeerde / oft by de ghe-
ne die voor oft in plaetſe vā hem/moch=
ten worden oft weſen ghecommitteert/
ſal moghen ten achterdeel ende in pre=
iudicie van ons/ghedaen/geſeyt/gheor= 1,2,3.
donneert/ghewesen ende ghedecreteert 4,5.
worden.

Ende want deſe teghenwoordighe
alleenlijck dient/ om v de voorſchreuen
verclaringhen/ preſentacien / ende pro- 1,2,3.
teſtacien te inſinueren/ op dat hy v ende
andere/ daer op worde ghenomen ſulc=
ken conſideratie / ghelijck dat behoort/
bidde ick Godt/dat hy v/mijn Heere de
Procureur / hebbe in ſijn ſalighe hoede.

Ghegheuen te Dillenborch / den
derden Meerte / 1568. On=
dergeteeckent/Guillaume de
Naſſou. Ende opden rugghe
ſtondt gheſchreuen / Aen my-
nen Heere den Procureur ge-
nerael.

N°.2. ANTWOORDE DES PRINcen van Orangen, aenden Hertoghe van Aluen, op sijn Daghement.

MYN Heere/ Na dien mijn handelingen ende actien connen ghenoech betuyghen / dat ick sedert mijn ionckheyt/niet so seer ghesocht en hebbe / als my te employeren inden dienst van hoochloflijcker memorien den Keyser / ende daer na vanden Coninck / mijn Meesters: Soo hadde ick verhoept / dat sijn Maiesteyt / die ick hadde gewaerschout (soo ick oock ghedaen hadde de Hertoginne van Parme / alsdoen Regente) Dat ick in desen mynẽ Graefschap van Nassou was gecomen/om sekere myne nootelijcke saken / Regard nemende op mijn ghetrouwicheyt ende begheerte/ niet ondergelaten en soude hebben/van my so vele gunsten te bewijsen/ als van my te gebiedẽ/waer inne ick hem dienst soude hebben mogen doen (dwelck ick altijt hadde/by myne voorschreuen brieuen van aduertencien / gheprelenteert) oft ymmer ten minsten / dat ick van v soude

adverbentien

soude hebbẽ verstaen / dat de meyninge
ende intencie van sijn voorseyde Ma.
ware gheweest / dat ick myne saken al-
hier soude verlaten / eñ terstondt aldaer
wederkeeren / gelijck ghy allen den an-
deren Heeren / Staten / ende Steden
sijnder Maiesteyt intentie geaduerteert
hebt. Ende ter wijlẽ ick altijt verwach-
tende ben gheweest / met grooter ghe-
negentheyt / de beuelẽ van sijnder voor-
schreuen Maiesteyt / Ben ick ghewaer-
schout worden / datmen hem heeft ver-
voordert / van tegen my te procederen /
by aentastinge van mynen Heerlijche-
den / Landen / ende goedẽ / ende dat noch
arghere is / by wtroepinghe onder den
name vanden Procureur generael / we-
sende vol van valsche ende onuerdrach-
lijcke calumnien. Ende daer na noch by
apprehensie van mynen Sone / dien
ick ghelaten hadde te Louen / om na-
maels te beter / dienst te moghen doen
den Coninck ende den Lande / waer af
ick seer ben verwondert gheweest / ende
heeft my wel vremdt ghedocht / datmen
in sulcker vueghen heeft gheprocedeert
teghen een van mijnder qualiteyt / ver-
getende soo haest de groote sonderlin-
ghe diensten / soo wel by mynen voor-
saten als by my / ghedaen / ende int be-
Calumnien.

sonder oock gheduerende desen lesten troublen. Mits den welckē/ende want ick redenen ende goede ghenoechsame iustificatien hebbe/om te sonderen ende te bewijsen mijn ontschult/ende het onghelijck datmen my / desen aengaende/ doende is / de welcke ick verhonde tot synen tijde ende plaetse. Soo hebbe ick teghenwoordelijck/ wel willen/ in haesten/antwoorden den voorschreuē Procureur generael / ende voor d'expiratie vanden gheprecipiteerden termijne/my ghepresigeert / hem verclaren ende bewijsen de nullitcyt / eñ andere redenen die ick hebbe tegen sijn Dagement. Op datmē niet en dencke dat ick my schuldich kenne / oft dat ick niet en meyne / mijn recht te vervolghen/ soo ick tselue met redene sal vindē gefondeert. waer af ick oock aen v (mijn Heere) de insinuatie hebbe willen doen / v hier mede ouerseyndende het dobbel vanden brieue / dien ick den voorschreuen Procureur heb gheschreuen / op dat by ignorancie/tegē my/oft het myne/niet voordere en worde gheattempteert oft gheprocedeert/danmen namaels met rechte en sal connen sustinerē / totten welcken ick noch eens hope mijn verhael te hebben. Eñ want dese nergens anders toe

en

en dient/soo bid ick God/dat hy v/(mijn Heere) in ghesontheyt verleene/ dat v salich is: eñ my/ dat mijn Prince mach eens/na der waerheyt/ verstaen/ de oprechticheyt van mynen handelingen eñ actien. wt Dillenborch desen derden Martij/1568. Onder stondt geschreuen/ V medebroeder Guillaume de Nassou. Ende opten rugge/ Aen mynen Heere/ mijn Heere den Hertoghe van Aluen.

EXTRACT GHETOGHEN wt des Conincks laetste brieuen ende schriften, by syne C.M. ghesonden aen Me-vrouwe de Hertoghinne van Parmen &c. met de laetste resolutie, concernerende t'feyt der Religien. N°.3.

TEN eersten: Aengaende de Placcaten eñ ordonnãcien/ so oude als nieuwe op t'feyt der Religien/ dat syne Ma. verstaen hebbende den staet daer inne hen vinden de saken vander Religien hier te lande/ niet en behoort/ aengaende sulcken Placcaten ende Ordonnancien/ yet te worden verandert: maer datse beyde/ so van de

K. M. als syne Co. M. ter executien ghestelt werden. Ende wordt syne M. wel ghewaere den grondt / waer wt sulcken quaet ghecomen is / oock dat het selfste inder voeghen toegenomen heeft/ ende so verre ghestrect is / ghecomen te zijn
1, 2, 3. door de onachtsaemheyt/ slappicheyt eñ dissimulatie der Richteren. Jngevalle dã hunder eenige zijn/ diese niet en derren oft willen ter executie stellen/ vreesende voor eenighen oploop / so salmen
Weygering der Exec: syne Co. Ma. daer van aduerteren / op dat dieselue daer in versie met cloecker mannen / ende die beter ghesint zijn tot sulcker executie / waer van in de voorseyde landen gheen ghebreck oft faute wesen en can/ daer so veel Catholijcken zijn/ die God ende syn Co. M. begheeren te dienen. Ende dat sulcx doende/ ende de voorseyde Placcaten executerende/ is te verhopẽ / datmen lichtelijcker ende eer alle schade die daer is / sal connen remedieren ende wenden / dan door eenich ander middel.

Inquisit: Ten tweeden: Aengaende d'Jnquisiteuren des Gheloofs / belast syne M. haer hoocheyt/ de handt daer aen te houden/ dat de selue Jnquisiteurs worden gheuordert in t'ghene dat hen beuolen is te exerceren / ende te bedienen totter

wel-

weluaert ende onderhoudinge der Religien/ wesende het ghene dat dienende is: midts de meyninghe van syne Ma. is/ als dat de voorseyde Inquisitie door de voorseyde Inquisiteuren volbracht worde/ gelijck als het selue tot noch toe ghescliedt is/ ende hun van Geestelicke ende wereltlicke Rechten weghen toebehoort. Het welcke niet nieus en is/ nademael sulcx altijt ghedaen gheweest is/ by wijlen K. ende noch syner Co. Ma. tijden. want andersins de inconuenien ten dieme vreest/ veel schijnlicker/ naerder ende grooter zijn souden/ ten ware/ datmen sulcx versaghe/ door den voorseyden Inquisiteuren/ midts haer Officie volbrenghende/ ende hen daerinne bystonde. Ende ouermidts hare hoocheyt merckte/ wat verlanck daer aen is/ soo beueelt derseluer/ sijn Ma. al watse vermach/ hier inne te handelen/ ende te doen het gene datter so nootsakelijck is/ ende dat sy geensins en consentere/ datmender eenighe ander saken voorneme ofte handele/ wel wetende hare hoocheyt/ hoe seer dattet selfde syner Co. Ma. ter herten gaet/ ooc wat vreucht ende vrede sulcx der seluen wesen sal.

Ten derden: Nademael het heylich Concilie van Trenten alreets ghepublicéert

bliceert was/ende daer toe niet anders en resteerde te doen/dan wat d'executie aengaet/welcke de Bisschoppen competeert eñ concerneert/so beueelt sijn Co. Ma. hare hoocheyt / datse hun alle moghelijcke adres ende assistencie doe hebben/op dat sulcx sijn effect krijge/gelijck alst behoort. Dock datmen ter executie stelle/het gene dat aengaende van d'leuen eñ de zedẽ der Geestelijcheyt te reformeren/het voorseyde Concilie van Trenten gheordineert ende ghesloten heeft/belastende sijn Co. Ma. alsoo wel haer hoocheyt/als syner Ma. officieren eñ dienaren/ daertoe/ alle gunst/ernste/ ende hulpe te doen/die van doen sal wesen. Ende ingheualle also gerequireert ware/datter van syner Ma. wegẽ eenighe prouisie moeste ghegheuen oft gheordonneert worden / alsdan sal die terstont de selue laten expedierẽ/ bysonder so verre de Gheestelijcke persoonẽ niet en wilden obedieren de voorseyde Reformacie/te ordonnerẽ by de Bisschoppen/achtervolgende de ordinancie van t'voorseyde Concilie van Trenten.

Eyndelick/ ende tot eender Conclusie/ dat/ wat de Co. Ma. haer hoocheyt schriftelick ontbiedt/ als bouen/ is het selfde dat van noodẽ is tot de weluaert

vander

vander Religie / ende vandē lande van herwaerts ouer/welcke sonder de selue niet deugen en souden/ende dat dit den middel zy/ om die by der gerechticheyt/ in peys eñ vrede te houden. Nademael dā haer hoocheyt siende is/wat daer aen gheleghen is/so begheert sijn Co. Ma. op een nieu/datse sulcken wech eñ middel volghe/ op dat het ghene dat voorschreuen is/mach volbracht worden: eñ dat selue sal wesen het ghene / daerinne syne Ma. de meeste vreucht ende vrede scheppen sal / so wel van haer hoocheyt/ als van de Heeren diese by haer heeft/ den welcken haer hoocheyt tselfde behoort te beuelen ende belasten/op dat sy hen daerinne imployeren / ghelijck als syne Co. Ma. een goet betrouwē heeft/ datse niet faelgeren en sullen / wetende dat het derseluer seer aenghenaem wesen sal / daerneuen oock sy hun deuoir doen sullen / van sulcken personagien als sy zijn/ende gelijck sy zijn gehouden ten dienste van Godt ende syne Ma. eñ ter ghemeyne weluaert vanden lande van herwaerts-ouer/ende van haer seluen int particulier.

N°.3. Margarita, by der gracien Gods, Hertoginne van Parmen ende Placentien, &c. Regente ende Gouuernante.

LIeue ende wel beminde / hoewel vā der eerster uren af / dat de Coninck mijn heere / begost te regeren dese Nederlanden van herwaertsouer / so wel by het vernieuwen ende publiceren der Placcatē ende ordinancien van wijlen alderloflijckster ghedachtenisse Keyser Caerle / mijn Heere (die Godt in sijn glorie hebben moet) op t'feyt der Religien / gheratificeert / ghelaudeert / eñ geconfirmeert by syne Co. Ma. als by t'ghene datse v lieden na der hant ouergeschreuen heeft / oock als syne Co. M. lestlick van hier na Spaengien voer / Ghy lieden altijts hebt connen spueren den rechtsinnigen ijuer / eñ kennen het duechdelijck herte syner Ma. tot conseruatie van ons oudt oprecht Gheloone ende Catholijckshe Religie / ende tot wtroeyinghe van allen secten ende ketterien in de voorseyde landen van herwaerts-ouer: So ist niet te min / nademael het syner Maiesteyt belieft heeft / ons /

ons/om seker oorsakẽ/ sijn alderheylichste voornemen by sijn laetste brieuen teuerverschen/dat wy by sonderlingẽ last der seluer / v lieden hebben williẽ voordraghen het selfde datse tot ons geschreuen heeft / het welcke is in effecte / Alsdat sijn Co. Ma. geen dinck ter wereltmeer begeerende/ dan de voorseyde Religie te conserueren / eñ sijn ghetrouwe onderſaten van herwaertsouer te houden in goede peys ende vrede / in ruste ende in eenicheyt/ oock die te preserueree voor alsulcken inconuenientẽ ende onraet/alsmẽ gesien heeft in veel deelen der Christenheyt / door t'veranderẽ der voorseyder Religien: wilt eñ verstaet/ dat beyde de voorseyde Placcaten ende ordinancien van wijlen Key. Ma. ende syner Co. Ma. gehouden ende gheheelijcken gheobserueert worden/ ghelijck oock de meyninghe van sijn Co. Ma. is / ernstelijck te doen onderhouden eñ obserueren / wat by t'heylich Concilie van Trenten/ oock wat hier ende daer te lande by de vergaderde gheestelicke Staten / aengaende de reformacie der Gheestelijckheyt / gheordonneert ende ghesloten is/sonder ergens inne te contrauenieren/ten eynde/straffende de ketteryen/de zeden oock gecorrigeert worden.

Placcaten te obserueren.

Zeden

Inquisit: den. Voorts datmen alle voordeel/ gun-
ste/ende assistencie doe den Inquisiteu-
ren des Geloofs/int exercerē van haer-
lieder officien. Item/ dat de Inquisitie
by de voorseyde kettermeesters gedre-
uen worde/ghelijckse tot nu toe gedaen
is geweest/ende als haer van Godlicke
ende wereltlijcke rechten weghen/toe-
behoort: het welcke syne Co. Ma. oock
expresselijck by sijn voorseyde brieuen
beueelt. Achteruolgēde dan sulck schrij-
uen syner Co. Ma. ende om der seluer
ghehoorsaem te wesen/in een so heylich
ende fauorabel stuck/ hebbē wy v lieden
desen brief niet connen laten te schrijuē/
requisitie 1 om v lieden te bidden/te requireren/ eñ
2 in den naem van syne Co. Ma. wel ex-
3 presselijck te ordonneren/ ende te beue-
len/ v lieden hier naer ende inne te re-
guleren ende te voeghen / volghende
de ordinancie van syne Ma. sonder in
eenich punct oft Artijckel te contraue-
nieren. Oock dat ghy liedē sulcx te ken-
nen gheeft den Officieren/ende den ge-
nen vander wet van de principaelste
Steden vanden lande/ ende Hertooch-
dom van Brabandt / ten eynde/ hier na
1 haer te regulerē/sonder dissimulatie oft
2 conniuencie/op de penē in de voorseyde
Placcaten begrepen eñ gementioneert.

Ende

Ende om sulcx te bat te doene / sult ghy
committeren ende deputeren / eenen
Raetsheere wt uwer Collegie (diemen
nochtans van ses maendē tot ses maen veranderingh
den sal mogē veranderē/ op dat een al= van Raedsh[illegible]
leē niet al-deure daer mede beswaert en
zy) welcke anders niet en doe/ dan gade
te slaen int voorseyde lant van Brabāt/
dat de Decreten vant heylighe Conci=
lium van Trenten onderhouden wor=
den/ende v lieden altijdts veraduertere
vant gene datter gaens is/om daerin te
versiene/na de intēcie van syne Ma. Eñ
op dat wy altijts moghen weten hoe't
metter voorseyde Religie staet / aen=
gaende als bouen/ Soo begheeren ende
beuelen wy v lieden/ gelijck bouen/als
dat ghy lieden ons van dry maenden te
dry maenden alle dinck hoe't vergaen
zy/van stucke te stucke schrijuen sult/ne-
mende / ingheualle van eenighe swa=
richeyt/v lieden recours ende toeulucht
aen ons/ oft aende ghene vanden secre-
ten Rade vā syne Ma. op dat ons mach
gedaen worden het rapport/ eñ de wete
der saken / aldaer wy insghelijcx eenen
Raetsheere nemen ende committeren
sullen/die sulcx in sonderlinge besorgen
sal / ende met v lieden ende den ghenen
die ghy lieden daer toe deputeren sult/
sijn

sijn kentschap eñ correspondencie hebben. Ende op dat ghy-lieden in alle het ghene bouen gheruert wordt / te beter verstaen moecht / wat syne Ma. ernstelick wil / so hebben wy v lieden neffens dese / laten daer by setten de punctẽ der seluer Ma. brienen / ende ander schriften / soo veel dese materie concerneert / om na het luyden ende inhouden derseluer / v lieder te voeghen ende te reguleren sonder faute. Daer mede / lieue ende wel beminde / beware v lieden Godt de Heere / in sijn Goddelijcke Gracie.

Geschreuen tot Bruessel opten xviij. dach van December 1565. H. V[t].
Onder stont /
Margarita.
Wat neerder was onderteeckent /
D'Oeuerloepe.
Buyten opten rugghe stont / Aen onse lieue ende wel beminde de Cancellier / ende lieden van des Coninex Rade / in Brabant.

REQVESTE DIE BY DEN Nederlantschen Adel, Aen de Hertoginne van Parmen ende Placétien, &c. Regente, ghepresenteert wert, den vijfden April 1565. voor Paesschen.

N°.4.

ME-vrouwe / het is kennelijck ghenoech / dat de Nederlanders t'allen tijden ouer de gantsche Christenheyt seer vermaert zijn geweest (gelijckse op dit pas oock noch zijn) om huer groote getrouwicheyt / teghen huer Ouerheyt eñ wertelijcke Heeren. Waer onder den Adel altijts d'eerste is gheweest / als de gene die noyt lijf noch goet gespaert en heeft om de selue te helpen beschermen ende groot te maken. Ende also willen wy de alder ootmoedichste Vassallen van de Co. Ma. ons hoe langher hoe meer verbeterẽ ende voort varen / als dat wy het zy by daghe oft by nachte / gereet zijn om syne Ma. met lyf ende goet in alder ootmoedicheyt te dienen. Gemerct dan hoe de saken hedens daechs geschepen ende ghestelt zijn / soo hebben wy lieuer wat ondancx willen halen / dan of uwer

hoocheyt

hoocheyt sulcx verholē bleue/ het welc-
ke syner Ma. namaels een preiudicie/
ende achterdeel mochte werden/ eñ met
eenen de ruste ende vrede/ hier te lande
in beroerte stellen/ verhopende datmen
metter tijt sal bevinden/ dat onder alle
de dienstē die wy eertijts mochten be-
wesen hebben/ oft namaels bewijsen/
desen dienst behoort ghehouden te we-
sen voor een van de meeste/ ende dat te
passe comende. Mits welcken wy ons
certeynlijck laten duncken/ dat uwe
hoocheyt ons sulcx niet dan seer wel af
nemen en sal connen. Hoewel wy dan/
Me-vrouwe/ niet daer aen en twijffelē/
oft alle tghene wat syne Ma. wel eer-
tijts/ ia selfs alsnu van nieus gheordon
neert heeft/ ruerende de Inquisitie/ eñ
de scherpe onderhoudinge der Placcatē
op t'feyt der Religien/ en hebbe eenighe
reden/ gront/ ende goeden schijn name-
lick/ om voorts te drijuen wat wijlē K.
Caerle/ hoochlostijcker ghedachtenisse/
tot goeder meyninge gedaen ende ghe-
sloten hadde: Siende nochtās dat d'een
tijt teghen d'ander onghelijck is/ ende
verscheyden remedien mede brēgt/ ooc
dat alreets sedert sommige iaren her-
waerts/ de voorseyde Placcatē/ al zijnse
niet ten rigoreusten ter executien ghe-
stelt

stelt geweest / de oorsaecke zijn geweest van veel onraets ende sware inconuenienten: So ist voorwaer/dat den lestē wille ende resolutie van syne Ma. by de welcke niet alleenlijck de selue verbiet/ de voorseyde Placcaten geensins te mo dereren/maer beueelt duydelijc/ expresselijck/ende corts om / dat de Inquisitie stadt grijpe ende gheobserueert/item de voorseyde Placcaten ter scherper ende rigoreuser executie gestelt worden/ons goede oorsake ghenoech gheeft te beduchten/hoe dat der voegen niet alleenlick de voorseyde inconuenienten hoe langer hoe grooter sullen werden/maer datter oock wel mochte volgen een seer groote ruchelinghe/muyteryen/ oproeren ende oploopen ouer al/tot een iammerlijcke verderffenisse van geheel het lant/na dat wy het volck gestelt sien/eñ hen alreede van alle canten/de merckelijcke waerteeckenē voor oogē openbaren. Considererende dan het merckelijc eñ groot perijckel daer wy ons voor te beduchten hebben/soo ist dat wy tot nv toe gehoept hadden/ dat/oft by de Heeren/oft by de Staten vanden lande / in tijt ende wijle uwer hoocheyt Remonstrancie hier van soude gedaē zijn worden / ten eynde de sake te remedieren/

 wech

wech nemēde de oorsake ende den oor-
spronck van alle desen onraet. Maer na
de mael wy ghesien hebben/ dat sy/ om
eenighe oorsaken/ die wy niet geweten
en connen/ haer daer toe noch niet ver-
uoordert en hebben/ eñ dattet middeler
tijt hoe langher hoe ergher wort/so dat
de vreese zy voor de dore / dat het gant-
1 sche lant valle in onruste/muytinere/eñ
2
3 zy in roerē / so zijn wy bedacht geweest/
ons deuoir te doen / om onsen eedt te
voldoen/om ons eere te quijten/ende te
toonen den goeden wille ende liefde die
wy draghen tot syne Ma. ende ons va-
derlant/eñ niet langer te beyden / maer
ons lieuer voor deerste veruorderē het
deuoir te doen/gelijck alst gerequireert
is. Dwelck wy so veel te vrijlijcker doē
mogē/midts wy meer reden hebben te
verhopē/dat syne Ma. onse waerschou-
winghe ons niet qualick af nemen en
sal / siende dat de sake ons meer aen-
gaet/danse doet yemandt anders: want
wy altijts meer aenstoots te lijden heb-
ben / eñ in meerder perijckel staen moe-
ten/ alsser dierghelijcke ruchelingen op
handē zijn oft geschien/ hebbēde meest-
deels onse huysen ende goedē int veldt
ligghende / tot prijs ende roof van alle-
man. Oock gemerct/ dat achteruolgen-
de int

de int generale t'riguer der voorseyde Placcaten/ghelijck als sijn M. expresselijck ghebiedt te procederen / soo en isser niemandt van ons allen / iae in alle de Nederlandē van herwaertſ-ouer/ God geue van wat staet/ qualiteyt ende conditie dat hy oock zy / vrij noch seker van te verbueren sijn lijf / ende sijn goeden daerneffens gheconfisqueert / ende onderworpen te zijn den seggē van synen eersten eñ slechsten vyandt die hy heeft/ welcke / om een deel te hebben in de geconfisqueerde goedē/wt zijn sal om hem aen te gheuē onder tschijnsel der Placcaten / soo dat gheenen anderen troost noch toevlucht ghelaten en wordt/ dan alleenlijck in de dissimulatie vandē Officier/in wiens gratie / handt eñ macht/ lijf ende goet/gheheel ende al sal gestelt wordē. Ter consideratiē van dien/hebben wy dan so veel te beter reden/uwer hoocheyt in alder ootmoedicheyt te bidden(gelijck als wy oock metter daet by dese tegenwoordige Requeste doen) de sake wel ende vuechlijck te willen schicken/eñ midts so seer vele daer aen gelegen is/also saen alst ymmer moghelijck is/ aen sijn Ma. eenen sekeren ende eygen persoon te seynden ende wt te maken/om die selue sulcx te veradverteren/

ende van onsent wegẽ in alder gehoor-
saemheyt bidden / dat hem belieue hier
inne gheheel ende voor nv eñ namaels
te versiene. Maer mits t'selfste niet ge-
sijn en can / alsoo langhe als de Placca-
ten stadt grijpen / ende haer riguer hou-
den / aengesien dat alle dese hooft-sweee-
re daer wt rijst ende coemt: dat die selue
Co. Ma. so veel doen wille / als daer toe
te verstaen / op dat de voorseyde Plac-
caten gheaboleert worden: want sulcks
sal beuonden wordẽ van noodẽ te zijne /
ende dattet moet zijn / so verre men niet
en wil hebben dat alle dese Nederlan-
den van herwaertſ-ouer in de grondt
verderuen / ende geheel verloren gaen.
Maer op dat sijn Co. Ma. geen oorsake
en hebbe / te peynsen dat wy (die niet en
pretenderen / dan der seluẽ in alder oot-
moedicheyt gehoorsaem te zijne) souden
willen bestaen die selue te ringhelen / oft
wet te willen geuen / na dat ons belieft
(ghelijck wy niet en twijffelen dat onse
teghen-partije nemen sal tot onsen ach-
terdeele) soo sal sijner Ma. belieuen an-
der ordinantien te maken / by aduijse eñ
consent oft bewillinge van alle de Sta-
ten / int generale daer toe vergadert / ten
eynde / opt tghene bouen verhaelt / door
beter / vuegelijcker ende eyghentlijcker
midde-

middelen/ende sonder so merckelijcken perijckel/mach worden versien.

Biddende oock in alder ootmoedicheyt/dat ter wijle sijn Ma. onledich sal wesen met onse rechtueerdighe Requeste/ende daer op belieuen sal te ordoneren / wat der seluen goet ende oprecht dunct te zyne/dat uwe hoocheyt daerentusschen de voorseyde ruchelinge voorcommen wille / door een generale ophoudinge/ wtstellinge ende schorsinge/ soo wel vander Inquisitien/als van alderley executien der voorseyder Placcaten/totter tijt toe dat sijn Ma. hier inne andersins sal gheordoneert hebben.

Wel duydelijck eñ expresselijck protesterende / dat wy ons / so vele als ons competeren mach / van ons deuoor gequeten hebben / midts dese waerschouwinghe / soo dat wy ons des van nu af ontslaen voor Godt eñ de werelt : verclarende / soo verre als namaels eenich inconuenient/onraet/muyterije/ ruchelinghe oft bloet-stortinghe hier wt volget/by faute van in tijts in de weere geweest / ende remedie daer in ghestelt te hebben / datmen ons des gheensins en sal moghen oft connen verwijten noch naer-gheuen / also schijnbaeren quaet/ verborghen ende verholen ghehouden

te hebben. Daer toe wy Godt/ den Coninck/ uwe hoocheyt/ eñ de Heeren van den Rade/ eensamelijck oock onse conscientie tot eender ghetuychnis nemen/ dat wy hier inne ghedaen ende ghehandelt hebben/ gelijck als goeden eñ rechtsinnigen dienaers/ eñ getrouwe Vassalen van sijn Co. Ma. toebehoort/ sonder int minste oft ergens inne ons devoor te buyten gegaen te zijne. waer om wy oock soo veel te vlijtelijcker ende vierigher zijn / biddende uwe hoocheyt / dat die selue hier op letten wil / eerder meer quaets af coemt. Ende sy sal wel doen.

N°.4. Hier op heeft de Regente, by Apostille ghemaect inden Raet van Staten, alsoo gheandtwoordt:

HAER hoocheyt verstaen hebbende / wat versocht eñ begheert wordt/ by t'ghene dat in deser Requeste staet begrepen / heeft voor haer ghenomen/ syner Ma. sulcx t'ontbieden / te kennen te gheuen/ ende te representeren/ ende by der seluen alle haer devoor te doene / diese sal connen ghedenckẽ eenichsins te mogen dienen/ om

om sijn Co. Ma. te beweghen ende te
trecken/ om te accorderen tghene dat de
Remonstranten versoeckende zijn: de
welcke oock niet anders en behooren te
verhopen/ dan wat sijnre aengheboren
eñ oude goedertierenheyt wel betaemt
ende ghelijckformich is/ hebbende oock
haer hoocheyt alreets/ eer de voorseyde
Remonstranten te Houe compareerdē/
by assistentie ende aduijse vande Gou- 1.
uerneurs vanden Prouincien vanden 2.
Lande/ de Ridders vander Orden/ ende 3.
die vandē Rade/ neffens haer wesende/ 4.
onledich gheweest/ ende ghedacht om te
maken eenige moderatie der Placcaten
op t'feyt der Religiē/ om die selue sijnre
Co. Ma. te representerē eñ ouer te seyn
den. welcke moderatie sy verhoept dat
sulcke beuonden sal werden/ dat hem
elckerlijck daer mede redelijcker wijs
sal moeten genoegen laten. Ende ouer-
midts d'autoriteyt van haer hoocheyt/
gelijck als de Remonstrantē selue wel
mercken ende begrijpen connen/ haer
niet so wijt en streckt/ als om te mogen
doen schorssen ende ophoudē d'Inqui-
sitie met den Placcaten/ ghelijck sy be-
gheeren: oock dattet niet goet en waer
d'Lant sonder ordinantie oft ghebodt/
aengaende de Religie/ te laten/ soo ver-

 hoept

hoept haer hoocheyt dat de Remõstranten sullẽ te vrede zijn/ als dat sy tot sulcken fijne/als bouẽ/aen sijn Ma. seynde/ eñ te wijle men na die antwoorde verwachtende is/besorge/ dat so wel d'Inquisiteuren (waerder tot nv toe geweest zijn) als d'Officiers/respectiuelijck/ discretelijck ende by manierẽ/ in haer officien voort-varen ende procederen/sulcx dat niemandt gheen redene hebben en sal om daer ouer te claghen. Betrouwende ooc haer hoocheyt/ den voorseyde Remonstranten/datse hen dier vueghen hebben ende dragen sullen / dattet van geenen noode wesen en sal / andersins daer inne te leuen oft te handelen. Eyndelijck dattet wel te verhopen zy/ midts de goede hulpe / ende het deuoor dat haer hoocheyt by sijnre Ma. doen sal/dat deselue sal te vreden wesen dander plaetsen/vander Inquisitie/daer die is/oock te ontslaen/na datmẽ heeft connen daer by mercken / dat alreets verclaert is op de Requeste der Hooft-steden van Brabãt/dat die selfste daer mede niet en sullẽ beswaert werden. Ende sal haer hoocheyt so veel te stoutelijcker ende vrijlijcker die sake by sijnre Ma. veruoorderen / ten sulcken fijne ende effecte als bouen/dat sy houdt voor certeyn/

teyn/dat der Remonstrantē vaste voor-nemē eñ meyninge is/ van niet nieuws op te brenghen inder ouder Religie/ die in de Landen van herwaertſ-ouer ghe-houden ende geobſerueert wordt/ maer die ſelue te verantwoorden ende te ob-ſerueren/ ſoo verre als ſy ymmer con-nen oft moghen.

Gedaen by haer hoocheyt/ tot Brueſ-ſel/ opten 6. dach van April 1565. voor Paeſſchen.

DE BRIEVEN VAN VER-ſekertheyt ghegheuen den ver-plichten Edelen.

N°. 5.

MArgriete/ byder gratien Godts/ Hertoginne van Parme/ ende van Placen-tie/ Regente eñ Gouuer-nante voorden Coninck/ mynen Heere/ inden Lan-den van herwaertſ-ouer/ Allen den ghenen die deſe teghenwoordige ſullen ſien/ Salut. Alſoo een groot ghetal van Edel-liedē deſer Landē van herwaertſ-ouer/ ons/ ghelijckerhandt/ van inde maent van April leſtledē/ hebben ouer-ghegheuen ſekere Requeſte/ ten eynde dat ſijnder Maieſteyt ſoude belieuen/

 wech

wech te nemen ende te niete te doene/
de Inquisitie ende de Placcaten/ so wel
oude als nieuwe/ die sy seyden/ te wesen
te seer straf/ eñ dat sy daer door niet en
vermochten te wercke ghestelt worden/
ende in stede van dien/ te makẽ andere/
met aduijs eñ consente vandẽ generale
Staten vanden seluen Landen/ welcke
Requeste sy versochtẽ/ dat by ons sou-
de worden gesondẽ aen sijn Maiesteyt/
om daer inne te versien/ ende op welcke
wy hadden vele groote raetslaginghen
ghehouden metten Gouuerneurs van-
den Prouinciẽ/ Ridderẽ vander Ordre/
eñ sijnder Maiesteyt Raden van State
ende secreten/ ende daer na al tselue/ met
onsen aduijse/ gesonden ende verthoont
aen sijnder Maiesteyt/ Ende want wy/
by aduijse als voor/ beuonden/ dat ter
voorschreuen oorsake/ de voorschreuen
Edel-lieden soudẽ mogen eenige vreese
oft achterdencken hebben/ dat sijn Ma-
iesteyt soude mogen qualijck willen ne-
men de voorschreuen Requeste/ eensa-
mentlijc het verbont/ dwelck sy tot dien
fijne met malcanderen ghemaeckt had-
den/ ende alle tghene daer na ghevolcht
was/ ende dat sulcke achterdencken sou-
de mogen oorsake wesen van meerder
quaet ende onruste/ in desen voorschre-

nen Landen: Soo hadden wy oock / by aduijse ende goetduncke als voor/ sijnder Maiesteyt versocht/ dat insghelijck sijnder Maiesteyt beliefte soude wesen/ hen te verleenen brieuen van verseker-heyt / dat hen ter causen van desen/ na-maels niet met allen by sijn Maiesteyt en soude geweten worden. waer op sijn voorschreuen Maiesteyt ons heeft laten weten syuen goedē wille ende meyninghe. welcken achtervolghende / wy/ soeckende de weluaert/ruste ende eenicheyt deser voorschreuen Landen / ende begeerende de voorschreuen Edele supplianten te houden eñ te maken so vele te ghewilliger ter gehoorsaemheyt ende diensté vā sijnder Maiesteyt/na de verbintenisse die sy des hebben / soo wter natuere / als van weghen hens Eedts/ gelijck sy hen daer toe oock altijt hebbē ghepresenteert/ hebben/tharer begeerte ende versoecke/ ende achtervolgende de macht ende authoriteyt die wy des van sijnder Maiesteyt hebben / eñ oock als Regente ende Gouuernante generale der voorschreuen Landen / by aduijse vanden voorschreuen Gouuerneurs / Ridderen vander Ordre/ eñ Rade van Staten neffens ons wesende / tot haerder versekerheyt ghegeuen dese tegenwoordi-

woordighe/ geteeckent met onser hant/ inder formen ende maniere als volcht:

Haer Hoocheyt heeft doen wedercomē de Edele/Supplianten/ den twintichsten van deser maēt van Oogst/ om hen antwoorde te gheuē op haer Requeste/ waer en tusschen het so seer wel te passe is gecomen/ dat sy ontfanghen heeft brieuen van synder Ma. waer mede sy beter middel heeft ghecregen/ om haerlieden sekere eñ absolute antwoorde te geuen.

Inquisitie cessere. 1. Inden eersten/verclaert sy henlieden/dat syne Ma.considererēde het gene dat hare hoocheyt by aduijse vanden Heeren/Ridderen vander Orden/ende andere van synen Raden van Staten/ ende Secretē/der seluer heeft vertoont/ te vreden is/ dat de Inquisitie / vander welcker sy hen beclaecht hebbē/ cessere.

N. Placaet 2. Ten tweeden/heeft syne Ma. gheconsenteert / datter gemaect worde een nieu Placcaet / maer syne Maiesteyt en hadde noch niet besloten/oft het geschieden soude by weghen van de generale staten / niet te min/haer hoocheyt verhoepte/dat sy metten eersten/ des resolutie soude hebbē/na dat syne Ma.haer

hadde geschreuen. Ende sal noch altijt geerne haer neersticheyt doen/ ten eynde syne Ma. daer inne wil verwilligẽ/ ghelijck sy oock anderwerf met brieuen ghedaen heeft.

. Ende aengaende de versekeringe/ in haer leste requesten vermaent/dat haere hoocheyt wel hadde van sinne gheweest/om haer die te gheuen / voor also vele als in haer gheweest hadde/ eñ nv/ gantschelijck hen mocht versekerẽ (gemerckt syne Ma. tselue hadde gheconsenteert/ haer des hebbende ghegheuen de autoriteyt) inder formẽ ende manieren / soo sy soude vinden te behooren: waeromme sy hen verclaerde/ dat syne Ma. begeerende allen achterdencken te benemen / allen den ghenen die souden moghen vermoeden/dat syne Ma. van hen qualic mochte wesen geinformeert/ ende elcken te benemẽ het misvertrouwen/door dese troublen gesproten/willende ghebruycken van sijn ghewoonlijcke goedertierenheyt / ende bouen al schouwẽ alle verbitterheyt/was te vreden/dat haer hoocheyt/om alle dese swaricheden te doen cesseren/hen dede leueren alle alsulcke brieuẽ/ als daer toe souden dienẽ/ende in sulcker formen als sy tot haerder meerder versekertheyt soude vin-

de vinden gherequireert te wesen/ende dat vanden saken voorleden/Behoudelijck dat sy hen voeghen/ghelijck goede ghetrouwe Vassalen ende Ondersaten van sijnder Ma. Betrouwende dat sy niet en sullen mencken int debuoir dat sy hem schuldich zijn / waer toe haer hoocheyt was te vreden teghenwoordelijck te verstane.

4. Ende soo sy nu hebben volle ende ghenoechsame voldoeninge/So en wil haer hoocheyt niet verworpē den offer dien sy te meer stonden haddē gedaen/ van hen te imployeren ten dienste van syne Ma.ende haer hoocheyt / voor het weluaren/ruste/ende eenicheyt vanden Lande/eñ tot het ghene sy van ghetrouwicheyt ende natuere weghen/verbonden waren te verstāne.

5. Welcken volghende/haer meyninghe was / dat sy haer sullen ghelouen: Eerst/dat sy niet en sullen doē noch ver volgen/directelijck noch indirectelijck/ yet/dat soude wesen tegē syne Ma. syne staten/landen/oft ondersaten/maer hen gantschelijck voeghen/om te doene alle het ghene dat goeden ende getrouwen Vassalen eñ ondersaten/toestaet te doene teghen haren Ouerheere eñ natuerlijcken Prince;ende dat doende met alle

hare

hare macht / ende ter goeder trouwen/
helpen beletten de teghenwoordighe
troublen/oproeringhen/ende onrusten/
ende om dese opgeworpen Ghemeynte
te helpen bedwinghen/ ende dat dese be
rooninghen/plonderinghen/ ende ver-
woestingẽ van de Tempels / Kercken/
Cloosteren ende Godtshuysen/ ouer al
cesserẽ/ bysonder oock bystant doen om
te doen castijden de ghene die sulcken
sacrilegien/ ouerlast ende boosheden ge-
daen hebben / ende dat oock gheen on-
ghelijck en worde ghedaen eenighen
gheestelijcken persoonen/dienaers van-
der Justicien / edellieden noch anderen
ondersatẽ oft vassalen van sijnder Ma.
6. Dat sy ter goeder trouwẽ haer wter-
ste ernsticheyt sullen doen / Dat de wa-
penen by der ghemeynte aengenomen/
daer so veel quaets alreede door ghe-
schiedt is/ende noch mochte toecomen/
terstont afghelaten/ende ter neder ghe-
leyt worden.
7. Dat sy na haer vermogen alle goet
debuoir doen sullen/ om te beletten dat
de predicatien niet en geschiedẽ in plaet
sen daer sy noch niet ghedaen en zijn/eñ
dat sy inden plaetsen daer die alreede
metter daet gedaen zijn/ sullen belettẽ/
datmen daer niet en ghebruycke wape-
nen/

1, 2, 3 nen/schandale/ende desordre publicque
8. Voort/dat sy hen sullen imployeren
ende helpen (na de verbindtenisse ende
eedt van ghetrouwicheden/ dien sy aen
syne Maiesteyt hebben/) om te weeren
alle wtlandighe vyanden ende weder=
spannighe van syne Maiesteyt eñ van-
den lande.
9. Eyndelijck/gemerct het Credit dat
sy moghen hebben/ neffens den ghenen
die teghenwoordelijck gealtereert zijn/
om de Religie ende andersins/neerstic-
heyt sullen doen/ om haer te doen sub=
mitteren/ tot het gene by syne Ma. met
aduijse van sijn generale staten/voor de
1.2,3. voorderniſſe/ ruste/ ende eenicheyt der
Religien/ gheordineert sal worden.

Ghedaen tot Bruessel/ den dryen=
twintichsten dach van Augusto 1566.
Onderghetreeckent: Margriete.

Versekert: DOEN te weten/dat/ alle de saken
voorschreuen ouerghemerckt/ en=
de achtervolghende den consente ende
wille van sijnder Ma. eñ den last ende
macht die wy vander seluer hebbē/ wy/
inden name eñ wt crachte vandē voor=
schreuen laste/hebben gheloeft/ende ge=
louē by desen/dat ter sakē vander voor=
schreuen Requesten/ ende verbondt oft
com=

compromis voorschreuen / ende tghene daer na ghevolcht is / tot noch toe/niet met allen/by sijn voorschreuẽ Ma. noch by ons/hen en sal gewetẽ worden/mits den eedt ende geloefte die de voorschreuen Edelen/ so wel voor hen seluen als voor d'ander geconfedereerde/ons hebben ghedaen/ na wtwijsen den puncten ende articlen bouen verhaelt/ daer af sy hen verbintenisse ouergeleuert hebben.

Waeromme wy begheeren/eñ van wegẽ sijnder Ma. ordonnerẽ eñ beuelen/allẽ Gouuerneurs/ Ridderen vander Ordre/ eñ lieden van dẽ Rade van Statẽ voorschreuẽ/Hoofde/President/ eñ lieden vanden secreten Rade/ ende allen anderẽ Iusticieren eñ Officierẽ vã sijnder Ma. diẽ tselue aengaen sal: Dat sy dese teghenwoordighe versekeringe/onuerbrekelijc onderhouden/eñ doen onderhoudẽ t'allen dagẽ/ eñ dat sy de voorseyde supplianten/van allen den inhoudẽ van dese tegenwoordige/doen laten eñ gedoogen/ genieten ende ghebruycken volcomelijck/vredelijck/eñ eewelijck/ sonder hen te doene/ stellen oft geuen/ oft te ghedoogen/ hen ghedaen / ghestelt oft ghegeuen te worden/nv noch in toecomẽde tijdẽ/directelijck oft indirectelijck / eenich hinder oft

belet tercontrarien / noch oock metter daet yet te attempteren tegē den voorschreuē suppliantē, ter sakē voorschreuen/in gheender manieren/want de beliefte van sijnder Ma. ende van ons is sulcke. In ghetuygenisse vanden welcken / hebben wy dese teghenwoordighe gheteeckent met onsen name/ ende daer aen doen hangen onsen seghel/ Ghegeuen inder stadt vā Bruessel den 25. dach van Oogst/ int Jaer ons Heeren/ duysent/vijfhondert/ sessentsestich/ Geteeckent opte plijcke/ ter rechter zijdē: Margarita / ende ter slincker zijden: By expresse ordinancie van haer hoocheyt: eñ Onderteeckent/ D'Ouerloepe/ende besegelt metten segel van haer hoocheyt/ in rooden wasse op dobbelen steerte.

1566.

N°.5. DE BRIEVEN DAER TEGEN by den gheconfedereerden, der Regente ghegheuen.

Vvy Lodewijck/ Graue van Nassou/ Eustaes van Fiennes/ Heere van Esquerdes/ Caerle van Reuel / Heere van Audriguies / Bernard van Merode / Heere van Rumen/ Caerle de vāder Noot/ Heere van

van

van Risoor/Joris vã Montigny/Heere vã Noyelles/Martẽ van Serclaes/Heere vã Tilly/Philips van der Meeren/Heer van Sterbeke/Philips van Marbais/Heere van Louueral/Jan van Montigny/Heere van Willers/Caerle van Lieuin/Heer van Famars/Franchoys van Haeften/Jan le sauuaige/Heere van Escaubeke/Soo wel in onsen eyghen name/als ghelijck gedeputeerde ende ghecommitteerde van allen den anderen gheconfedereerden Heeren ende Edellieden/hebbende in de laestleden maent van April/aen syne Ma. Requeste ghepresenteert/aengaẽde het feyt van de Inquisitie ende Placcaten/nopende de ketterien. Also wy op heden ontfangen hebben van de hooch gheboren vermogende Princesse/Mevrouwe de Hertoginne van Parme eñ Plaisance/voor den Coninck/Regente ende Gouuernante ouer desen Nederlanden/sekere opene brieuen van hare hoocheyt/geauctoriseert by den Coninc onsen Ouersten Heere ende natuerlijcken Prince/inder formẽ ende manieren na-volghende.

MARGRIETE, by der Gracien Gods/Hertoghinne van Parme ende Plaisance/Regente/etc. Als inden brieuen

nen van versekertheyt bovē begrepen.

Doen te weten, dat wy / achteruolgende den seluen brieuen van versekertheyt/ geloeft hebben ende ghelouen / by onse warachtighe hulde eñ ghetrouwicheyt/ ende in woorden van Edellieden/ ende van oprechtighe ende ghetrouwe vasallen ende ondersatē van syne Ma. dat wy/so wel voor ons / als voor eñ inden name van allen den anderē/ daer af wy zijn ghedeputeert/eñ macht/commissie/ autoriteyt ende beuel af hebben: (Voor de welcke wy ons sterck maken) alle eñ elckerlicke de poincten ende artijckelen bouen geschreuen/sullen onderhouden/ navolghen/ende volvoeren / ende door de selue onse mede verplichte sullen doē onderhouden/navolgen eñ volvoeren. Tot welcken eynde/wy onse voorseyde verbont houden nul/ gecasseert/ende te niete / ter tijt toe ende so langhe / als de voorseyde versekertheyt by haer hoocheyt/wten name van syne Ma. toegheseyt/ volstādich blijuen sal. In kennisse vanden welcken / wy dese tegenwoordighe hebben gheteeckent met onse namen. Gedaen te Bruessel voorschreuē/ den voorseydē vijuentwintichsten dach van Augusto/inden Jare van 66. voorgenoemt.

ghenoemt. Aldus onderteeckent:

Lodewijck van Nassau / Eustaes vã Fiennes/Bernaert van Merode/ C.de vander Noot/ Caerle vã Reuel/ Joris van Montigny/ Philips vander Meeren/Philips van Marbays/Heere van Louuerval/ J. van Montigny/ Heere van Villers/Caerle van Lieuin/Heere van Famars/Jan de sauuaige/Marten van Tserclaes/eñ Frãchoys van Haeften. Ende opten rugge stont gheschreuen: Op heden den vijuentwintichsten Augusti 1566. Hebben de gedeputeerde ende gecommitteerde vanden verplichten Heeren ende Edellieden / int witte van desen vermelt/(behaluẽ den Heere van Tilly/ ende Franchoys van Haeften/ absente) so wel voor hen/ als voor ende inden name van alle den anderen haren mede verplichten / ghedaen den behoorlijcken ende solemnellen eedt/ van te onderhouden/ navolghen/ ende volvoerẽ alle ende elckerlijcke de poincten ende artijckelen/ int witte van desen begrepen. Ende dat in handen van mynen Heeren/den Princẽ van Oraengen / ende van Gaure / den Graue van Hoorne/den Heere van Hachicourt/eñ den Raetsheere Assonleville / daer toe by hare hoocheyt ghecõmitteert. Aldus

Eed. de Gecommitt

onderghefchreuen / My daer by zijnde.
Ende gheteeckent/ D'Ouerloepe.
Onder ftont noch gefchreuẽ/Den xxviij.
dach der voorfchreuen maent Augufti/
Inden felnen Jare van 1566. hebben de
voorfchreuen Heere van Tilly / ende
Franchoys van Haeften / na dien hen
was ghedaen lecture van des int witte
begrepen is/ Ooc haer namen eñ hant-
teecken daer by ghevoecht/ende gedaen
den voorfeyden eedt/in handẽ van mijn
Heeren den Prince van Gaure / den
Grauen van Mansfelt / eñ van Hoor-
ne/Den Heere van Hachicourt/ eñ den
Raetsheere / Affonleville / daer toe by
hare hoocheyt gecommitteert/fo voor-
feyt is. Onder ghefchreuen/ My oock
daer by zijnde/ Ende gheteeckent:

D'Ouerloepe.

N°.5. DE BESLOTEN BRIEVEN daer op, by haer hoocheyt, aen de raden ende fteden gefonden.

MARGRIETE by der gracien Gods, Hertoghinne van Parma, van Plaifance, &c. Regente ende Gouuernante.

LIEVE ende wel beminde/ wy en
willen niet laten v te aduerterẽ hoe
dat de Coninc mijn Heere/by fijn brie-
uen

nen vanden xiij. der voorleden maendt ons heeft laten weten sijn resolutie op het ghene wy hem hadden ghescreuen/ ende versocht van de maent van Mey lestleden te voren. Daer op sijn Maiesteyt niet eer en hadde antwoorde connen gheuen/ soo hy verwachte de coemste des Marckgrauē van Bergen ende Baenreheere van Montigny/ by ons neffens sijn Ma. afghevveerdicht/ totten rappoorte vanden welckē/ de principale sake haer was ghedraghende. Ende eerst aengaende der Inquisitien/ sijn Ma. ooghe nemende opt ghene wy hem hadden verthoont by aduijse vanden Heeren vander Orden/ eñ van die vanden Raden van State eñ secrete neffens ons wesende/ is te vreden dat die cessere: ende aengaende den Placcaten ghemaect opt feyt vander Heresie/ is te vreden datmen nieuwe make/ regard hebbende dat het heylich Kersten gheloone eñ sijnder Ma. hoocheyt bewaert worden: Noch niet geresolueert hebbende/ oft tselue sal geschieden/ by middel vanden generale Statē oft andersins. waer op wy hem anderwerf hebben gescreuen wel ernstelijck/ eñ verwachtē corts sijnder voorschreuen Maiesteyt goede meyninghe ende wille.

Voort / Alsoo wy sijnder Maiesteyt verthoont hebbē het achterdencken dat die Edel-lieden die ons inder lestleden maent van April ter sulcken eynde hadden Requeste ouergheghevuen / waren hebbende/dat sijn Ma. de voorschreuen Requeste / ende het verbont daer op by hen tsamen ghemaeckt / qualijck soude moghen nemen / welck achterdencken/ soude moghen maken een misvertrouwen/ende by consequent oock troublen ende beroerte inden Lande : Soo heeft sijn Ma. willende ghebruycken van sijn ghewoonlijcke goedertierenheyt / ende niet soo seer hatende als verbitteringe/ te vreden gheweest/ dat / ingheualle wy saghen dat dat-selue soude connen doen stillen dese swaricheden(gelijck ons des de beloefte ghegheuen is) wy hen des behoorlijcke versekeringe souden doen/ in alsulcker formen ende manieren/ als wy souden vindē gerequireert / d'welck ghedaen is/ende hen toegeseyt / dat hen by sijn Ma. noch by ons niet en soude gheweten worden/wt redenen vanden saken die ghepasseert zijn/ behoudelijck dat sy hen voordane reguleren/ ghelijck goede getrouwe ondersaten / eñ Vassalen van sijnder Ma. ende moeten oock alle Verbondē blijuē nul/ van onweer-

den

den ende ghecasseert/so lange als tgene dat by ons wtē name van sijnder Ma. beloeft is/ghehouden wort / gelijck ghy sien sult byden acten daer op ghemaect.

Aduerterende voort / dat sijn Maiesteyt wilt ende meynt/ te onderhouden de warachtighe oude Religie Catholijcke/ eñ dat de Gouuerneurs / Raden Officieren eñ wetten/ hen wterste neersticheyt doen/ op dat/ ter wijlē sijn Ma. herwaert-ouer coemt om Ordre te stellen/gheen inconuenientē toe en comen. Dwelck hy beloeft corts te doene/ende soo haest hem eenichsins sal moghelijck wesen.

Van allen welcken dinghen/ als dienende totter eendrachticheyt ende ruste vanden tegenwoordigen troublen/ wy v wel hebbē willen waerschouwen / op dat ghy v des so vele te meer vercloect/ om v wel te quijten/als goede ghetrouwe ondersatē van sijnder Ma. eñ synen heylighen ende goeden wille na te volghen/eensamelijck den quaden / oproerighen ende verstoorders vanden ghemeynen besten/te wederstane/tot voordernisse vandē dienste van sijnder Ma. vande ghemeyne ruste ende weluaert vanden Lande/eñ van v seluen int particulier. Lieue ende seer beminde onse

Heere Godt zy met v: wt Bruessel desen 26. dach van Augusto/ 1566.

N°.6. COPIE VANDEN BRIEVE gheschreuen by den Coninck, met sijn eyghen handt, aen den Prince van Oraengien, ouergeset vvten Spaensche.

VWEN brief vanden xxvij. Mey/ heb ick met goede genegentheyt ontfanghen/ eñ daer na/ den genẽ/ dien ghy my hebt geschreuẽ/ den xiiij. van Junius/ ende hoewel dat ghy sult alreede mogen hebben verstaen/ door t'ghene ick hebbe geschreuen aen mijn sustere/ de cleyne redene die ghy hebt/ om te peysen het ghene ghy my schrijft in uwẽ brief van xxvij. mey/ maer eer heel de contrarie/ ende voorwaer het is seker/ dat ghy v seer soudet bedriegen/ achterdencken nemende/ dat ick v niet volcomelijck en soude betrouwen: Ende al hadde yemãt neffens my contrarie officie willen doen/ so en ben ick soo lichtueerdich niet/ dat ick sulcx soude gheloeft hebben/ hebbende soo grooten experiencie van uwer ghetrou

wicheyt/

wicheyt/ende van uwen diensten:daer-
om moecht ghy vrijelick sulck achter=
dencken laten varē/ende v rusten op de
brieuē die ick/dien aengaende/ v eertij-
den heb ghescreuen/eñ op v wercken/
ende niet letten op het gene dat eenige/
die mogelijck vyanden zijn van mynen
dienste ende uwen weluaren/ v mogen
te verstaen gheuen. Eñ aengaende den
oorlof dien ghy begheert om v staten te
verlaten/my is leedt dat v saken parti=
culier/ zijn in sulcken state als ghy segt:
Maer wesende de saken van dien lan=
den/inder voeghen so sy zijn ghelegen/
en can ick niet ghelaten v te seggen/dat
het gheen reden en ware/dat sulcke per-
soonen als ghy zijt/ Inden welcken ick
my betrouwe / ende gherust stelle / die
verlaten/bysonder/ na dien ick so verre
van daer ben/ maer waer eer behoorlijc
dat degene die in hare huysen warē/toe
liepen tot desen noot/ende hen imploy=
eerden int ghene daer sy toe verbondē
zijn/ ghelijck ghy tegenwoordelijck ge-
daen hebt/gaende Tantwerpē/daer ick
groot contentement af ghehadt hebbe/
ende ben wel versekert / dat ghy aldaer
doen sult/al het ghene dat meest sal we=
sen bequaem voor mynen dienst / ende
voor de ruste ende verseckertheyt van
sulcker

sulcker stadt/ende vanden landen/ ende om te versien op de ongereghelthedē die aldaer zijn sullen / ghelijck ick v dat betrouwe / ende wel expresselijck v belaste/ende wete wel/ dat ghy v niet anders thoonen en sult / dan ghy v alle v leuen lanck ghetoont en hebt. Ende op dat ghy moecht sien hoe vrijelijc ick met v handele/en wil ick niet laten v te segghen/datmen hier vele heeft gesproken/ van dat v broeder hem heeft geuonden inden saken die aldaer omgaen / ende want ick niet en can ghelaten / van des seer te gheuoelen/ soo belaste ick v / dat ghy besiet wat remedie daer inne soude moghen ghenomen worden / om niet voorder te gane / ende tselue stilt. Ende duncket v/ dat het zy/ hem eenighe daghen van v te doen/ doet het.

Wten Bossche van Segouia/den eersten Augusti 1566. Gheteeckent

Philippe.

Ende opten rugghe:

Aen den Prince van Oraengien.

BRIE-

BRIEVEN GESCHREVEN N°.7.
by Francisco D'alaua, des Conincks van Spaengien Ambassadeur in Vranckrijck, aende Hertoginne van Parma, &c. Gouuernante.

ME-vrouwe/ de waerschouwinghe die uwe hoocheyt my heeft ghedaen / vanden handelingē van daer/ heeft in my versterckt de opinie/ die ick altijt gehadt hebbe/ dat dese veranderinge niet en geschiede sonder heymelijck verstant eñ support/ vanden meesten grooten/ sonderlinghe oock vanden Dryen [x] die so goeden gelaet thoonen/ want/ gelijck uwe hoocheyt / het selue / met grooter ernsticheyt ende wijsheyt / wel heeft gadegeslagen/ So mach sy oock vastelijck geloouen/ dat vā dien Dryen/alle het quaet coemt. Ick en heb niet ghelaten / van sijnder Ma. van alle saken te aduerteren / ende int besondere/oock van dit punct/Ende ben wel versekert / dat / ghelijck uwe hoocheyt tselue heeft gerecommandeert aen sijnder Ma. de selue niet latē en sal hen te tracteren / soo dat behoort / ende na

x. Hy beteeckent hier den Prince van Orangen, den Graue van Egmont, den Graue van Hoorne.

na wtwijsen van uwer recõmandatien/ ende sy moghen des wel zijn versekert/ dat sy de eerste sullen wesen / daer sijn Ma. hem aen grijpẽ sal/ niet om in hunnen respecte/te gebruycken van eeniger gratien / want sy der seluer niet weerdich en zijn/ maer om hen te doen straffen ende castijen / soo haer rebellie wel verdient. Maer nochtans en mach uwe hoocheyt/ hen gheensins daerom eenich quaet gelaet thoonen/ noch eenige maniere / van harer qualijck te vreden te wesen / van sorghen / dat de saken / daer mede verargert mochten worden/maer hen altijt onderhouden inder hope / dat sijn Ma. hen houdt eñ bekent voor sijn ghetrouwe dienaers / dwelck ter saken seer voorderlijck sal wesen : want ter wijlen sy hen sulcx laten wijsmakẽ/ cannen hunder bet gebruycken. Maer als den tijt sal ghecomen wesen/soo salmen hen wel op een ander maniere aenspreken / Eñ mach haer uwe hoocheyt wel versekert houden/dat/ gelijck sy goeden wille heeft om hen te doen ontfanghen het payement dat sy hebben verdient/ sijn Ma. oock gheen minder affectie en sal hebbẽ van desen aengaende te doene/ des van noode sal wesen . Voort/ Mevrouwe / aengaende dat uwe hoocheyt

my heeft laten weten / van v te waer-schouwē / wat verseker theyt wy hebben vanden bystant eñ secours wt Vranck-rijck / ben ick bedwonghen uwer hooch-heyt te segghen / datmen ons der ghe-loeften vele ende genoech doet / maer ick duchte / dat tselue ons niet seer te stade en sal comē / ende dattet int eynde / maer al woorden zijn en sullen: want sy en hebbē / noch den wille noch den middel / om ons by te stane / soo sy gheloven: te meer / mits dien de Huguenooten / her-waert-ouere / sterck zijn ende thooft op-heffen. Ick en sal euen wel niet laten te doene / tghene dat moghelijck wesen sal / waer af ick uwer hoocheyt / t'allen ghe-legentheden sal waerschouwen. Maer ick bid haer / bouen al / dat sy haer draghe eñ gouuernere met een groote bedeckt-heyt ende dexteriteyt / aengaende desen Dryen / die ick v ghenoemt hebbe. Hier mede / etc. Wt Parijs den 29. Aug. 1566.

ANDERE BRIEVEN VANDEN voorschreuen Ambassadeur des Coninckx van Spaengien in Vranck-rijck, aende Regente in Nederlandt. N°. 7.

ME-vrouwe. Hoe wel ick v heb gheschreuen wel int lange / sedert

15. da-

15. daghen herwaerts/ia oock door den Poste die van Spaengien quam/ende hier door passeerde den 26. der voorleden maent/ Nochtans/ want ick ghisteren heb ontfaen brieuen van Spaengien/en heb niet willē laten/ v hoocheyt des terstondt te waerschouwen/eñ haer te seynden de Copie van twee brieuen/ diemen my schrijft/ by de welcke sy veele particulariteyten sal moghen sien/ vanden welckē ick my versekere/ dat sy wel te vreden sal wesen / besondere oock te verstane/ de goede ordre die sijn Ma. gheeft / ende de groote ghereetschap die sy van daghe te dage maeckt/ so wel om te wederstane der vlote van het crijchsvolck des Torcx/so verre sy haer vondt inden costen van aldaer/ ende eenighen aenslach daer meynde te doene. Als ooc om al sijn ondersaten weder te brengen totter ghehoorsaemheyt van God ende van sijn Ma. Uwe hoocheyt sal oock mercken / hoe wel men hem te vreden hondt/vander maniere / so sy haer heeft ghedraghen na de veranderinge/toegecomen inden Landen/daer sy is/eñ hoemen bouen al heeft goet ende wel dienende geuonden/ het leste poinct / vanden heymelijcken verstanden eñ stercke plaetsen. Inder vueghen / dat daer door sijn

sijn Ma. nv wel verhoept / met luttel moeyten ende teghenstoots / te comen ten wtersten van sijnder meyninghen / des sy inden beginsel twijffel hadde / besonder so verre de vremde hem des niet te seer en moeyen / eñ oock door middel van het goet voortvaren vander wijsheyt ende dexteriteyt / daer mede uwe hoocheyt dese geheele sake heeft begonst te beleyden. Ende ick mach v wel verseckerē / Me-vrouwe / dat sijn Maiesteyt is uwer hoocheyt toeschrijuende de behoudinghe van sijnder Nederlanden / naest Godt / de welcke door sijn gracie / sal maken / dat van dit quaet / dat aldaer toegheconien is / sijn Ma. soo grooten voordeel eñ bequaemheyt sal trecken / als vande selue landen te sien ghebrocht onder sijn volcomen ghehoorsaemheyt / ende inden staet / regle / ende regeringhe / daer toe syne voorsatē noeyt en hebben connen gheraken / ende sijn Ma. van soo langhen tijt na verlangt / ende ghesocht heeft / Eensamelijck van met deser oorsaken (die gheen goet dienaer van sijn Ma. haer en sal raden te laten verloren gaen) middel te hebben van t'onder te brengen de eene / ende haer quijt te maken vande andere / der gheenre die haer sal goetduncken / eñ die sy sal mercken

 te wesen

te wesen om namaels hen te mogē stel-
len teghen den voortganck van sijn sa-
ken ende handelingen/inden voorschre-
uen Landē. Ende want het punct/ Me-
vrouwe/daer aen my alsnu meest dunct
gheleghen te zyne/ende oock meest van
consequentien te wesen/ is/ datmē lancx
soo meer / versekere de vermomde die-
naers / die ghy weet p / soo en sal uwe
hoocheyt(belieuet haer) niet quaet vin-
den/dat ick haer dickwils heb ghewaer-
schouwt / eñ nv wederom doe ghedenc-
ken/van metten seluen te temporiseren
ende veynsen/ eñ van hemseluen so ver-
re te bedwingen/als van dien dickwils
te verhalen/ende door wtgemaecte per-
soonen hen doen verhalē/de groote goe-
de opinie/gheuoelen/ende voldoeninge
die sijn Ma. van hen wercken eñ actien
heeft / ende vanden goeden wille ende
, affectie/ die sijn Ma. hen draecht. Ja tot
, hen te affirmeren / dat sy geloeft eñ seyt/
, dat sy haer soo ouergrooten dienst heb-
, ben ghedaen/ dat sy haer beuindt ende
, gheuoelt in hen gehouden / van dat sijn
, Nederlanden noch zijn onder sijn ghe-
, hoorsaemheyt / ende dat deselue sonder
, henlieder tegenwoordicheyt ende wijs-
, heyt/souden gheworden zijn eenen roof
, vanden vreemden/ oft ghebaeyt hebben
int

p. Hier beteec kent hy den Prince van Orangien, dē Graue van Egmont, den Graue van Hoorne,ende andere groo- te Heerē van den Neder- landen.

int bloedt van sijn eyghen ondersaten. ,
want al waert/ Me-vrouwe/ dat sy wa= ,
ren alsoo gheueynst ende loos/ alsmense ,
maeckt: Nochtans den tijt ende de be= ,
quaemheyt vereysschen / datmē om den
dienst vā sijn Maiesteyt/ neffens hen ge=
bruycke/ van sulcken ghemaeckten con-
stigen redenen / ende spraken / ende ick
geloone/ dat uwe hoocheyt/ by experien-
cie/ beuinden sal/ dat sy wat dienen ende
helpen sullen / om hen te onderhouden/
oft ten minsten / om hen te doen binnen
houden/ gelijck wy alreede wel gewaer
zijn worden/ niet alleenlijck hen persoo=
nen aengaende: Maer oock ruerende de
Twee [q] / die na sijn Ma. ghereyst zijn/
metten welcken men niet en heeft ver=
suymt/ hem te houden seer loosllijck ende
behendelijck/ hen doende so goedē ont=
hael / dat sy niet en sweeren/ dan byder
getrouwicheyt die sy harē meesterschul-
dich zijn. Maer aen d'ander zijde/ heeft=
men soo goeden ordre gestelt/ ende sulc=
ken listen ghebesicht onder hen volck/
dat/ volgende den voet daer uwe hooc=
heyt aduijs af gaf/ sy-lieden niet en sul=
len connen segghen oft doen/ men en sal
daer af wel ghewaerschouwet wesen/
daer en tusschen heeftmē wel voor hem
genomen/ van hen te doen blijuen hou=

q. Dese twee, zijn de Marquis van Bergen, ende de Baenderheere van Montigny.

 den

den goede residencie neffens sijn Ma. eñ van hen niet te laten vertrecken/ niet meer dan den Heere van Ibermont[r]/ die oock wel meynde terstont wederom te keeren. Maer ick en can niet gelaten van v te segghen/ Me-vrouwe/ dat het meeste quaet/ dat ick alsnu in deser saken mercke/ is/ dat de ghene die neffens sijn Ma. meest machten ende ghelooft hebben/ Ja oock de Hertoge ende de Prince[s]/ accorderen wel tsamen/ aengaende het castijen/ maer niet inden middel/ want d'eene/ dringt soo hert/ als hy can/ dat sijn Ma. ouerreyse/ eñ d'andere/ ter contrarien/ is tselue belettende/ vertreckende/ eñ brenghet andere nieuwe middelen by. Aengaende van my/ my heeft altijt ghedocht/ dat in sulcken saken/ die tegenwoordicheyt vanden meester/ wel dienen soude/ ende dat bouen al/ neersticheyt eñ haeste daer toe nootlijck waren: iae dat het te bouen comen vander sake/ daer in gelegen was/ ende datmen tot onuerwachten eñ haestigen siecten/ moeste vuegen rassche remediē/ ia oock gheweldighe/ ende violente/ d'welck is de opinie/ daer op sijn Ma. (soomen my met een cleyn woordekē alleenlijck laet weten) alsnu heel vastelijck haer heeft ghesloten ende ghearresteert. Ende dat ten

r. Dit is den Raetsheere Renart.

s. Hier vvorden beteeckent de Hertoge van Aluen ende de Prince van Eboli Ruygomes.

ten seluen dage/als sy lestmalen/na haer sieckte/te Madrid quam / sy swoer in teghenwoordicheyt vanden voorschreuen Heeren/dat sy wel wiste / dat int ghene dat in synen Nederlanden was gedaen/ was vercort / niet alleen sijn reputacie/ maer oock den dienst van Godt / eñ dat tselue haer soo na ginck/dat sy eer soude auontueren alle de reste van synẽ Landen / dan van sulcker rebellien niet te doen een castijemẽt exemplaire/ten aensien vander gantscher Christenheyt. Eñ tot dien eynde/ soo sloot alsdoen ter seluer plaetsen sijn Ma. van te scheyden wt Spaengien / soo haest het haer moghelijck soude wesen / ende met haer te nemen / den Prince synen Sone / eñ de Coninginne/ (diemẽ nochtans meynt/ dat harẽ wech door Vranckrijck sal moghen nemen) latende int Landt voor Gouuernante / sijn Sustere / ende syne Neuen de twee Sonen vandẽ Keyser/ met haer / hoe wel dat de voorschreuen Heer Keyser / soect den outstẽ van daer te hebben/ ende dat de Hertoge / eenige daghen te voren/de Zee soude passeren/ om te ververschen de garnisoenen van Italien/ende de beste ende outste soldaten ende Capiteynẽ daer wt te trecken/ ende in hen plaetse te laten de ghene die

 met

met hem wt Spaengien treckẽ sullen. Dat sijn Ma. corts daer na comende/ in Italien/ soude sprekẽ met eenigẽ Princen ende Potentaten/ ende oock metten Paus/ ende daer na metten Keyser/ eest moghelijck / om tsamen te beuestighen hen Raden eñ machten / aenden welcken sy alreede begheert heeft/ twee van synen Regimenten / diemen oock niet en twijffelt / sy en sal die wel verwernẽ: Hoe wel de Keyser / mits der oorlogen die hy heeft mettẽ Torck / alnoch gheen versekerde antwoorde en heeft connen gheuen. D'welck ghedaen/ ende de ordre dier tot synen voornemen behoeft/ ghestelt wesende/ maect sijn Ma. sijn rekeninge/ van te blijuẽ inden Graefschappe van Bourgoengien/ om daer na af te comen inden Nederlanden/ met sulcken heyrcracht/ als van noode sal wesen/ navolghende dat sijn ondersaten hen sullen draghen / eñ de maniere die sy sullen houden van hen te verootmoedighen/ oft wederstant te doene om hem te doen onderdanicheyt bewijsen/ ende Gode al voren. Voort dunckt my/ Me-vrouwe/ dat ick niet en behoore te laten/ v te seggen: Hoe dat de Palsgraue eñ de Lantgraue van Hessen/ ende andere Luytersche Vorsten/ herwaerts gesonden hebben

ben twee Ambassaten/diemen seyt/Docteurs te wesen/d'een genoẽt/ Junius: ende d'andere/ Dauid/die hier gecomen zijn ouer een maent oft vijf weken/onder t'decksel van te comen heyschen sekere penninghen / die de voorschreuen Vorsten/ duerende den troublẽ van desen rijcke/ hebben geleent den Hoofden vanden Hugenoys/ eensamentlijck om den Coninck vã Vranckrijck te recommanderẽ de ghene/ die daer houden hen fraey Religie . Maer inder waerheyt (na dat ick heb connen vernemen) om metten voorschreuẽ Hugenoysen eenige practijcken voort te stellen/ eñ eenige nieuwe middelen aen te geuen/ om wat aen te grijpen tegen den Staet eñ Landen van sijn Catholijcke Ma. Eñ want ick van een goede plaetse warachtelijck heb verstaen gehadt/ dat eenige vanden Rade vanden voorschreuẽ Coninck eñ Coninginne/ Ja ooc vanden grootsten ende oudtsten (hoe Catholijck dat sy hen seluen oock seggen te wesen) warẽ van aduijse/ hen metter oorsake vã dese Ambassade te behelpen / om metten voorschreuen Vorstẽ eenich verbont te maken/ende metter vrientschap ende confederatie vanden seluen/hen te stercken/ So hebbe ick sekere dagen beladen ghe-

weest/om te vindẽ middel om dat voor-
nemen te scheuren. Maer na dien de
Cardinael [t]/in deser stadt/so wel te pas-
se is ghecomen/(de welcke inder waer-
heyt alhier wtnemẽde vele goede dien-
sten doet/eñ noch meer doen soude/had-
de hy dẽ middel) so heb ick hem geweest
besien/eñ lange met hem gesprokẽ van-
der importantie deser saken/ eñ vander
consequencie/ die sy treckt ter verdruc-
kinge der Catholijcker Religien deses
rijcks/eñ heb hem wel doen verstaen eñ
wegẽ/dat dit niet alleen en quã ten ach-
terdeel vandẽ Coninck/mynen meester/
maer oock van synen eyghen/hem oock
met eenen weghe/middel gevende/van
te grijpen aen den voorseyden Iunius/
midts dien de selue was ondersaet/ende
geboren vanden Nederlanden/ In sulc
ker voeghen/ dat hy des anderẽ daechs
van hier track/ om hem te vindẽ in een
vanden huysen der Coninghinne/ ghe-
naemt Monceaulx/ daer thof was/ Eñ
daer wesende/ heeft so vele ghewrocht/
dat de voorschreuen Coninck ende Co
ninginne terstont brieuen afveerdichdẽ
aen den Preuoost van haren huyse/ om
de voorseyde Lutersche Ambassadeurs
binnen deser stadt wesende/gheuangen
te nemen/ende in handen te crijgen alle
daer

t. Hy meynt den Cardinael vã Lorrainen.

ordre om d. Amb: van P. te vangen.

haer brieuen/memorien/papieren/ende instructien. Het welcke oock sonde geexecuteert gheweest zijn / en hadde niet een vanden voorschreuẽ Rade/ in deser stadt zijnde/ gheduerende de swaricheyt dier gherees / ten tijde als de voorseyde Prouoost hen in de gheuanckenisse wilde leyden/ van aduijse gheweest/ dat men de executie soude schorssen / totter tijdt toe / dat noch ander beuel daer op soude comen. Eñ ick wete wel/ dat/ hoe wel men daer na heeft ghearbeydt/ om dese faute te bedeckẽ/ nochtans de voorseyde Ambassadeurs verstaẽ / daer door geleden te hebben sulcken schande/ ende haer meesters sulckẽ iniurie/ dat ick sie/ dat daer door / dese practijcke / diemen broude/ is ghescheurt/ sonder weder geknoopt te connen worden/ te meer/ dat sy hen weder gheuoelen veronghelijckt te zijne/ wt dien/ dat in stede van te beteren de voorschreuen iniurie / sy noch qualijck genoech hebben in desen Houe onthaelt geweest/ alsmen hen audiencie heeft gegeuen/ eñ laten hen duncken/ dat sy niet seer aenghenaem en hebben geweest den voorschreuen Coninck / Coninghinne/ ende dien van haren Rade/ eñ datmen na de voorschreuen audiencie / met hen ghespot heeft: het welcke

niet en can ghecomen dan tot grooten
voordeel vanden handelingē van syne
Ma. ende met-eenen/ meer eñ meer be=
nemen de vrientschappē ende aliancien
der Vrouwe [v] (ghy weet welcke) die
ick meyne te wesen eene van de mee=
ste geueynsde vander werelt / ende hoe
ick langher hier handele/ hoe ick vaster
blijue/ inder opinien (die ick uwer
hoocheyt te meer stonden heb doen ver
staen) dat in haer gheen trouwe/verse=
keringhe/vrientschap/noch resolutie en
is / Ick heb haer te meer stonden ghe=
sproken vander saken / v bekent / daer
syne Ma. aen gheleghen is/ ende haer
wel sterckelijck verthoont de verbinte-
nisse die sy daer toe heeft / ende het by=
standt dat sy ontfanghen heeft in haren
grooten noot/Bouen dien ghebruycke
ick alle daghe alle de middelen die ick
kan bedencken/om de saken te doen co=
men/ na de meyninge van sijnder Ma.
ende uwer hoocheyt/Maer ick en crijge
anders niet dan woordē / ende ben des
noch so luttel versekert / als ten eersten
dage/des niet te min/ heb wel voor my
ghenomen/haer so hardt aen te vallen/
ter eerster audiencie / die ick hebben sal/
dat sy wel sal moeten opentlijck sprekē.
Sy seyndt dickwils by my het cleyn=
swert

[v] Hier meint hy de Coninginne van Vranckrijck.

swert mannekẽ/daer ick uwer hoocheyt somwijlen af geschreuen hebbe/die dickwils in Spaengien is geweest/ten tijde als de Heere van S. Supplice/aldaer Ambassadeur was. Eñ hoewel de voorseyde Vrouwe haer laet duncken dat sy my/door hem/doet gheloonen/ al dat sy wilt/ ende dat sy vele secreten van my wthaelt/so en wil ick nochtãs haer niet te kennen gheuen/dat ick sulcx verstae/ noch van die opinie hen trecken/ maer ter contrarien/ghelate ick my/ van met hem te spreken seer vrijelijck. Ende ick ben ghewaer worden/dat ick daer mede hen somtijden wel goede gheue/die wel te propooste comen/ende dat ick hen meer wthale/dan sy my: ymmers ick sal voordane wel toe siẽ/metter hulpen Gods/ dat sy hen niet en sullen beroemen/ van bedroghen te hebben eenen Spaengiaert. Jck heb dit pacquet ontfanghen door eenen Poste/die van Madrid scheydde/ metten voorseydẽ Heere van S. Supplice/ den welckẽ de voorseyde Vrouwe onlancx hadde gesonden aen syne Ma. dien hy den eersten van deser maent heeft ghelaten te BaJone/ om weder te keeren in Vranckrijcke. Men schrijft my/ datmen hem gegeuen heeft de antwoorde diemen behoorde/
ende

de Kon: van Nr:

Hoofsche treken

ende so ick het aduijs ghegeuen hadde/ dwelck ick my wel versekert houde/dat helpē sal/ende en heeft oock niet so veel nieus vernomen / als hy wel meynde/ ende de hope was vanden ghenen die hem hadden ghesonden. De Hertoghe hadde eenighe daghen te vozen gheseyt/ dat hy my wilde schzijuen/maer om dat de voozseyde Poste/tot synen vertrecke hem sach met allen seer dzoeue/ om des houwelicx wille van synen sone/soo en dozste hy hem daer af niet spzekē. Men en wiste in Spaengien noch niet de doot van Sultan Solyman / ende en twijffele niet / ick en sal een depesche crijghen/soo haest men daer dat sal verstaen hebben/waer dooz ick sal moghen verstaen/ oft op die tijdinghe / eenighe veranderinghe van opinien sal ghecomen wesen/op de particulariteyten bonen gheruert / waer af ick niet laten en sal/terstont te aduerterē uwe hoocheyt/ Van de welcke/etc.

BRIE-

BRIEVEN VAN DEN Prince van Oraengen aen de Regente. N°.8.

ME-vrouwe,

ICk heb ontfaen de brieuen [y] / die uwer hoocheydt belieft heeft te schrijuen aen my / eensamentlijck aen die vanden Rade van mynen Gouuernement/ ende verstaen de meyninge van sijnder Ma. op drij puncten. My oock beuelende / wel expresselijck/ te doene / elck van dien executerē/ in allen den plaetsen van mynen voorschreuen Gouuernemente. Eñ hoe wel/ Me-vrouwe/ men my geen aduijs en heeft gevraecht in sakē van so grooten gewichte eñ consequencien/ Nochtans/ ick/ als een ghetrou dienaer ende vassael van sijnder Ma. ghepoort door eenen goeden ijuer/ begeerende te voldoene der verbintenisse die ic schuldich ben tot mynen state ende eede/ en hebbe niet connen ghelaten/ van mijn goetduncken ende opinie daer op vrij wt te segghen / lieuer verwachtende d'auontuere / van/ als nu ondanck te behalen van myne waerschouwingen ende vertoonin-

y. Dit sijn de generale brieuen, by de Regente wt gesondē dē 18. Decembris, 1565. metter resolutie vā den Coninck, bouen beyde ghevuecht onder N°.2.

tooningen/dan van door mijn stil swijghen ende oochluyckinge/namaels/als het lant daer door soude bedorven ende in onrusten ghestelt wesen/ghelast ende gheblameert te worden voor een ongetrou/onachtsaem ende sorgeloos Gouverneur.

Het Concilium.

Eerst/Aengaende het volvoeren van den Concilie / hoe wel inden beghinsel/ men daer op ghemorret ende qualick te vreden gheweest is / nochtans/ ghemerct/men naderhant daer by ghevoecht heeft sommighe exceptien ende reservatien/ soude ick hopen / dat desen aengaende/luttel swaricheden sal vallẽ. Eñ aengaende het reformeren vanden Priesters / ende anderen gheestelijcken ordinancien/so het niet en zijn sakẽ van mijnder vocatien / ghedraghe my des totten ghenen die des den last hebben/ ende alst van noode sal wesen/sal ick dẽ bevele van syne Ma. ghenoech doen.

reformeren der Priesters.

De Inquisitie.

Ruerende het tweede punct/Inhoudende/dat de Gouverneurs/Raden/eñ andere Officieren souden met alle haer macht/bystaẽ den Inquisiteurs/eñ hen hanthoudẽ inder autoriteyt / die hen na de Godlijcke eñ weerlijcke rechten toe behoort/ende vã der welcker sy tot hier toe gheploghen souden hebben.

Uwe

Uwe hoocheyt mach indachtich wesen/dat de clachten/oppositien/ eñ swaricheden/alomme inden landẽ van herwaertsouer/ghemaect op de instellinge vanden Bisschoppẽ/ alleenlijck wt dier oorsaken zijn toegheeomen / datmen vreesde/dat/onder sulcken decksel/ men sochte inne te brengen eenighe maniere van Inquisitien/Soo grooten haet/afkeer ende walghinghe isser / niet alleen vander werckinghe ende executie/maer oock vanden naem alleen der seluer.

Bouen dien/soo mach uwe hoocheyt weten / ende is condt ende kenlijck der meester menichten der ondersatẽ/ ende goeder inghesetẽn van herwaertsouer/ dat de K. Ma. ende insghelijcx de Ma. van de Coninghinne Marie / den Inwoonderen te meer stondẽ hebben versekert/so mondelinge / als by geschrifte/ dat de selue Inquisitie/in desen Nederlanden niet en soude gebrocht worden/ maer/dat de selue landen souden ghehouden ende gheregeert worden/ gelijck sy van allen ouden tijden te voren gedaen waren gheweest/Ja sijn Co.Ma.selue/ heeft ghelijcke versekeringhe te meer reysen/den ondersaten ghedaen/om hen sulcken achterdencken te benemen.

Voorwaer/ Me-vrouwe/Dese voorschreuen

schreuen versekeringhen ende belofte
hebben ongetwijffelt / de Ondersate
ende andere ingesetene/ verhuedt/end
weerhoud verhouden/van te vallen in eenige ve
anderinghe/ ẽ dat niet vele lieden va
eeren/ende van machte/ haer goeden e
verronden hebben verthiert / noch sy ghesocht an=
dere plaetsen / daer sy mochten vrij le=
uen/sonder vreese van eenighe Inquisi-
tie. waer door oock by consequencie by
een ghehouden ende bewaert is/ de ru=
1, 2, 3, 4 ste/eendrachticheyt / handel van coop=
manschap/ ende het opbrengen vanden
penningen/ behoeft hebbende tot onder
houdt vander oorloghen / Daer ander=
sins/het lant ghebloot wesende/van in-
woonderen/vassalen/ende gelde/ soude
ghewordden zijn tot eenen roof/den ge=
nen / die daer de handt hadden willen
aen slaen.

De Placcaten.

Aengaende den derdẽ puncte/by den welcken syne Ma. wilt/ende wterlijck ordonneert/dat de Placcaten/ghemaect so wel by den Keyser/ als syne Ma. in allen haren punctẽ ende articulen worden onderhouden / achtervolcht/ ende gheexecuteert in aller straffichevt / ende sonder eenige moderatie / oft oochluyckinghe.

Me-vrouwe/ dit punct / dunckt my
oock

oock seer hardt te wesen / wt dien / dat der Placcaten vele eñ verscheyden zijn / ende oock eertijden somwijlen versoet / ende niet altijt ghevolcht in het wterste rigueur / Ja oock ten tijde / als de generale miserie niet soo scherp en was / als die nv wel is / noch oock ons volc / door verweckinghen ende practijcken van onsen ghebueren / niet so gheneghen tot nieuwicheden. Ende van als-nv te willen meerder strafficheypt te wercke stellen / ende met meerdere vehemencien / al tsessens te willen hernemen de voorseyde Inquisitie / ende voortvaren in alder hardicheypt metten executien. Jck en can / Me-vrouwe / niet begrijpen / dat sijn Ma. daer by yet anders en sal connẽ gheuorderen / noch gewinnen / dan haer seluen te stellen in pijne / ende sijn landt in onruste / ende te verliesen de herten van synen goeden ondersatẽ / makende elcken een achterdencken / dat syne Ma. soude willen comen ende handelen op eenen anderẽ voet / dan hy altijt beloeft ende bethoont heeft ghehadt / ende stellende de landen in hazart / van te vallen in handen van onsen gebueren / so wel door het groot volck datter vertrecken sal wten landen / als door het cleyn betrouwen / datmen sal hebben vanden

M ghenen

1. 2, 3.

ghenen dier sullen blijuen / ende dat al sonder eenighe voorderinghe oft betersnisse vander Religien.

Ick wil hier achterlaten/ het verhael van veel andere inconueniente/ om der cortheyt wille / wel wetende / dat syne Ma. ende uwe hoocheyt/ daer af eertijden te meer stonden/ int lange gewaerschouwet zijn/ Bouen dien/ so dunct my oock (sprekende onder correctie) den tijt als nu seer onbequaem / om te rueren de sinnen ende herssenen des volcx/ dat alreede / niet dan te vele ontstelt ende verbittert en is/ door de teghenwoordighe dierte ende ghebreck vanden coren. Ende na mijn duncke/ waert beter dat die saken werden verhouden/ ende wtghestelt totter coemste toe van sijnder Ma. diemen seyt/ dat gereetschap maect om herwaerts ouer te comen / en wilde wel/ dat sijnder Ma. beliefde/ hem daer toe te haesten / op dat in sijn presencie/ sulcken orden daer in gestelt werde/ als hy soude oorboorlijck vinden/ voor den dienst van Godt ende van syne Ma. mitsgaders tot ruste ende voorspoet va syne lande en ondersate van herwaerts ouere/ wat soude daer onruste valle/ de remedie soude gereeder wesen/ in sijnre Ma. tegenwoordicheyt/ dan andersins.

Niet

Niet te min/soo verre syne Ma. ende uwe hoocheyt daer by blijuen/ende van nv af willen/datmen so doe/eñ de voorseyde puncten alle gader achtervolghe/ midts dien / ick claerlijck ende voor de hant mercke/dat die/als nv/niet en connen te wercke ghestelt worden / sonder het lant te stellen in grooter vreese van gantschelijck bedoruen te wordẽ/ waer op mogelick syne Ma. acht soude slaen/ waer die hier / So soude ick liuer hebben/ soo verre men de sake tot dier tijt toe niet en wil wtstellen/ maer van nv af metter voorseyder Inquisitien ende executien voort varen / dat syne Ma. in mijn plaetse yemanden anders stelde/ die de ghenegentheden des volcx beter conde begrijpen / ende bequamer ware dan ick/om het selue in rusten ende stilicheyt/te houden/ dan van te vallen in eenige opsprake/daer mede Ick ende de Myne/ namaels mochten gheblameert worden/so verre inden landen/ staende onder mijn gouuernement/geduerende mynen last/eenighe onrusten oft inconuenienten toequamen.

Ende moghen hen/so wel syne Ma. als uwe hoocheyt / wel versekert houden/dat ick het ghene des voorseydt is/ niet en segge/om niet te willen na-vol-

ghen sijn beuelen / oft te leuen anders
dan een goet Christen / ghelijck mijn
voorgaende wercken des goede ghe-
tuygheniſſe connen gheuen / so ick oock
hope / dat syn Maiesteyt by experiencie /
sal hebben beuonden / dat ick om sijns
Maiesteyts dienst / noyt lijf noch goet
ghespaert en hebbe / daer inne ick oock
begeere volstandich te blijuen / so lange
ick leue. Bouen dien / so verre de saken
vanden lande niet wel effen en gingen /
ick soude gheraken te moeten bystellen
bouen de verbinteniſſe die ick schuldich
ben syne Ma. eñ den Lande / niet alleen
alle het gene dat ick in de werelt hebbe /
maer oock mynen persoon / met wijf eñ
kinderen / die oock de naturere selfs ons
gebiedt gade te slaen / ende te bewaren.

Uwer hoocheyt sal belieuen op het
ghene des verhaelt is / acht te nemen / na
haer voorsichtighe ende ghewoonlijcke
wijsheyt / ende dese myne vertooninge /
int goede te nemen / als comende van
eenen die daer spreect wt eenen vyeri-
ghen treck ende affectie / die hy heeft / ten
dienste van syne Ma. ende om te ver-
hueden alle inconueniente͂ / des ick God
te getuyge neme / den welcken ick bidde
(eerst mijn ootmoedighe ghebiedeniſſe /
inder goeder gracie͂ van uwer hoocheyt
ghedacn

ghedaen hebbende) der seluer te willen gunnen/ in ghesontheyt/ een goet salich leuen. Wt Bruessel den xxiiij. dach van Januario 1565 [z]. styl van Brabant.

z. Is 1566. na den styl van den Rijcke.

ANDTWOORDT VAN DE Regente op de voorgaende brieuen van den Prince. N°. 8.

MYN lieue Neue/ Ick heb ontfaen twee uwe brieuẽ/ vanden xvi. deser Maent/ by d'een van den welcken/ ghy excuseert v coemste herwaerts/ so ick v ghebeden hadde/ eñ by dandere/ my vermaent de vertooninghen/ die ghy my anderen tijden hebt ghedaen/ van de inconuenienten dier te beureesen waren/ aengaende den dry puncten/ die de Coninc mijn Heere hadde beuolen/ dier ick seer wel gedachtich ben/ Ende is sedert dien tijt (na dat ick geinformeert ben) de verbitteringhe ende morringhe des volcx int generael soo grootelick ghewassen/ dat door verscheydẽ waerschouwingen my comende van daghe te daghe van goeden plaetsen/ men my te kennen geeft/ dat deselue incõuenientẽ zijn seer

apparẽt/ende voor de dore/ om hen seer haest te toonen/ eñ laten sien/ het welcke heeft geraden/ ende nootlick doen vinden/ te roepen alhier de Gouuerneurs/ so ick ghedaen hebbe teghen en Maendaghe ofte Dijnsdaghe naestcomende/ ten langsten/ om met hulpe van hen/ te raetslaghen/ op het ghene dat soude mogen dienen/ om de selue inconuenienten te verhueden/ tot vorderinghe vanden dienst vã syne Ma. ruste ende stillicheyt des landts/ ende versekeringe der vassallen/ ondersaten ende inwoonderen desselfs. Eñ na dat ick kenne uwe goethertichheyt eñ ijuer/ ten saken/ dienende ten dienste van syne Ma. ende vã desen landẽ/ so houde ick my voor versekert/ dat ghy in gheenen gebreke en sult wesen/ (alle andere saken ter zijden eñ wtstellende) van v hier te vinden ten seluẽ tijde/ het welcke ick v/ mijn goede Neue/ seer hertelijck by desen brieue (dien ick daerom alleen by eenen expressen aen v seynde) ben biddende/ ende Godt almachtich/ dat hy v gheue het ghene ghy meest begheert. Wt Bruessel den xix. dach van Meerte 1565 [a]. Onder stont gheteeckent/ Margarita/ eñ noch/ Berty. Ende het opschrift was/ Aen mynen goeden Neue/ den Prince van Orangen/

a. Is 1566. na den ghemeynen styl.

Orangen/ Graue van Nassou/ Ridder vander Orde/ Gouuerneur des Graefschaps van Bourgoengnen/ ende vanden Landen van Hollant/ Zeelant ende Utrecht.

EXTRACTEN VAN SOMMIGHE PVNCTEN ende Artijckelen, genomẽ wt sommige Placcaten ende Ordinancien, ghemaeckt ende vercondicht inden Nederlanden, op het stuck van de Religie ende ghelooue.

N°.9.

Alle dese Placcaten tegen der Religien, zijn te vinden byeen, int boec ghedruckt te Gendt, daer alle de ordinanciẽ ende Mandementen vanden Nederlandẽ, in vergadert zijn.

Ende eerst wt den Placcate

ende generalen Mandamente, gemaeckt ende geordonneert by den Keyser Kaerle, den 22. van September, Inden Iare 1540. Het welcke vercondicht is gheworden na dien te voren, inden Iare 1531. een ander (ooc so hardt) ghestatueert was gheweest.

So ist dat wy tselue aensiende/ begeerẽde met alle onser macht te extirperen/ aboleren ẽn verniele̋ de voorschreuẽ verdoemde ende reprobeerde seckten/ ende Heresien/ ende dwalinghen/ ẽn Heresien/ ende onse ondersatẽ onderhouden inde vreese Gods

se Gods almachtich / inde warachtighe onderhoudenisse van onsen voorschreuen heylighen Kersten gheloove / ende inder gehoorsaemheyt van onser moeder der heyliger Kercke / wy by groote ende rype deliberatie van Rade / ende by aduyse van onse seer lieue ende seer beminde Sustere vrouwe Marie / Coninginne douagiere vā Hongrien/ van Bohemen/ etc. Regente ende Gouuernante in onse voorschreuen landen/ van herwaerts-ouer/ ende daer op oock ghehadt het aduys vā onse principale Raden/ hebben wt onsen eygenen wille eñ sekere wetentheyt/ gheordonneert ende gestatueert/ ordonneren ende statueren voor edict/ ende eewige wet/ tghene dat hier na volcht:

Inden eersten/ dat niemant van wat state ende condicie hy zy/ niet en sal moghen onder hem hebben/ vercoopen/ geuen/ dragen/ noch lesen/ preken/ instrueren/ sustineren ende deffenderen / communiceren/ oft disputerē / heymelijcken oft openbaerlijcken/ van de leeringhen/ Schriftueren/ ende boeckē/ die gemaect hebben oft souden mogen maken/ Marten Luther / Jan wiclef / Jan Huss/ Marcilius de Padua / Ecolampadius/ Ulricus Zwinglius / Philippus Melan-

lanthon/ Franciſcus Lamberti/ Johannes Pomeranus / Otto Brunſſi/ Juſtus Jonas/ Johannes Puperi eñ Gorchianus oft andere aucteurẽ van henlieden ſecte/ oft van andere heretijcke of dwalende ſecte/ gereprobeert vander Kercke / Noch oock de leeringhen van hare adherenten/ fauteuren/ ende complicen/ noch oock de nieuwe Teſtamenten geprint by Adriaen van Bergen/ Chriſtophel van Remunde/ eñ Johannes Zell/ Phraſes ſcripturæ diuinæ, Interpretatio nominum Caldęorum, Epitome topographica Vadiani, Paralipomena rerum memorabilium, Hiſtoria de Germanorum origine, Commentaria in Pithagoræ poëma, Commentaria in Phyſicam Ariſtotelis per Walcurionẽ, Eobani Heſſi opera, Dominicæ precationes Griphij, Methodus in præcipuos ſcripturæ diuinæ locos, Eraſmi Sarcerij Catechiſmus, Scholia eiuſdem in Euangelia, ſecundum Matthæum, Marcum, & Lucam, Poſtilla eiuſdem in Euangelia Dominicalia, per totum annum, Item, de ratione diſcendæ Theologiæ, De inſtituenda vita, & moribus corrigendis, Pareneſis Chriſtophori Hegendorphini, Eiuſdem Chriſtiana inſtitutio ſtudioſæ iuuentutis, cũ expoſitione Orationis Dominicæ Philippi Melanchthonis, Epitome Chronicarum weſende in Latijn ende in Duytſch/ Annotationes Sebaſtiani Munſteri in Euangelium ſecundum Matthæum. Ende de ſpelen die

Verbodene Boecken.

cortelinghen ghespeelt zijn gheweest in onse stadt van Ghent/ by de negenthien camerē/ opt Refereyn: Twelck den steruenden mēsche, de meestē troost is. Noch insghelijcx eenighe andere boecken die sedert achthien Jaren herwaerts ghescreuen oft gheprint zijn gheweest sonder declaratie vanden Printers/ Schrijuers/ tijt oft plaetse. Noch ooc het nieuwe Testamēt/ die Euangelien/ Epistelen/ prophecien/ oft andere boecxkens in walsche oft Vlaemsche talen/ hebbende prefacien oft prologē/ apostylen oft glosen smakende dwalachtighe leeringen/ repugnerende oft contrarierende onsen heyligen Gheloone/ de Sacramenten/ oft Gods ende der Kercken gheboden. Noch desghelijcken schilderen oft doen schilderen oft betreckē/ te houden/ hebben/ oft bewaren/ eenige beelden/ pourtractuerē oft schandeleuse figueren vander maget Maria/ oft vanden heylighen byder Kercken gecanoniseert/ oft te breken/ casserē/ ende wtdoen de beelden die thaerder eere ende ghedenckenisse ghemaeckt zijn oft gemaect sullen worden. Ende so verre yemant de voorschreuen boecken oft schilderijen onder hem hebbe/ dat hy die terstont verberne.

Op de pene in dien yemandt beuonden

den worde gecontrauenieert te hebbene
eenige vandē poincten bouen verclaert/
gheexecuteert te worden: te wetene/de
Mans byden sweerde/ eñ de Vrouwen
byden putte/so verre sy-lieden haer-lie=
der dwalinghen niet sustineren oft de=
fenderen en willen / ende in dien sy in
hare dwalinghen oft heresien persiste=
ren/soo sullen sy gheexecuteert worden
by den viere / eñ in allen geuallen haer-
lieder goeden verclaert geconfisqueert/
tot onsen profijte.

speciale Straffe.

Willende ende verclarende / dat van=
den dage dat die voornoemde heretijc=
ken sullen geuallen wesen in hare dwa=
lingen/sullē wesen inhabil om te dispo=
neren van haerlieden goeden / ende dat
alle alienatien/ giftē/cessien/vercoopin=
gen/oft opdrachten/ Testamenten/ende
uterste wille by henlieden ghemaect/
sedert den voornoemden daghe / sullen
wesen nul ende van onweerden.

mogen niet disponeren.

Daer en bouen ordonneren ende sta=
tueren wy voor ghebodt/ ende eewighe
wet/als bouē/dat niemant hem en ver-
uordere/ te houden / oft toelaten in sijn
huys/oft andersins/cōuenticlen oft ver=
gaderingen/ noch te communiceren/oft
disputeren vander heyliger Schriftue=
re/sonderlinghe in sware ende twijffe=

Conventicule

lijcke

lijcke materie / oft anderē de voorschreuen heylighe Schriftuere te lesen noch preken/ sy en waren Theologiens ghe-approbeert by eenige famuese Vniuersiteyt/ oft andere daer toe geadmitteert by de ordinarissen vander plaetsen / op de pene voorschreuen.

niet te drucken.

Dat niemandt hem en veruordere te printen/oft doen printen/ oft andersins te publiceren eenigen boeck / sprekende oft mencie makende vander heyligher Schriftuere / oft eenichsins aengaende onsen heyligen Geloone / ende die constitucien vander Kercke / ten zy dat de selne eerst geuisiteert zy byden Ordinaris vander plaetsen / Eñ van ons vercreghen brieuen van Octroy ende permissie om die te printene/ opte selue pene als bouen.

niet te herbergen

Ordonneren ende statuerē oock / dat niemant / van wat state oft condicie hy zy/hem en veruordere te herbergē/ ontfanghen/tracteren / oft fauoriseren eenighe heretijcken oft Herdoopers / Ende dat alle de ghene diese geherbercht/ontfanghen/getrackteert / oft gefauoriseert hebben/kennende die sulcke te wesen/de selue denoncieren ende aenbrengen den Officier vander plaetsen / soo verre die ghepreuilegeert zy/ in geualle niet/ den prin-

principael Officier vander naester goeder stadt van haerlieder residencie/opte pene ghecorrigeert te worden als heretijcken.

Ende begheerende te comen totter † kennisse van de voorschreuen heresien/ d'walingen/ ende abusen: wy ordonneren dat de accuseerders ende denunciateurs (so verre behoorlijckē blijcke van premie. de mesusen/ ende dat de gheaccuseerden verwonnen worden/) sullen hebben de helft vande goedē vande voorschreuen ghedenuncieerde oft gheaccuseerde/soo verre de selue niet meer en bedraghen dan hondert ponden grooten Vlaems eens/ maer in dien de voorschreuen excedeerden de voorschreuen somme voor eens/ in sulcken gevalle sullen sy lieden alleen hebben den thiensten penninck van tghene dat de voorschreuē goeden excederen sullen/ de costen ende mysen van Justicie eerst ende al voren ghedefalqueert.

Ende ten eynde dat onse Rechteren † * ende Officieren die de voorschreuen heretijcken ende Herdoopers ghcapprehendeert sullen hebben/ onder schijn dat de penen souden mogen schijnen groot ende hert te wesen/ende ghestelt alleene tot vreese vanden delincquanten/ gheen occa-

occasie en hebbẽ/ met hen/ hare compli-
cen ende fauteuren/ te dissimuleren/ of
die te straffen min dan sy liedẽ verdient
hebben/ soo dickwils hier voortijts be-
vonden is/ ghedaen geweest te hebben.
Wy willen ende ordonneren/dat de ge-
ne die teghens dese onse ordonnancie
1. ghecontrauenieert sullen hebben / hou-
2. dende / printende / vercoopende/ distri-
3. buerende / oft publicerende heretijcke
4. oft schandeleuse boecken / Schrifturen
oft schilderijen/ oft anders ghecontra-
uenieert teghens de poincten bouẽ ver-
claert/oft eenighe vande selue/ Indiffe-
rentelijck ghepunicert / ghecorrigeert/
ende gestraft sullen worden byde penen
Interdictie bouẽ verclaert. Verbiedende allen on-
sen Rechteren/Officierẽ/ende Justicie-
ren te altereren/ modererẽ oft verande-
ren de voorschreuen penen in geender-
hande manierẽ dat het zy/ Maer naeck-
telijcken/ na dien dat hen ghebleken sal
wesen vande voorschreuen contrauen-
cie/ declareren de voorschreuen penen/
nauolgende dese teghenwoordighe or-
donnancie / opte pene van gheprineert
te worden van haerlieder staten ende
officien / ende verclaert inhabil nym-
mermeer te mogen hebben officie / ende
daer en bouen noch arbitralijck ghecor-
rigeert:

ficeert: Ordonnerẽde allen onsen Officieren/ Ons/ oft onser voornoemder Suster de Coninginne/ te aduerteren/ wanneer onse Rechteren/ oft Schepenen/oft andere/kennisse hebbende vande voorschreuen delincquanten/swaricheyt maken sullen/ onse voorschreuen ordonnantien te achteruolghen ende te apposeren de voorschreuen penen/ om teghens henlieden te doen procederen totter voorschreuen penen.

Bouen dien ordonneren wy/ dat in dien yemant zy/ die plaetse weet/ daer eenige vande voorschreuẽ heretijckẽ oft Herdoopers/ hen houden verborghen/ die sal gehouden wesen dat te verclaren den Officier vander plaetsen/opte pene van ghehouden te wesen voor fauteur/ ontfangher/ ende adhererende aen de Heresie/ daer af die verborghen persoon besmet sal wesen/ ende ghecorrigeert te worden met ghelijcke pene/als de verborghen persoone wesen soude/ in dien hy gheapprehendeert ware.

Ende want hier voortijts/ soo wanneer eenighe vande voorschreuen heretijcke oft Herdoopers/gheaccuseert ende ghedaecht wesende/ hen hebben wtlandich ghemaeckt/zijn ghe vloden/ oft hen houden verborghen/ men niet en

heeft

Boete.

† Fugative &

heeft moghen teghens henlieden pꝛo-
cederen tot behooꝛlijcke punicie / maer
alleene tot banniſſemente. Ende we-
tende dat haerlieder complicen ende ad-
herenten doot zijn oft gheexecuteert / in
ſulcker wijs dat den Officier niet mo-
ghelijck weſen en ſoude ſouffiſantelijck
tegens henlieden te pꝛoeuen / dat ſy lie-
den herdoopt oft heretijcke waren / en-
de onder deſen ſchijn ende betrouwen /
hen daghelijcks veruoꝛderen ſupplica-
tie te pꝛeſenteren / om mandement van
purge oft ander pꝛouiſie van Juſticie te
verweruen / dwelck occaſie gheeft van
verachteringhe van Juſticie / ende den
vooꝛſchꝛeuẽ heretijcken ende Herdoo-
pers ſtouticheyt wederom te comen / eñ
te ſpꝛeyen haerlieden dwalinghen ende
valſche leeringen in onſe vooꝛſchꝛeuen
Landen / tot grooten perijcule / ſchan-
dale / eñ achterdeele van onſe vooꝛſchꝛe-
uen Landen ende onderſaten: willende
daer toe verſien. Wy verbiedẽ den hoof-
den van onſe ſouueraine houen ende
Pꝛeſidenten van onſe pꝛouinciale Ra-
den / den vooꝛnoemden ſuſpecten oft ge-
accuſeerden vande vooꝛſchꝛeuen Here-
ſie ende Herdooperije / die eens gheroe-
pen weſende in Juſticie niet gecompa-
reert en zijn: Maer dooꝛ contumacie
hen

6) Suspecte. beschuldigde

hen sullen hebben laten bannen / te accorderen/doen segelen/ oft gheuen eenige prouisie van Justicie/ om hen te stellen in purge oft andersins / om te conuerseren in onse voorschreuen Landen. Maer declareren dat sulcke fugitiue eñ ghebannen persoonen sullen ghehouden worden voor verwonnen/ende dat teghens henlieden geprocedeert sal wesen/nauolgende de voorschreuẽ penen.

Verbieden voorts eenen yegelijcken van wat state oft condicie hy zy/opte pene te wesen ghehouden voor fauteur vande heretijcken / ons oft onse Raden macht hebbends gracie te gheuen / requeste te presenteren voor de voorschreuen fugitiuen/ ballinghen/ oft Herdoopers/noch andere besmet/oft die besmet hebben gheweest / vande voorschreuen gereprobeerde secten/om gracie te hebben van haerlieden mesusen/dwalingen ende heresiẽ/ de welcke wy niet en willen gheaccordeert te worden/opte pene te wesen eewelijcken ghehouden inhabil om te moghen houden oft exerceren officie in onse voorschreuen Landen/ ende daer en bouen arbitralijck ghecorrigeert. Desgelijcken allen Aduocaten/ Procureurs/Clercken/ Practicienen eñ Sollicitteerders/ te maken/schrijuen oft

† pene die gratieren.

presenteren sulcke requesten op ghelijcke pene.

† Alle welcke poincten ende articulen wy willen ende ordonneren onuerbrekelijck t'eewigen dagen/ als voren/ onderhouden ende gheobserueert te worden naer haer forme eñ inhouden. Ende ten eynde dat een yeghelijcken daer af gheaduerteert worde/ dat ghy terstondt ende sonder vertreck/ die doet publiceren ouer al onse Landẽ van herwaertsouer/ daermen ghewoonlijck is wtroepinghe ende publicatie te doen / Procederende / ende doende procederẽ tegens d'ouertreders ende onghehoorsamen / by strenge executie vande penen bouen verclaert/ sonder eenighe gracie/ simulacie/ oft verdrach/ Niet tegenstaende oppositie oft appellatie gedaẽ oft te doen/ noch oock eenighe preuilegien / ordonnancien/ statuten/ gewoonten/ oft vsantien ter contrarien. De welcke wy niet en willen/ noch verstaẽ desen aengaende / plaetse behooren te hebben. Maer hebben totten seluẽ/ wt onse sekere wetentheyt / auctoriteyt/ ende volle macht/ gederogueert ende derogueren by dese.

Strenge executie

† Des voorschreuẽ is/ te doene met datter aencleeft : Gheuen wy v onse Officieren / Rechteren/ ende wethouderen/

Bevel.

dien

dien dat aengaen sal / volcomen macht/ autoriteyt/ ende sonderling beuel. Beuelen ende ordonneren eenen yegelijcken/ dat sy v eñ hen/ tselue doende/ ernstelijck verstaen ende obedieren / want ons alsoo ghelieft.

'Ten tweeden, wten Placcate, ende eewighen Mandemente, gheordineert ende wtgegaen den naestlesten Aprilis, 1550. na dien te voren inden Iare, 1544. ende 1546. oock wel straffe ghemaeckt waren gheweest. N°.9.

EERST dat niemandt van wat state ende conditie hy zy/ en sal moghen printen / schrijuen/ wtschrijuē/ copieren/ noch/ sijns wetens/ onder hem hebben / ontfanghen/ draghen/ bewaren/ receleren/ verswijgen/ noch onder hem houden/ vercoopen/ coopen/ geuen/ distribuerē/ saeyen/ oft laten vallen/ in Kercken/ straten/ oft andere plaetsen/ eenighe boecken oft schriften/ gemaeckt by Marten Luther/ Joannes Ecolampadius / Ulricus Zwinglius / Martinus Bucerus / Joannes Caluinus/ oft andere Ketters ende aucteurs van hen secten / oft van andere quade eñ valsche drückers.

ſecten / gherepꝛobeert byder heyligher Kercken/ofte hen aenhengerē/ faulteuren ende complicen / dolende buytē onſen voorſchꝛeuen heylighen Kerſten geloone / bꝛeeder gheſpecificeert in ſekere declaratie ende verclaringhe hier by gevuecht: [a] Dooꝛ onſen beuele van nieus ghedaen byden Rectooꝛ / eñ die vander Uniuerſiteyt van onſer ſtadt van Loeuene ghedateert vanden 26. dach van Meerte leſt leden. welcke declaratie wy gheauctoꝛiſeert hebben/ ende auctoꝛiſeren: willende ende oꝛdinerende / dat de ſelue naghevolcht / onderhouden/ ende ghepubliceert woꝛde / mit deſen onſen teghenwoordighen bꝛieue : Noch oock eenighe andere boecken die ſedert 30. Jaren herwaerts gheſchꝛeuen ofte gepꝛint zijn geweeſt/ofte hiernamaels geſchꝛeuen oft gepꝛint ſullen woꝛden/ſonder declaratie vanden aucteurs / pꝛinters/tijt/ofte plaetſe.

a. In de ſelue ſtaen verboden by na alle de Bybels ende nieuwe Teſtamenten andere dan Latijnſche, eñ oock een ontallijcke menichte van boecken, ende onder andere oock de boecken van
1 Melanthon.
2 Carlſtadt.
3 Coruinus.
4 Sarcerius.
5 Lamberti.
6 Bullinger.
7 Agryppa.
8 VVijclef.
9 Hus.
10 Pomeranus.
11 Pupperus.
12 Ionas.
13 Brentius.
14 Spangēberg.
15 Riuius.
16 Epinus.
17 Martyr.
18 Vrbanus.
19 Muſculus.
20 Bucerus.

†† Noch te ſchilderē/oft doen ſchilderen/vercoopen/ oft te coope ſtellen/hebben/houden/bewarē/ oft behoudē/eenighe beelden/ſchilderijen/oft ſchandelijcke figueren vander maget Maria / oft vanden heyligen ghecanoniſeert byder heyligher Kercken/ ofte vanden gheeſtlijcken ſtate/Te bꝛeken/ caſſeren/eñ wt=

doen

doen de beeldē ende schilderijen / die ter eeren oft ghedenckenissen van dien gemaeckt sullen zijn.

Noch in syne huysen oft andersins te ††
houden / oft ghedooghen ghehouden te wordene eenige secrete conuenticlen oft onbehoorlijcke vergaderinghen / noch oock hem inde selue vindē / Inde welcke de voorschreuē Ketters ende verleyders secretelijcken eñ heymelijcken hen dwalingen saeyen/ende leeren/herdoopen/ eñ diueersche conspiratien teghens der heyligher Kercken / ende den ghemeynen weluaren doende zijn.

Insgelijcks verbieden wy allen leecken persoonen ende andere / te communiceren ende disputeren vander heyligher Schriftueren int openbare oft int secrete/sonderlinghe in twijffelachtighe ende sware materien/Ofte anderē voor te lesen ende leeren de heylighe Schriftuere/Ten zy datse Theologienen/ende inder Godheyt gheleert waren/ gheapprobeert by eenige vermaerde Vniuersiteyt/Oft andere daer toe byde ordinarisen vāder plaetsen geadmittert. Noch oock te preken/deffenderē/ seggen/ende sustineren / int openbare oft int secrete/ eenighe leeringhen vanden voornoemde aucteurē/ Opte pene in dien yemant

beuonden ware ghecontrauenieert oft gedaen te hebben tegens eenige vande puncten bouen verclaert/ gepunieert te zyne als seditieuse persoonen/ende perturbateurs van onsen staet ende der gemeyne weluaert/ ende voor sulcke gheexecuteert: Te weten/de Mans metten sweerde/ende de Vrouwen ghedoluen/ soo verre sy hare dwalingē niet en willen sustineren oft defenderen. Ende in dien sy in hare dwalingen/opinien/ofte ketterijen persisteren/ gheexecuteert te wordene metten viere. Ende in allen gheuallen alle haerlieder goet verclaert gheconfisqueert / ende verbuert t'onsen proffijte. Verclarende / dat sy sedert den dach datse teghens onse ordinancie/statuyt/ende verbodt/ ghedaen sullen hebben / oft inde voorschreuen dwalinghen gheuallen zijn/sullen inhabil wesen van hare goeden te moghen disponeren. Eñ sullen alle alienatien / ghiften / cessien/ vercoopingē/transporten / oft opdrachten/Testamenten/ende wtersten wille/ by hen ghedaen ende ghemaeckt sedert den voorschreuē dach/ nul machteloos/ ende van onweerden zijn.

Ordineren voorts ende verbieden/ Dat niemant van wat state oft conditie hy zy/ hem en veruoordere te herbergē/

logeren/

logeren / noch in sijn huys te ontfangẽ/ tracteren / furnieren / noch administre-ren eenighe victaillien / cleederen / oft ghelt / met synen goeden by te stane oft andersins/ sijns wetens / te fauoriseren eenighe die gehouden oft gesuspecteert is gheweest Ketter te zyne. Ende dat alle de ghene die de selue herberghen/ logeren/ ontfanghen / oft tracteren sullen(wetende de selue sulcks zijnde) ghehouden worden die te denunceren ende aen te brengen den Inquisiteur oft den Officier vander plecken / soo verre de selue gheprenilegeert zy: In gheualle neen / aenden principalen Officier vander naeste goede stadt van hen residencie/ Opte pene/ indien sy des in gebreke waren/ ghepunieert te worden als fauteurs vanden voorschreuen Ketters.

Item/ wy willen/ ordineren/ ende statueren/ Dat niemãt van wat state/ qualiteyt / oft condicie hy zy / en sal gheadmitteert noch ontfanghen worden / in stadt/ noch in dorpe vanden landen van herwaertſ-ouere/ om aldaer te woonen/ Ten zy dat hy brenghe certificatie van sijnder conuersatien vanden Prochiaen vander plecken van syne leste woonstede. welcke certificatie hy ghehouden sal wesen te exhiberen ende ouerleueren in

handen vandẽ principalen Officier van der stadt ofte dorpe / daer hy sal willen woonen / Opte pene / dat de ghene die alsulcke certificatie niet brengen en sullen / niet geadmitteert en sullen worden aldaer te woonen / Maer salmen de selue houden voor suspect. Ende wy belasten den Officieren / hen neerstelijcken teghens de selue te informeren / ende daer inne te procederen soot behooren sal / Sonder dat onsen voornoemdẽ Officieren ofte den particulieren Heeren ende hen Officieren / gheoorloeft wesen sal / sulcken persoonen eenich gheleyde oft saulfconduyt te verleenen.

Item / willen oock / dat alle onse Justicieren / Officieren / ende Rechteren / eñ die van onsen vassallen ende ondersaten / temporele Heeren ende hooge Justicierẽ / op de verbeurte van haer voorseyde officien / Jurisdictien / ende hooge Justicien / oft andere arbitrale pene / na ghelegentheyt vander saken / gehouden sullen worden neerstelijcken te ondersoecken / ende te procederen / oft by haer Officieren doen procederen / ter Inquisitie eñ verificatie vãder materie voorschreuen / teghens alle persoonen / van wat qualiteyt oft conditie sy zijn / sonderlinghe int ghene dat concerneert de

contrauentie van onse voorschreuē or-
donnancie/ende in saken tot haerlieder
kennissen behoorende / ende depende-
rende van haerlieder weerlijcke eñ tem
porele iurisdictie / Ende dat sy voorts
ter requisitie ende versoecke vanden
Inquisiteurs vant gheloone/ ende van
den Ordinarise Rechters vanden Bis-
schoppen (begheerende tsamen oft by
concurrencie voor so veel alst aengaet
het geestelijck crime van heresie tegens
yemant te procederen) hen doen ende
gheuen alle hulpe/fauenr/bystant/ ende
assistencie totter executie ende volbren-
ghen van haren laste. Ende voorts int
vanghen/apprehenderen/ende detencie
vanden ghenen die sy besmet ende ghe-
infecteert beuinden sullen / navolgende
de instructie die de voorschreuē Inqui-
siteurs van ons hebben/ende de Man-
dementē die wy hen te dien eynde heb-
ben doen gheuen:den welcken Officie-
ren/Rechteren ende vassalen/ wy ordi-
neren/de voorschreuē assistencie te doe-
ne/sonder eenich wtstel/oft belet/onder
het decksel van eenighe litispendencie/
preuencie / oft eenighe andere oorsake/
Op de pene van arbitralijcken ghecor-
rigeert te wordene / Beuelende onsen
Procureurs generaels / ende haer sub-
 stituyten/

stituyten/ te proccderen tegens den negligenten/ende conclusien nemen/ Ten fijne van priuatie van hare staten ende officien/ende commise van hare iurisdictien/ende andere penen/ sulcx als sy na gheleghentheyt vander saken beuinden sullen behoorende.

Item/dat alle de gene die weten ofte kennen sullen eenighe met ketteryen besmet zijnde/sullen ghehouden wesen/ ter stont ende sonder vertreck/ die te denunceren/aenbringhen/ verclaren/eñ te kennen geuen den Inquisiteurs oft Officiers vandẽ Bisschoppen. Ende in haer afwesen den Pastooren ende Prochianen vanden Parochykercken/ Om haerlieder Ouersten daer af te aduerteren. Insghelijcx/indien yemant beuonden ware/gedaen te hebben teghen onse ordonnancien ende verboden/ hem bethoonende gheinfecteert / oft faulteur vanden Ketters te zijne / Oft doende eenighe acte teghens deselue onse ordonnancien/ende verboden/sonderlinghe tenderende tot schandalizatie / beroerte van volcke/oft seditie:dat de gene die de selue weten ende kennen sullen/ghehouden sullen wesen daer af ter stont te aduerteren onsen Procureurs/ oft hare substituten ende ghecommitteerde/

teerde/oft den Officiers vander plaetse daer alsulcke besmette / faulteurs/ ofte misdadighe woonen sullen. Ende desghelijcx sullen gehouden wesen (indien sy de plaetse weten daer eenighe van sulcke Ketters hen houden ende vergaen) die te verclaren den Officier van der seluer plaetsen/ Op de pene van gehouden te worden (so voorschreuen is) voor faulteurs/onthaelders/ ende aenhengheren vander ketteryen/ Ende gepuniceert te wordene metter seluer penen/als de ketter oft misdadighe wesen soude / indien hy aenghetast ende ghevanghen ware.

Inden seluen Mandamente zijn oock (onder andere) begrepen eñ verhaelt, de woorden ende Inhouden vanden seuen puncten ende articulen van den voorgaenden Placcate, voor int beghinsel gheteeckent met een cruys. † †

Ten

N°.9. Ten derden, van de ordinancie ende Placcaet voor altijdt ende int generael ghemaect, ende alom vercondicht, van date den xxv.September.1550. vernieut ende beuesticht by de Co.Ma. inden Iaren 1556. 1560.1564.&c.

INsgelijcx verbieden wy allen leecken persoonẽ ende andere/ te communiceren ende disputeren vander heyliger schriftueren int openbare oft int secrete / sonderlinge in twijffelachtighe ende swarе materien/ Ofte anderen te lesen/ leeren/ wtlegghen/ ende interpreteren die heylige schriftuere/ Ten zy datse Theologienẽ/ ende inder Godheyt / oft gheestelijcke rechten gheleert waren/ gheapprobeert by eenighe vermaerde Uniuersiteyt/ oft andere daer toe by de Ordinarysen van der plaetsen gheadmitteert. wel verstaende/ dat het selue niet verstaẽ en sal worden vanden genen die simpelijcken ende gantschelijcken tsamen communiceren van de voorseyde heylighe schriftuere. Daerop allegerende de expositie vanden heyligen ende gheapprobeerde Docteuren/ Maer vanden ghenen/ die/ om andere te verleyden/ ofte hem te leeren ende te onderwijsen het ghene dat

ver-

verboden is/ sustineren ende leeren/ teghens de ordinancie van onse Moeder der heyligher Kercke/ quade ende valsche propositien ende leeringē/ de welcke notoorlijcken ghehouden zijn voor heretijcke. Noch oock te preken/ defenderen/ seggen/ ende sustineren/ int openbare/ oft int secrete/ eenighe leeringhen vanden voornoemden autheuren.

Opte pene/ indien yemant beuonden ware/ ghecontrauenieert ofte ghedaen te hebbene teghens eenige van de puncten bouē verclaert/ gepunieert te zijne/ als seditieuse persoonen/ ende perturbateurs van onsen staet/ ende der ghemeyne ruste/ ende voor sulcke gheexecuteert: Te wetene/ de mans metten sweerde/ ende de vrouwen ghedoluen/ so verre sy hare dwalingen niet en willen sustineren oft defenderen. Ende indien sy in hare dwalingen/ opinien/ ofte ketteryen persisteren/ gheexecuteert te worden metten vyere. Ende in allen gheualle alle haerlieder goet verclaert gheconfisqueeert/ ende verbuert tonsen profijte.

Ende aengaende het gene dat wy by onse voorgaende Placcaten/ ende onse laetste ordinancie gheordineert hadden/ dat/ zedert den dach dat sy daer teghens

ghedaen

ghedaen souden hebben/oft in de voor=
schreuen dwalingen gheuallen zijn/ sou
den inhabil wesen van hare goeden te
moghen disponeren. Ende dat alle alie-
natien / giften/ cessien/ vercoopinghen/
transpoorten/oft opdrachten/ testamen
ten/ ende wtersten wille by hen gedaen
ende ghemaect sedert den voorschreuen
dach/souden wesen nul/ machteloos/eñ
van onweerden.

Wy verclarẽ/dat onse meyninge niet
en is gheweest/om (so eenighe dat heb=
ben willen segghen ende wtgheuen)
eenichsins te beletten in onse voorseyde
landen/de behoorlijcke coopmanschap=
pe ende contractatie tusschẽ den vreem-
den cooplieden / ende onse ondersaten/
Noch dat sy niet vrijlijcken en souden
moghen disponeren van haren goeden/
na den geschreuen rechte/ ende costume
vander plaetse respectiuelijcken / Maer
wel om te versiene teghens het ghene
dat sy bedrieghelijcken souden willen
doen/ eñ om te schouwen de penen van
onse gheboden/ende by sulcken middel
te verliesen de vreese die sy behooren te
hebbene/om daer teghens yet te doene/
eñ te misbruycken. Also onse meyninge
alleenlijcken is / om tot Gods dienste/
tot haer eyghen weluaert/ende haerder
zielen

ielen ſalſcheyt(hier inne bewijſende/de
fficie van eenen goeden Prince)te ver-
hueden dat ſy niet verleydt / noch dire=
ctelijcken oft indirectelijckẽ/ tot eenige
quade vermalendijde dwalinghen ghe-
trocken noch gebrocht ſouden worden.

Ordineren voorts / ende verbieden/
Dat niemant van wat ſtate ofte condi-
tie hy zy / hem en veruoordere te her=
berghen/ logeren/ noch in ſijn huys te
ontfanghen/tracteren/fournieren/noch
administreren eenighe victualien/ clee=
deren/oft ghelt/met ſynen goeden by te
ſtane/oft anderſins/ſijns wetens/te fa=
uoriſeren/ eenighe die ghehouden ofte
notoirlijcken gheſuſpecteert is geweeſt
ketter te zijne. Ende dat alle de ghene
die de ſelue herberghen/logeren/ontfan
ghen/oft tracteren ſullen/ wetende de
ſelue ſulcx zijnde/ ende hen pooghende/
hen/oft andere/ſecretelijcken/ oft open-
baerlijcken te verleydẽ ende infecteren/
ghehouden worden die te denunceren/
ende aen te brengen den gheeſtelijcken
Rechters/oft den Officier vander plee=
ken/ſo verre de ſelue gepreuilegeert zy/
Inghevalle neen/ aen den principalen
Officier van de naeſte goede ſtadt van
haer reſidẽcie/Opte pene/in dien ſy des
in ghebreke waren/ ghepuniceert te wor
den

den als faulteurs vanden voorseyden ketters. Sonder nochtans by dien te verbieden den herbergiers oft andere/ te herberghen oft logeren de ghene/ die in onse voorschreuen Nederlanden comen om haer coopmanschappe / oft andere saken / ende affairen te doene/ van wat quartier dat sy zijn. Behoudelijck dat alsulcke vremde lieden teghen onse teghenwoordighe ordonnancie niet en comen/ende hen draghen sonder eenige schandalizatie. Ende in gheualle van contrauentie/indien sy de selue niet en denunceren oft aenbringen/ so voorseyt is: wy ordonneren ende verclaren/ dat sy in de voorseyde penen vallen sullen.

Item/ want vele van onsen voorseyden landen / gesuspecteert wesende van ketterye/ende sonderlinge vander secte der Herdoopers/ haer woonstede veranderen/om de simpele lieden te infecteren/ in de plecken aldaer hare qualiteyt niet bekent en is / wy/ om daer inne te versiene/willen/ordineren/ende statueren/Dat niemant vanden Inwoonderen van onsen voorschreuen Nederlanden/van wat state/qualiteyt ofte conditie hy zy/en sal gheadmitteert noch ontfanghen worden/in stadt/noch in dorpe vanden seluen landē/ om aldaer te woonen/

nen / Ten zy dat hy brenghe certificatie vanden Prochiaen vander plecken van syne laetste woonstede. welcke certificatie hy ghehouden sal wesen te exhiberen ende ouerleueren in handen vanden principalen Officier vander stadt ofte dorp / daer hy sal willen woonen: Op de pene / dat de ghene die alsulcke certificatie niet brenghen en sullen/niet ghe-admitteert en sullen worden aldaer te woonen. Ende wy belasten den Officieren/hen neerstelijcken tegen de selue te informeren/ ende daer inne te procederen soot behooren sal/ Sonder dat onsen voornoemde Officieren/oft den particulieren Heeren ende hen Officieren gheoorloeft wesen sal/sulcken persoonen eenich gheleyde oft saulfconduyt te verleenen.

Ende aengaende den vremden coopLieden / ende andere die in onse voorschreuen Nederlanden souden willen comen/ Onse meyninghe en is niet / de selue te bedwinghen/de voorschreuen certificatie t'ouerbrenghen/ende exhiberen. Behoudelijcken/dat sy aldaer leuen/nauolghende onse voorschreuen ordonnancien/ende hen draghen sonder schandalisatie als vooren.

Item willen oock / dat alle onse Justicieren/

sticieren/Officieren/eñ Rechteren/ ende die van onsen vassalen ende Ondersaten/temporele Heeren/ende hooge Justicieren / opte verbuerte van hen voorschreuẽ officien/iurisdictien/ende hooge Justicien/ oft andere arbitrale pene na ghelegentheyt vanden saken/gehouden sullen worde neerstelijcken t'ondersoecken/ende te proc̃ederen/oft by hen Officieren doen procederen/ ter verificatie vander materie voorschreuen / teghens alle persoonen van wat qualiteyt oft conditie sy zijn/sonderlinghe int tghene dat concerneert de cõtrauentie van onse voorschreuẽ ordonnancie/ ende in saken tot haerlieder kennissen behoorende/ eñ dependerende van haerlieder weerlijcke ende temporele iurisdictie.

Voorts sullen de gheestelijcke Rechteren(begeerende voor so veel alst aengaet tgheestelijcke crime van heresie teghens yemandt te procederen)moghen versoecken dien van onse souuereyne houen ofte prouinciale Raden / hen te gheuene yemant van hare Collegie oft andere adioinct sulcke als dẽ voorschreuen Raet ordineren sal / om ouer d'informatien ende procedueren te zyne/die sy tegens de gesuspecteerde sullen willen doen; willende/beuelende/ ende ordinerende

dinerende allen onsen Officieren/Rech-
teren/eñ vassalen/dat sy den voornoem-
den Rechteren ende adioinct doen/ende
gheuen alle hulpe / faueur / adresse ende
bystandt/tot executie ende volbrenghen
van haren voorschreuẽ laste. Eñ voorts
int vanghen / apprehenderen / ende de-
tencie vandẽ ghenen die sy besmet ende
gheinfecteert beuinden sullen / Sonder
wtstel/oft belet/Onder t'dexel van eeni-
ghe litispendencie/preuencie/ oft eenige
andere oorsake/Opte pene van arbitra-
lijcken ghecorrigeert te worden/ Beue-
lende onsen Procureurs generaels/en-
de hen substituyten/te procederen tegẽs
den negligenten: Ende conclusien ne-
men ten fijne van priuatie vã hare sta-
ten ende officien/ende commise van ha-
re iurisdictien/ ende andere penen/sulcx
als sy/ na ghelegentheyt vander saken/
beuinden sullen behoorende.

Item/dat alle de ghene die weten oft
kennen sullen eenige met ketterijen be-
smet zijnde / sullen ghehouden wesen/
terstont/ende sonder vertreck/die te de-
nunceren/aenbrenghen/verclaren/ende
te kennen gheuen allen gheestelijcke
Rechteren / Officiers vandẽ Bisschop-
pen / ende anderen daert behooren sal.
Insghelijcx in dien yemandt beuonden

 ware/

ware / ghedaen te hebben teghens onse ordonnancien ende verboden / hem betoonende geinfecteert/oft faulteur vanden Ketters te zyne/ Oft doende eenige acte tegens de selue onse ordonnancien ende verboden/sonderlinghe tenderende tot schandalisacie/ beroerte van volcke / oft seditie : dat de ghene die de selue weten ende kennen sullen / ghehouden sullen wesen daer af terstont t'aduerteren onsen Procureurs oft hare substituyten ende ghecommitteerde / oft den Officiers vander plaetsen/daer alsulcke besmette/faulteurs/oft misdadige woonen sullen: Ende dat op arbitrale pene.

Desgheliicks sullen gehouden wesen (in dien sy de plaetse weten/daer eenige van sulcke Ketters hen houdē ende berghen) die te verclaren den Officier vander seluer plaetsen / Opte pene van gehouden te worden (so voorschreuen is) voor faulteurs / onthaelders/ ende aenhengeren vander ketterijen: Ende ghepunieert te wordē metter seluer penen/ als de Ketter oft mis dadige wesen soude / in dien hy aenghetast ende gheuanghen ware.

Ende op dat de voorseyde Rechteren ende Officieren / die de voorschreuen Ketters / Herdoopers/ eñ ouertreders

van

van onse voorschreuen ordonnancie en verboden ghevanghen/ ende gheapprehendeert sullen hebben / Onder t'dexel dat de penen souden schijnen te groot/ ende swaer te zyne / ende alleenlijcken ghestelt tot vreese vanden delinquanten ende misdadigen/ geene redene en hebben/met hen/hare complicen/ende faulteuren te dissimuleren / oft de selue min te straffen / dan sy verdient hebben/soo men beuondē heeft hier voortijts dickwils ghescхiedt te zyne.

Wy willen/ dat de gene die hens wetens teghens dese ordonnancie gedaen sullen hebben : Mits by hen houdende/ printende/vercoopende / distribuerēde/ oft publicerende eenige heretijcke ende schandaleuse boeckē/ schriftueren / schilderijen/oft andersins ghedaen ende gecontrauenieert teghens de puncten hier voren ofte na verclaert/oft eenige van dien/Realijcken ghepunieert/ghecorrigeert/ ende ghestraft sullen worden/ by de penen bouen verclaert.

Verbiedende allen onsen Rechteren/ Justicieren / en Officieren / mitsgaders onse vassalen/ende ondersaten / temporele Heeren/hebbende hooghe Justicie/ ende hen Officieren / de voorschreuen penen in eenigher manieren te altere-

ren/modereren / oft veranderen. Maer na dien hen ghebleken sal zijn vande voorschreuẽ contrauentie/de voorschreuen penen naectelijcken verclaren ende decreteren / nauolghende dese teghenwoordighe ordonnancien / Opte pene van grootelijcks ghestraft te wordene/ ten ware dat in eenighe sake/om eenige groote eñ merckelijcke consideratie/die voorschreuen Rechteren swaricheyt benonden inde precise executie vande pene/by onse voorschreuen gheboden gheordineert teghens den ouertreder: in welcken gheualle nochtans/ sy niet en sullen moghen wt hen seluen eenighe moderatie doen. Maer sullen ghehouden wesen t'proces crimmel te dragen/ oft seynden ghetrouwelijcken/toe ghesloten/ende beseghelt aenden souuereynen oft prouincialen Raet/onder wiens iurisdictie sy resorteren sullen / Om aldaer doorsien/geuisiteert/ ende ghecon-sulteert te wordẽ / Oft daer inne eenige alteratie oft moderacie vanden voorschreuẽ penen valt/ofte niet. Eñ in dien de voorschreuẽ van onse Raden beuinden/dat in goede Justicie/ na recht ende redene (waer van wy haerlieder conscientien belasten)daer inne eenige moderacie oft alteracie valt/ in sulcken ge-
nalle/

nalle/sullen sy de selue mogē aduiseren/ ende by geschrifte stellen/eñ alles ouer-seynden den voorschreuē Rechteren eñ Officieren / om daer na tvoorschreuen proces te wten ende terminerē / hen or-dinerende nietmin/ende beuelende seer expresselijcken ende scherpelijcken/ende opte pene van arbitralijcken ghecorri-geert ende ghestraft te wordene/Dat sy sonder groote eñ merckelijcke redene/ de voorschreuē consultacie niet en doen. Maer hen reguleren (soo sy meest mo-ghen) na het inhouden van dese tegen-woordighe ordonnancie.

Int selue Placcaet zijn oock van woordete woorde begrepen, de dry eerste punčten oft ar-ticlen vanden voorgaendē Mandemente, aldaer ghetceckent int beghin met een dobbel ††. ††

Insghelijcks zijn inden seluen oock verhaelt ende begrepen, de woorden oft substancie van allen den articulen ende punčten, inden bouen geruerden Placcate vanden Iare, 1540. ghetcec-kent int begin met een cruys †. behaluen alleen daer voor een sterken by is ghevuecht †*. † †*

FINIS.

Psalm 5.

Ghy ſult de Logenaers verdoen: Ghy hebt eenẽ afkeer, O Heer, vandẽ bloetdorſtighen ende valſchen. Heere, leydt my in dijne gerechticheyt, om mijnder vyanden wille.

Psalm 94.

Sy ſtellen hen teghen de ziele des Gerechtigen, ende verdoemen het ontſchuldich bloet, maer de Heere is mijn beſchuddinghe, ende mijn Godt, den ſteen mijns toeuerlaets.

